

ESKİ GEDİZ KASABASI'NIN COĞRAFİ ETÜDÜ

Musa ÇOBAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

Afyonkarahisar

2007

ESKİ GEDİZ KASABASI'NİN COĞRAFİ ETÜDÜ

Musa ÇOBAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Coğrafya Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

Afyonkarahisar

Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ESKİ GEDİZ KASABASI'NIN COĞRAFİ ETÜDÜ

Musa ÇOBAN

Coğrafya Anabilim Dalı

Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2007

Danışman: Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

Eski Gediz Kasabası, Gediz ilçe merkezine bağlı bir belde merkezidir. Bugüne kadar yöreyle ilgili detaylı bir coğrafî araştırma yapılmamıştır. Bu durum, araştırmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırmada Eski Gediz kasabasının fizikî, beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri ele alınarak, şehirselleşme fonksiyonları coğrafî bir bakış açısıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca kasabanın fonksiyonel sorunları da belirlenip, çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Kasabanın özellikleri incelenirken genel eserlerin yanı sıra, çeşitli periyodik kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bunun yanında, yerinde yapılan gözlemlerden de büyük ölçüde faydalanma yoluna gidilmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda, yöredeki beşerî ve ekonomik faaliyetleri iklimin olumlu, tektonik yapının ise olumsuz etkilediği belirlenmiştir. 28 Mart 1970 tarihindeki deprem felaketiyle kasaba tarihinin, yerleşim ve nüfus açısından tam anlamıyla değiştiği gözlenmiştir. Ekonomik fonksiyonların yeterince gelişmediği yörede, istihdam zorlukları nedeniyle son yıllarda belde dışına yönelik göçler yaşanmaktadır.

Yerleşim sahası dar bir vadi içerisinde yer aldığı için yatay yönde fazla genişleyememektedir. Konutlardaki yatay yöndeki genişleme ancak vadinin kuzey ve güneyindeki, giriş ve çıkış noktalarına doğru olmaktadır. Yörenin deprem sahası üzerinde yer alması, konutların dikey yönde büyümesini de engellemiştir.

Eski Gediz'in ekonomisinde tarımın payı oldukça azdır. Nitekim aktif nüfusun çoğu geçimini sanayi ve hizmet sektöründen sağlamaktadır. Bu nedenle kasaba ve çevresinde sanayinin gelişmesi teşvik edilmelidir. Ayrıca kasabanın tarihî dokusu korunarak turizme açılmalıdır.

THE SUMMARY OF THESIS FOR MASTER OF SCIENCE

THE GEOGRAPHICAL STUDY OF THE SMALL-TOWN OF ESKI GEDİZ

Prepared by Musa ÇOBAN

Department Of Geography

Institute Of Social Sciences Of Afyonkarahisar Kocatepe Universty

May 2007

Consulted by Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

Eski Gediz is a small-town centre located near the town of Gediz. No comprehensive geographical research of the region has been carried out so far, which forms the main objective of our research. In the research, physical, economic and human aspects of geography relating to Eski Gediz were taken into consideration, in an attempt to manifest its functions as a town from a geographical point of view. In addition, functional matters of the town were determined and suggestions of solution were proposed.

When the features of the town being studied, in addition to general works, various periodicals were utilized as well. Moreover, observations made in person were largely made good use of.

As a result of the surveys carried out, it was determined that human and economic activities in the region had been positively affected by the climate, but negatively by the tectonic structure. It was observed that the history of the town had totally changed in terms of settlement and population, due to the disastrous earthquake of March 28, 1970.

In the economically underdeveloped region, emigrations have been noticed in recent years, due to difficulties in employment. The settlement area cannot expand horizontally much owing to the fact that it is situated in a narrow valley. Dwellings are located on the both entrance and exit points in the north and the south of the valley. The fact that the region is placed upon the earthquake zone has prevented the houses from expanding vertically.

Agriculture has a very small part in the economy of Eski Gediz. As a matter of fact, most of the active population earns their living from the industrial and service sector. Therefore, necessary measures should be taken to ensure the growth of industry in the town and its vicinity. Furthermore, the town should promote tourism by preserving the historical texture.

ÖNSÖZ

“Eski Gediz Kasabası’nın Coğrafi Etüdü” adlı bu araştırma coğrafi yöntemlere uygun olarak hazırlanmış bir yüksek lisans çalışmasıdır. Araştırma sahasının seçiminde, daha önce bu konuda bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olması yönlendirici olmuştur.

Bu çalışmada, Eski Gediz kasabasının kuruluş, gelişme ve değişme sürecinde fizikî, beşerî ve ekonomik faktörlerin etkileri coğrafi bir araştırmayla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca kasaba ve çevresinde, söz konusu etkenlerden kaynaklanan sorunlar belirlenerek, gerekli çözüm önerileri sunulmuştur.

Tez konusunu öneren ve araştırmanın her safhasında, yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Lütfi ÖZAV’a şükranlarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans dersleri sırasında araştırma metotları ile ilgili değerli bilgiler veren hocam Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN’a ve üzerimizde emeği olan bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışma sürecinde yaptıkları katkılarla araştırmamızı kolaylaştıran Eski Gediz Belediye Başkanı Ekrem TAŞKESDİK’e, Eski Gediz Belediyesi personeline ve şahsıma gösterdikleri duyarlı davranışlarından dolayı Eski Gediz halkına çok teşekkür ederim.

Ayrıca yoğun bir emeğin ürünü olan bu çalışmayı hazırlarken, evliliğimizin ilk yılında benden manevî desteğini esirgemeyen eşime teşekkür eder ve sevgilerimi sunarım.

Musa ÇOBAN

4 Mayıs 2007

Gediz

ÖZGEÇMİŞ

Musa ÇOBAN

Coğrafya Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans : 1998 - Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya
Eğitimi Bölümü

Lise : 1993 -Alaşehir Lisesi, Sosyal Bilimler Bölümü

İş/istihdam

1998 - Simav Hisarbey İlköğretim Okulu, Sosyal Bilgiler Öğretmeni

2003 - Gediz Mustafa Necib Âlayeli Anadolu Lisesi, Coğrafya Öğretmeni

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Tarihi : MANİSA - Alaşehir, 23 Ekim 1975

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEZ JÜRÜSÜ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	vii
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xviii
PROBLEM	1
AMAÇ	1
ÖNEM	1
VARSAYIMLAR	1
SINIRLILIKLAR	2
YÖNTEM	2
GİRİŞ	3

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

I. JEOMORFOLOJİK ve JEOLojİK ÖZELLİKLERİ	7
II. İKLİM ÖZELLİKLERİ	10
A) Sıcaklık Koşulları	11
B) Basınç ve Rüzgârlar	13
C) Yağışlar	15
D) Yağış Özellikleri	19
III. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ	22
IV. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	24
V. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ	26

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS ve BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

I.	NÜFUSUN GENEL ÖZELLİKLERİ	30
	A. Nüfus Artışı	32
	B. Nüfus Hareketleri	36
	1. Doğumlar ve Ölümler	36
	2. Göçler	37
	a) Dış Göçler	38
	b) İç Göçler	39
II.	NÜFUSUN SOSYAL ve EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	41
	A) Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı	41
	B) Nüfusta Bağımlılık Oranı	44
	C) Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu	45
	D) Aile Büyüklükleri	49
	E) Nüfusun Beslenmesi ve Sağlık Durumu	50
	F) Aktif Nüfusun Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	52
	G) Nüfusun Yoğunluğu ve Dağılışı	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

I.	YERLEŞMENİN TARİHİ GELİŞİMİ	59
II.	YERLEŞMENİN DOKUSU ve GELİŞİMİ	63
III.	KASABA İÇİ ARAZİ KULLANIMI	65
	A) Konut Alanları	66
	B) Ticaret ve Sanayi Alanları	68
	C) Yönetim Alanları	69
IV.	KONUTLAR	71
	A) Coğrafi Çevre Koşulları ve Konutlar	71
	B) Konut Tipleri, İnşa Şekli ve Fonksiyonları	73
	1. Ahşap (Karkas) Konutlar	73
	2. Modern Tip konutlar	76
	3. Güme Yerleşmeleri	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

I.	GENEL ÖZELLİKLER	82
II.	TARIMSAL FAALİYETLER	83
	A) Tarım	83
	B) Hayvancılık	85
III.	SANAYİ FAALİYETLERİ	87
	A) Atölye Tipi Sanayi	88
	B) Modern Sanayi	89
	1. Dokuma (Tekstil) Sanayi	90
	2. Mermer Sanayi	92
	3. Lâstik Sanayi	94
	4. Madeni Yağ Sanayi	95
IV.	ULAŞIM ve HABERLEŞME	96
V.	TİCARÎ FAALİYETLER	98
VI.	TURİZM	101
	SONUÇ VE ÖNERİLER	107
	KAYNAKÇA	111

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Gediz Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Değerleri (1996–2005)	11
Tablo 2. Eski Gediz’de Ortalama Donlu Günlerin Aylara Göre Dağılışı (1996–2005)	12
Tablo 3. Eski Gediz’de Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı (1996–2005)	14
Tablo 4. Eski Gediz’de Etkili Olan Rüzgârların Yönlerine Göre Dağılışı (1996–2005)	15
Tablo 5. Eski Gediz’de Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).....	16
Tablo 6. Eski Gediz’de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (1996–2005)	17
Tablo 7. Eski Gediz’de Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısı ve En Yüksek Kar Örtüsünün Aylara Göre Dağılışı (1996–2005)	19
Tablo 8. Gediz’in Thornthwait Formülüne Göre Su Bilançosu Tablosu	20
Tablo 9. Gediz’de Erinç’e Göre Aylık Kuraklık İndis Değerleri	21
Tablo 10. Gediz’de De Martonne’a Göre Aylık Kuraklık İndis Değerleri	22
Tablo 11. Eski Gediz Kasabasında Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı (1927–2000)	35
Tablo 12. Eski Gediz Kasabasında Meydana Gelen Doğumlar (2006)	37
Tablo 13. Eski Gediz Kasabasında Meydana Gelen Ölümler (2006).....	37
Tablo 14. Eski Gediz Kasabasında Yurt dışında Çalışan İşçilerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006).....	39
Tablo 15. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1927–2000).....	41
Tablo 16. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları (2006)	43
Tablo 17. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması (2006)	44
Tablo 18. Eski Gediz Kasabasında İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı (2006–2007)	46
Tablo 19. Eski Gediz Kasabasında Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı (2006–2007)	46
Tablo 20. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Eğitim Durumu (2006)	47

Tablo 21. Eski Gediz Kasabasında Mahallelere Göre Aile Büyüklükleri (2006).....	50
Tablo 22. Eski Gediz Kasabasında Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2006)	53
Tablo 23. Eski Gediz Kasabasında Mahallelere Göre Matematiksel Nüfus Yoğunluğu (2006)	55
Tablo 24. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (2006)	55
Tablo 25. Eski Gediz Kasabasında Konutların Fonksiyonlarına Göre Dağılımı (2006)	66
Tablo 26. Eski Gediz Kasabasında Tarım Arazilerinin Dağılışı (2006)	83
Tablo 27. Eski Gediz Kasabasında Atölye Tipi Sanayi Tesisleri (2006)	88
Tablo 28. Eski Gediz Kasabasında Modern Sanayi Tesisleri (2006)	90
Tablo 29. İnter- T Çorap Fabrikasında Aylık Üretilen Çorap Miktarı	92
Tablo 30. Eski Gediz Kasabasında Ticarî İşyerlerinin Sayısı ve Faaliyet Türleri (2006)	99

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Eski Gediz Kasabasının Lokasyon Haritası	5
Şekil 2. Eski Gediz Kasabasının Topografya Haritası	8
Şekil 3. Eski Gediz Kasabası ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası	9
Şekil 4. Eski Gediz’ de Sıcaklık Değerlerinin Yıllık Gidişi (1996–2005)	12
Şekil 5. Eski Gediz’de Ortalama Donlu Günler Sayısının Aylara Göre Dağılışı (1996–2007).....	13
Şekil 6. Eski Gediz’in Rüzgâr Gücü Diyagramı (1996–2005)	15
Şekil 7. Eski Gediz’de Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).....	17
Şekil 8. Eski Gediz’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1996–2005)....	18
Şekil 9. Eski Gediz’de Ortalama Kar Yağışı ve Karla Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).....	19
Şekil 10. Eski Gediz’in Thornthwait Formülüne Göre Su Bilançosu Diyagramı	21
Şekil 11. Eski Gediz Kasabasında Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı (1927–2000)	36
Şekil 12. Eski Gediz Kasabasında Yurt dışında Çalışan İşçilerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006).....	39
Şekil 13. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1927–2000).....	42
Şekil 14. Eski Gediz Kasabasının Nüfus Piramidi (2006).....	43
Şekil 15. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması	44
Şekil 16. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	48
Şekil 17. Eski Gediz Kasabasında Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2006).....	54
Şekil 18. Eski Gediz Kasabasında Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu	56
Şekil 19. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (2006).....	57
Şekil 20. Eski Gediz Kasabasının (Koruma Amaçlı) İmâr Haritası	67
Şekil 21. Eski Gediz Kasabasında İki Katlı Ahşap Konut Plânı	75
Şekil 22. İki Katlı Güme Yerleşmesi Plânı	79
Şekil 23. Eski Gediz Kasabasında Tarım Arazilerinin Dağılışı (2006).....	84
Şekil 24. Inter - T Çorap Fabrikasında Aylık Üretilen Çorap Miktarı	92

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Fotoğraf 1. Kasabanın Güneybatısında Balçayı Deresinin Oluşturmuş Olduğu Alüvyal Topraklar	25
Fotoğraf 2. Kasabanın Kuzeyinde Yer Alan Atropojen Bozkırlardan Bir Görünüm	27
Fotoğraf 3. Kasaba Çevresinde Erozyona Maruz Kalmış Eğimli Arazilerden Bir Görünüm	28
Fotoğraf 4. Kirletilen Gediz Çayıdan Bir Görünüm	52
Fotoğraf 5. 1970 Depremi Öncesinde Eski Gediz Kasabası	62
Fotoğraf 6. Günümüzde Eski Gediz Kasabası	62
Fotoğraf 7. Eski Gediz Kasabasının Uydudan Çekilen Fotoğrafı	64
Fotoğraf 8. Hisar Mahallesinde Eğimli Arazilerde Görülen Toprak Kayması	64
Fotoğraf 9. Kurtuluş Mahallesinde Yer Alan Aile Konutlarından Bir Görünüm	68
Fotoğraf 10. Kurtuluş Mahallesinde Cumhuriyet Caddesinden Bir Görünüm	69
Fotoğraf 11. Eski Gediz Belediye Binası	70
Fotoğraf 12. Kurtuluş Mahallesinde Yer Alan Şelale Aile Çay Bahçesinden Bir Görünüm	71
Fotoğraf 13. Kurtuluş Mahallesinde Osmanlı Mimarisini Yansıtan Ahşap Bir Konut	73
Fotoğraf 14. Yıkılmaya Yüz Tutmuş Bakımsız Bir Ahşap Konut	74
Fotoğraf 15. Sabirgazi Mahallesinde Yer Alan Modern Tip Bir Konut	76
Fotoğraf 16. Kasaba Çevresinde Yer Alan İki Katlı Güme Yerleşmesi	78
Fotoğraf 17. Camikebir Mahallesinde Yer Alan Sürekli Yerleşilen Güme Yerleşmesi	80
Fotoğraf 18. Kasaba Çevresinde Tahıl Tarımı Yapılan Tarım Arazilerinden Bir Görünüm	84
Fotoğraf 19. Kasaba Çevresinde Otlatılan Keçi Sürüsünden Bir Görünüm	86
Fotoğraf 20. Camikebir Mahallesinde Yer Alan Özgüner Süt Ürünleri Fabrikasından Bir Görünüm	89
Fotoğraf 21. Inter – T Çorap Fabrikasında Makine Dairesi Bölümü	91
Fotoğraf 22. Egemar Mermer Fabrikasından Bir Görünüm	93
Fotoğraf 23. Mermer Atölyesinde Dizgi Bölümünden Bir Görünüm	94
Fotoğraf 24. Lâstik Fabrikasında Ayakkabı İmalatından Bir Görünüm	95

Fotoğraf 25. Bafexoil Madeni Yağ Fabrikasından Genel Bir Görünüm	96
Fotoğraf 26. Kurtuluş Mahallesiindeki PTT Binasından Bir Görünüm	98
Fotoğraf 27. Eski Gediz’de Cuma Günleri Kurulan Halk Pazarından Bir Görünüm	100
Fotoğraf 28. Kurtuluş Mahallesi Cumhuriyet Caddesinde Ayakta Kalmaya Çalışan Züccaciye Dükkânı	100
Fotoğraf 29. Eski Gediz’de Gazanfer Ağa Camii Duvarındaki Roma Frizi	102
Fotoğraf 30. Antik Çağda Kadoi’den Göle İnen Merdiven Basamakları	102
Fotoğraf 31. Kayalıklar Üzerinde Yer Alan Bir Meskenin Ön ve Yan Cepheden Görünümü	103
Fotoğraf 32. Gazanfer Ağa Camii Minaresinde Ahşap Üzerine İşlenmiş Figürler	103
Fotoğraf 33. Gediz Çayı Üzerinde Yer alan Tarihî Su Kemerî	104
Fotoğraf 34. Eski Gediz Kasabasının Kuzeydoğusunda Yer Alan Çamlı Çeşme	105
Fotoğraf 35. İnşaat Halindeki Deprem Anıt Alanından Bir Görünüm	105
Fotoğraf 36. Kayalıklar Üzerinde Yer Alan Deprem Anıtından Bir Görünüm	106

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.r.	: Adı geçen rapor
Ank.	: Ankara
cm.	: Santimetre
Coğ.	: Coğrafiya
DİE.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Edb.	: Edebiyat
Enst.	: Enstitü
Fak.	: Fakülte
GİMSAN	: Gediz İplik ve Mensucat Sanayi
ha.	: Hektar
İst.	: İstanbul
km.	: Kilometre
m.	: Metre
mb.	: Milibar
mm.	: Milimetre
MTA.	: Maden Tetkik Arama Enstitüsü
PTT.	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
s.	: Sayfa
sn.	: Saniye
TRT.	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Ünv.	: Üniversite
Yay.	:Yayın

1. PROBLEM

28 Mart 1970 tarihindeki deprem felaketinden sonra, tamamen boşaltılması plânlanan Eski Gediz kasabası terk edilmemiştir. Halen geçmişten gelen sorunlarla birlikte devamlılığını sürdürmektedir. Dar bir vadi içerisinde yer alan kasabada plânlı bir yerleşmeden söz etmek mümkün değildir. Fay hatlarının, yerleşim sahasının yakınlarından geçmesi deprem riskini arttırmakta ve yerleşmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Son yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntılar kasaba halkını göçe zorlamıştır. Söz konusu sorunların çözümlenmesi bakımından yörede, tarım ve sanayi sektöründe ciddi anlamda yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

2. AMAÇ

Bu çalışma ile kasabanın kuruluş, gelişim ve değişim sürecinde etkili olan fizikî, beşerî ve ekonomik faktörler irdelenmeye çalışılmıştır. Bu coğrafî faktörlerin kasabaya olumlu etkileri ve ortaya çıkardığı sorunlar tespit edilerek, çözüm önerileri sunulmuştur.

3. ÖNEM

Araştırma sahasında fizikî, beşerî ve ekonomik faktörlerin kasaba için hangi sorunları ortaya çıkarabileceği vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda önümüzdeki yıllarda yapılacak olan imâr ve plânlama ile ekonomik çalışmalarda söz konusu sorunların dikkate alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

4. VARSAYIMLAR

28 Mart 1970 depremi sonrasında kasabanın tamamen boşaltılması plânlanmıştı. Ama bu plân tam anlamıyla gerçekleşmedi. Halk Eski Gediz'de yaşamaya devam etti. Oysaki Yeni Gediz'in kurulduğu alan fizikî özellikleri açısından daha uygundu. Yeni Gediz ekonomik alanda hızla gelişirken, Eski Gediz ise geçmişten gelen sorunlarıyla birlikte vadi içerisinde sıkışıp kaldı.

5. SINIRLILIKLAR

İnceleme sahasında değişik zamanlarda sel, yangın ve deprem gibi afetler meydana gelmiştir. Bu olaylar sonucuna yöre ile ilgili bir takım belgeler ya kaybolmuş ya da büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bu nedenle yerleşme ile ilgili geçmiş dönemlere ait bilgileri, daha çok genel kaynaklardan alma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca yöre ile ilgili bilimsel düzeyde yeterli çalışmanın yapılmamış olması araştırmanın sınırlılığını etkileyen diğer bir faktördür.

6. YÖNTEM

"Eski Gediz Kasabası'nın Coğrafi Etüdü" adlı bu araştırma uygulamalı coğrafya metoduyla hazırlanmıştır. Çalışma sahası seçilirken, söz konusu sahanın daha önce coğrafi bir görüşle incelenmemiş olması da dikkate alınmıştır.

Araştırma şu aşamalardan oluşmaktadır: İlk olarak, araştırma sahasını kapsayan yazılı kaynaklar taranmış ve bazı dokümanter veriler elde edilmiştir. Ayrıca, araştırma sahasını doğrudan ilgilendiren yerel kaynakların sınırlı olması nedeniyle, genel coğrafi eserlerden de önemli ölçüde yararlanılmıştır. Literatür taraması yapıldıktan sonra alan araştırmalarına başlanmıştır. Bu amaçla yörede gezi ve gözlemler yapılmıştır. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü istatistik bültenleri, kasabadaki sanayi kuruluşlarının faaliyet raporları, Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, Gediz İlçe Nüfus Müdürlüğü, Gediz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Eski Gediz Belediyesi İmar İşleri ve Sağlık ocağı verilerinden de yararlanma yoluna gidilmiştir.

Dokümanter veriler elde edildikten sonra, araştırmanın yazım aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, coğrafya ilminin temel düşünce ilkelerine (dağılım, bağlantı, neden-sonuç) ve ifade tekniklerine (haritalar, tablolar, grafikler, fotoğraflar) bağlı kalınmıştır. Ayrıca bu çalışma fizikî, beşerî ve ekonomik coğrafya metotlarından da yararlanılarak analiz ve sentez edilmiştir.

GİRİŞ

Çalışma alanının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikler

Araştırma sahası, Ege Bölgesi'nin İçbatı Anadolu Bölümü'nde 39°20' K enlemi, 29°50' D boylamında yer almaktadır. Yönetim açısından Gediz ilçesine bağlı olan kasaba, ilçe merkezinin 7 km. kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Eski Gediz kuzeybatıda Akçaalan kasabası, kuzeyde Akkaya, kuzeydoğuda Güzingülü ve Yaylaköy, doğuda Aliğa, güneyde Hacıbaba, batıda ise Ece ve Sazak köyleriyle komşudur. Kasabanın Kütahya il merkezine uzaklığı ise, 91 km. dir (Şekil 1).

Eski Gediz, Gediz çayının nispeten daraldığı bir vadi içerisinde kurulmuştur. Kasabanın giriş ve çıkışında geniş bir taşkın alanı oluşturan nehir, kasaba içinde dar bir vadide akmaktadır. Kasaba çevresinde topografya engebeli bir yapıya sahiptir. Bu nedenle yükseltisi 780 ila 810 m. arasında değişmektedir. Çalışma alanında tektonik yapının kırıklı bir yapıya sahip olması, geçmiş dönemlerde Eski Gediz'in birçok deprem felaketine maruz kalmasına neden olmuştur. Nitekimde 1970 depreminden sonra Gediz ilçe merkezinin yeri değişmiştir.

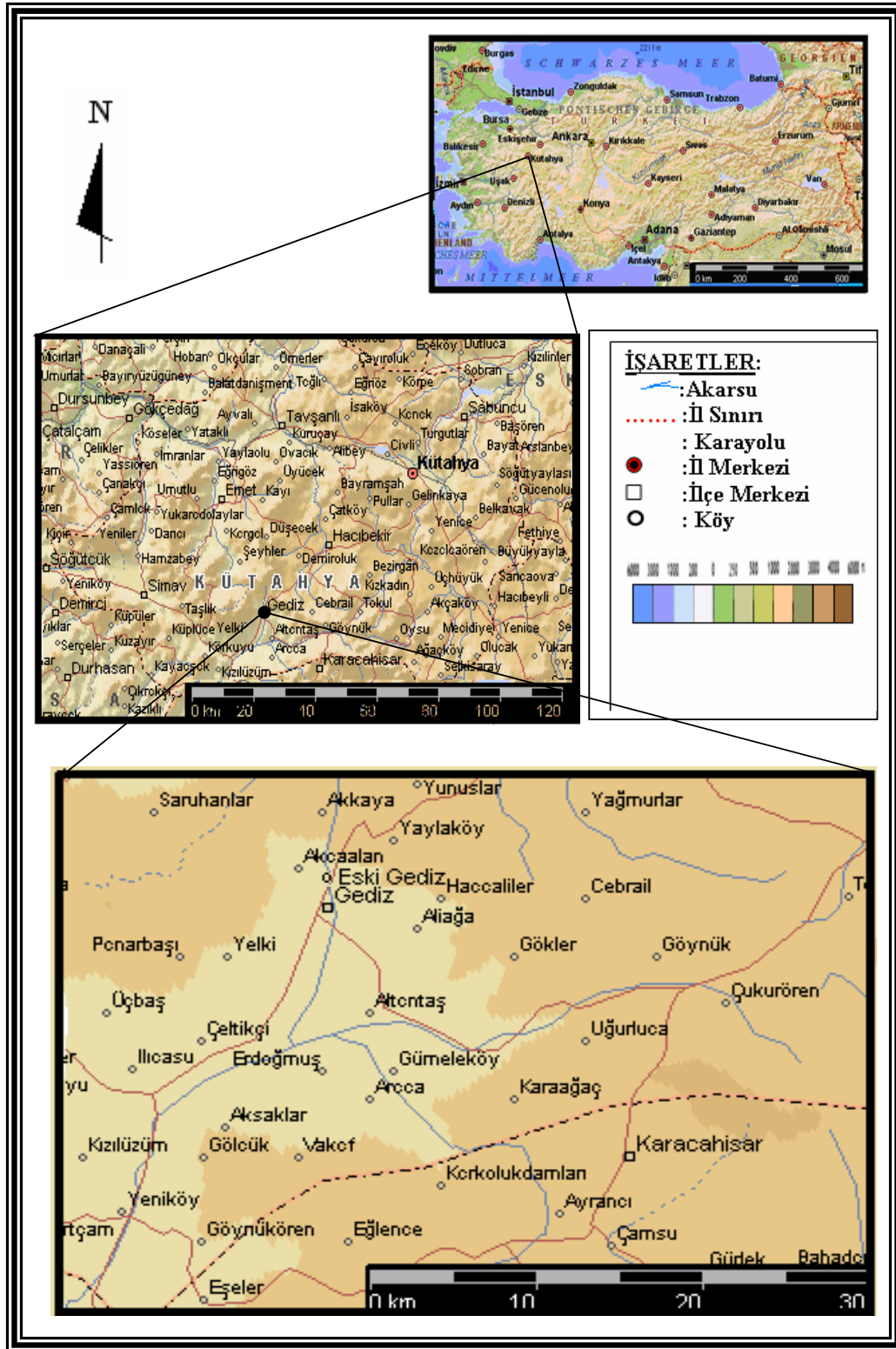
İç Batı Anadolu eşiğinde yer alan kasabada, yıllık ortalama sıcaklık değeri 12,9 °C' dir. En sıcak ay olan temmuz ayında sıcaklık 25,2 °C' yi bulmaktadır. Kışlar ise nispeten soğuk geçer ve en soğuk ay olan ocak ayında sıcaklık 2,9 °C kadar düşer. Yıllık yağış miktarı 595,2 mm. kadardır. Yağışın mevsimlere göre dağılımı Akdeniz yağış rejimini andırır.

Yörede doğal bitki örtüsü olarak üç farklı iklim tipine ait bitki örtüsünü görmek mümkündür. Tahribe uğramayan sahalarda ormanlar geniş yer tutarken, diğer alanlarda ise çalılıklar ve step formasyonları yer alır. Akarsu boylarında söğüt, kavak ve çınar gibi ağaç türleri de yer almaktadır. Çalışma sahasında kahverengi orman toprakları görülürken, Balçayı dersinin geçtiği alanlarda ise alüvyonlu toprakların yaygın olduğu görülür.

Eski Gediz'de 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre 7307 kişi yaşamaktadır. Ancak 2006 yılı sağlık ocağı verilerine göre de kasabada 4848 kişi yaşamını sürdürmektedir. Eski Gediz beldesi, Gediz ilçesi içerisindeki beldeler içerisinde en fazla nüfusa sahip olan bir yerleşim birimidir. 28 Mart 1970 tarihindeki deprem felaketiyle kaderi değişen kasaba, 1970 yılından sonra Gediz ilçe merkezinin konumunun değişmesiyle ilçe özelliğini yitirmiştir. 1970 ile 1988 yılları arasında Gediz ilçe merkezine bağlı bir mahalle (Gazi) durumundayken, 1988 yılında belediyelik olmuştur.

Kasabada tarım ve hayvancılık istenilen düzeyde değildir. Sanayi faaliyetleri 2005 yılında Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınmasıyla az da olsa hız kazanmıştır. Yaşanan ekonomik sıkıntılar kasaba halkını göçe zorlamaktadır. Günümüzde kasaba, sadece emekli kesimin ikamet ettiği bir yerleşim merkezi durumundadır.

Eski Gediz özellikle tarihî dokusuyla dikkat çekmektedir. 2001 yılında Dünya Tarihî Kentler Birliği'ne üye olan kasaba tarihî dokusu korunarak, tarihî yapıları restore edilmeli ve turizme açılmalıdır. Böylece yöre ekonomisine katkı sağlanacaktır.

Şekil 1. Eski Gediz Kasabasının Lokasyon Haritası.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

I. JEOMORFOLOJİK ve JEOLJİK ÖZELLİKLERİ

Eski Gediz kasabası, Gediz nehrinin kollarından olan Balçayı deresi vadisinin nispeten genişlediği bir kesimde kurulmuştur. Araştırma sahasının yükseltisi, 780 ila 810 m. arasında değişmektedir. Dalgalı bir topografya üzerinde yer alan yerleşim biriminin çevresinde, Kuşkonağı tepe, Hacivat tepe, Mağmalık tepe ve Karaihsantaşı tepe yer almaktadır (Şekil 2).

Çalışma sahasında, genel olarak Eosen yaşlı formasyonlar yer tutmaktadır. Ayrıca Eski Gediz kasabasının kuzey kesimlerinde, yer yer Mesozoyik yaşlı kireçtaşlarına da rastlanmaktadır. Volkanitlerin yüzeyletiği vadinin doğu yamacı dik ve dike yakın eğimli olup etekleri, moloz birikintileri nedeniyle, daha az eğimlidir. Vadinin batı yamacı, burada etkin olan litolojik birimlerle (killi, kumlu, çakıllı sedimentler) uyumlu olarak daha az eğimlidir. Gediz çayı ve kollarının yer aldığı vadilerin taban düzlükleri ise, Kuaterner'e ait alüvyonlarla kaplanmıştır. Yerleşim biriminin güney kesimlerinde ise granit kütleler göze çarpmaktadır¹ (Şekil 3).

Göl fasiyesinde oluşan Neojen serisi, Pliyosen'in altında kumlu, marnlı ve killi marn şeklinde yatay tabakalı, oldukça sert yapıda ve kalınlıkta bulunmaktadır. Arazide gevşek konglomeralara rastlanırken, Gediz çayı çevresinde, akarsular tarafından süpürülmesi kolay ve kalınlığı fazla olmayan alüvyonlu toprak örtüsü bulunmaktadır².

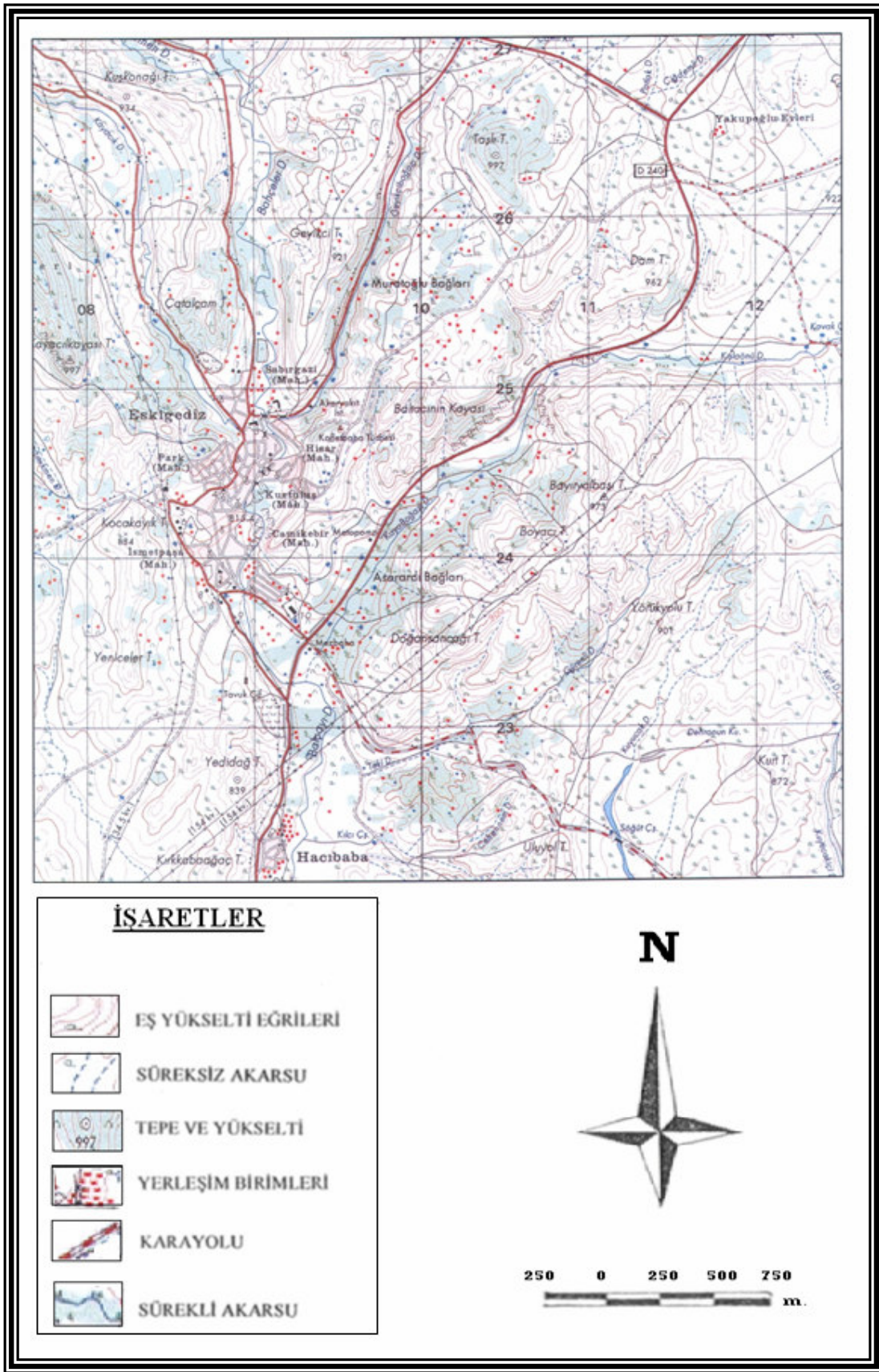
Araştırma alanındaki tektonik yapı incelendiğinde, fay hatlarının akarsu şebekesi ile uygunluk gösterdiği görülmektedir. Arazideki akarsu şebekeleri, fay sathı karakterindeki diklikler ve genç faylarla birçok yerde kat edilmektedir. Nitekim kasabanın kuzeydoğu ve güney kesimlerinde yer yer fay hatları uzanmaktadır.

Dolayısıyla bu hatlar deprem sahalarını romboidal bir sıralanış düzenine göre kesmektedir. Daha sonraki dönemlerde oluşan akarsu sistemi de genellikle bu faylara uygunluk göstermektedir³.

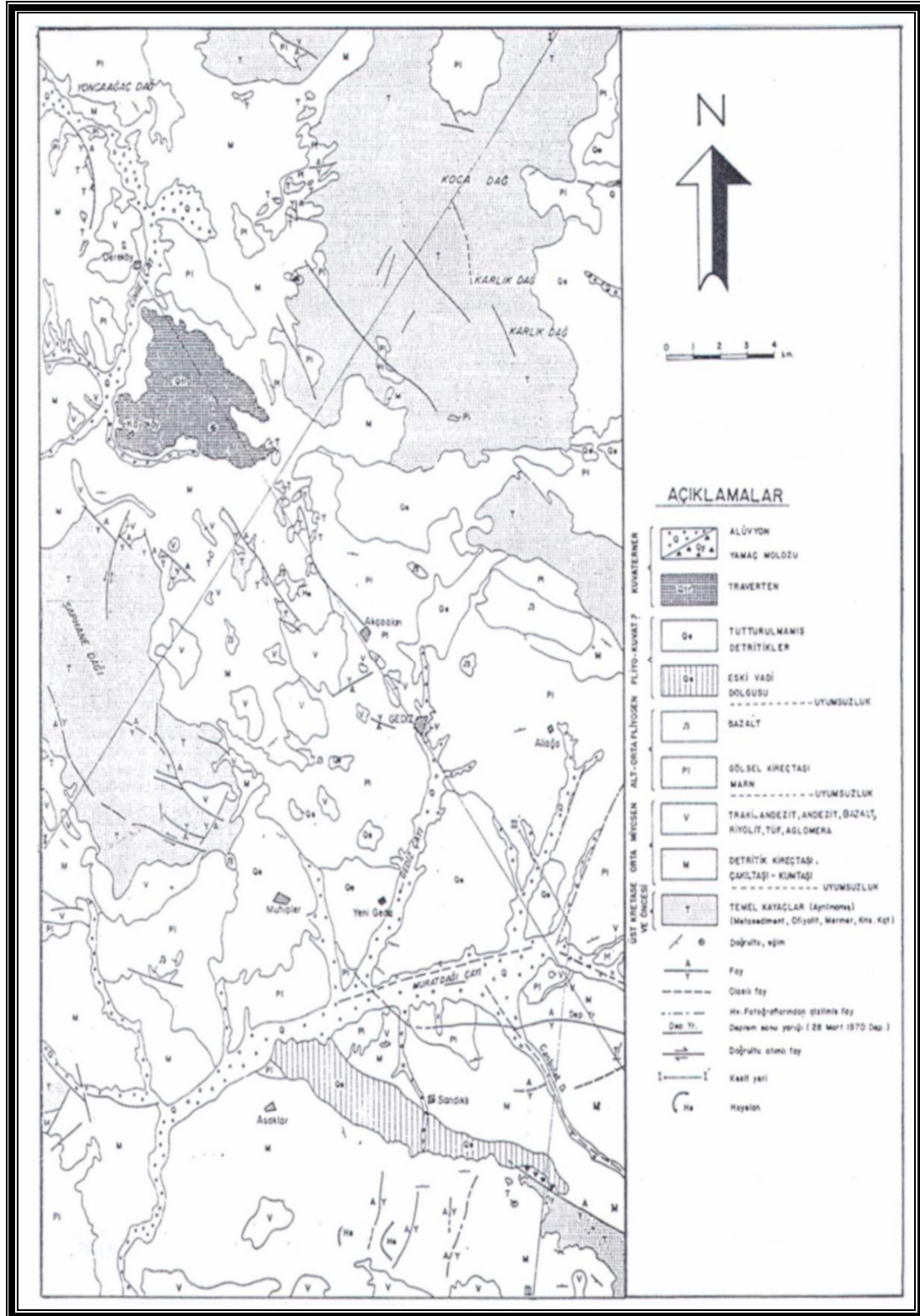
¹ Lütüfi ÖZAV, *Eski Gediz Kasabası Çevresinde Güme Yerleşmeleri*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı No: 30, İstanbul, (1995), s. 174–176.

² İmâr ve İskân Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, (Ankara, 1980), s.234.

³ Mustafa TOKYAY, *Gediz Şehrinin Coğrafi Etüdü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniv., Sos. Bil. Enst., 2000), s. 4.

Şekil 2. Eski Gediz Kasabasının Topografya Haritası.

Şekil 3. Eski Gediz Kasabası ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası.

Eski Gediz kasabası ve çevresi, tektonik yapı açısından oldukça kırıklı bir yapıya sahiptir. Nitekim de, Türkiye deprem kuşakları haritasında ikinci derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Gerçekten de yerleşim yeri 1700 yılından beri 14 defa önemli deprem olayına maruz kalmıştır. Ancak 28 Mart 1970 tarihindeki deprem dışında sarsıntıların şiddeti, çoğu zaman, VI-VII Mercali-Sieberg derecesini aşmamıştır. Dolayısıyla önemli bir tahribat meydana gelmemiştir⁴.

Özellikle 1970 Gediz depreminde Akçaalan ve Eski Gediz kasabaları arasındaki sahada, depremin daha şiddetli hissedilmesinde fay hatlarının önemli etkisi olmuştur. Ayrıca bu kesimdeki zeminin killi ve marnlı kütlelerden oluşması da, deprem şiddetini arttırmıştır. Bunun sonucu olarak, belirtilen alanlarda meskenlerde büyük hasar meydana gelmiştir. Yapılarda yıkımın bu kadar fazla olmasında deprem şiddetinin yüksekliğinin yanısıra, kötü yapı tarzı ve konutların bitişik nizamda inşa edilmesi de etkili olmuştur.

II. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Çalışma sahasındaki iklim özelliklerini ortaya koymak için, sahaya yakın olan ve 1957 yılından beri rasat yapan Gediz meteoroloji istasyonu verilerinden yararlanılmıştır. Eski Gediz kasabası, Ege Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesinin birbirine yaklaştığı bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle yörede, bazı yönlerden Akdeniz ikliminden ayrılan bir iç bölge iklimi hüküm sürmektedir.

Yörede iklim özellikleri, Akdeniz iklimi özelliklerinin tam olarak görüldüğü Ege kıyılarına göre bazı farklılıklar gösterir. İç Batı Anadolu eşiği olarak adlandırılan yörede yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki fark oldukça fazladır. Kuşkusuz bu durum yörenin Ege bölümüne göre yüksek ve denize daha uzak olmasından kaynaklanan karasallığın daha etkili olması ile yakından ilgilidir⁵.

Araştırma sahasında etkili olan iklimin ortaya çıkmasında en önemli faktör hava kütlelerinin genel karakteridir. Kış aylarında, Doğu Avrupa üzerinden gelen soğuk hava kütleleri sıcaklığı düşürürken, yaz aylarında ise, Basra Körfezi çevresindeki tropikal hava kütleleri basıncı düşürdüğünden sıcaklıkların da artmasına neden olmaktadır⁶.

A) Sıcaklık Koşulları

⁴ TOKYAY, M., 2000, *a.g.t.*, s. 7.

⁵ Besim DARKOT ve Metin TUNCEL, *Ege Bölgesi Coğrafyası*, (İst. Üniv. Yay. No:2365, Coğ. Enst Yay. No: 99, İstanbul, 1988), s.13.

⁶ Asaf KOÇMAN, *Ege Ovalarının İklimi*, (Ege Üniv. Edb. Fak. Yay. No:73, İzmir, 1993), s.24–28.

Denizden yüksekliğin ortalama 790 m. olduğu yörede, 1996 ile 2005 yılları arasındaki bir dönemde yapılan gözlem sonuçlarına göre, ölçülen yıllık ortalama sıcaklık değeri 12,9 °C olarak tespit edilmiştir. Bu değer Kütahya'da 10,5 °C, Simav'da 11,8 °C, Uşak'ta ise 12,3 °C'dir. Gediz'deki yıllık ortalama sıcaklığın ysek olması, şehrin daha çok bir vadinin içerisinde yer almasından kaynaklanmaktadır.

Gediz meteoroloji istasyonunun ortalama sıcaklık değeri aylara göre farklılıklar göstermektedir (Tablo 1, şekil 4). Bu değer 2,9 °C ile 25,2 °C arasında değişmektedir. Ocak ayında en düşük değere sahip olan sıcaklık, mart ayından itibaren artmakta, temmuz ayında ise, en ysek değerine ulaşmaktadır.

Tablo 1. Gediz Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Değerleri (1996–2005).

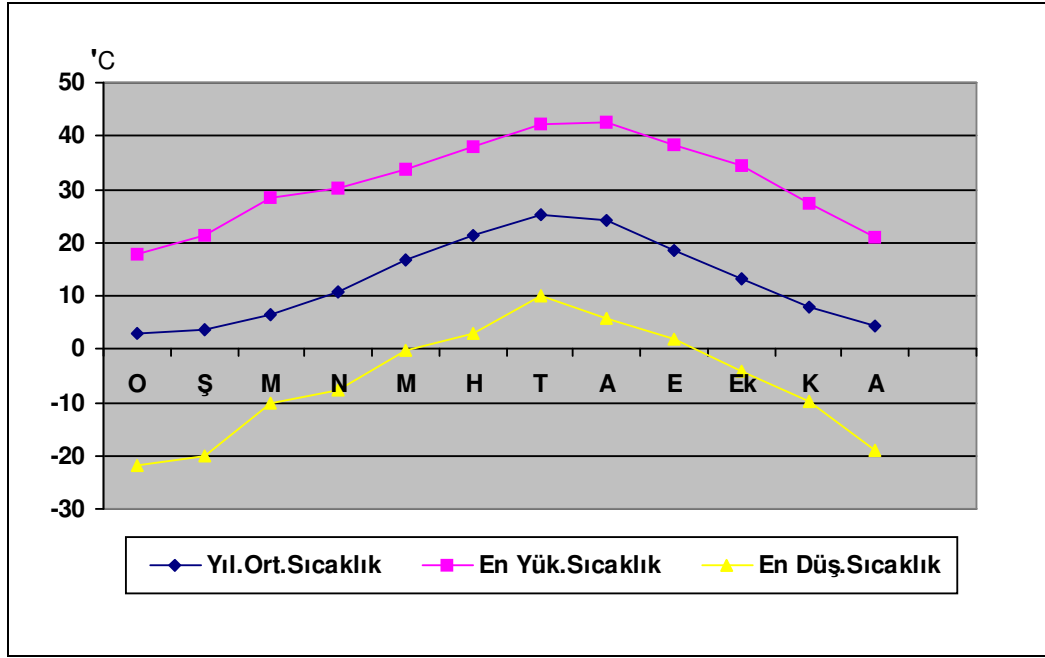
Aylar	O	ř	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıllık Ort Sıcaklık.	2,9	3,5	6,3	10,6	16,7	21,3	25,2	24,1	18,6	13,2	7,9	4,3	12,9
En Yük. Sıcaklık	17,8	21,3	28,5	30,3	33,6	38,1	42,2	42,4	38,4	34,5	27,2	21,1	42,4
Yıl	2001	2002	2001	1998	2003	2001	2000	1999	2003	1998	2004	2005	1999
En Düşük Sıcaklık	-22,0	-20,2	-10,0	-7,7	-0,2	2,9	9,9	5,9	1,9	-4,00	-9,9	-19,1	-22,0
Yıl	2000	2004	1998	1997	2001	1997	1998	2000	2000	1996	2004	2000	2000

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Bununla birlikte yörede, en sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki sıcaklık farkı fazla ysek değildir. Nitekim termik genlik (amplitüd) değerı 22,3 °C'dir. Başka bir ifadeyle, bu değer, karasal iklim bölgeleri kadar ysek, denizel iklim bölgeleri kadar düşük değildir. Bu durum yörenin geçiş tipi bir termik rejime sahip olduğunu gösterir.

Mutlak ekstrem sıcaklıklarının yıl içerisindeki dağılışında da farklılıklar görülmektedir. Örneğin, kontinental polar hava kütlelerinin etkili olduğu kış aylarında, mutlak minimum sıcaklık değerlerinin -22,0 °C'ye (ocak) kadar düşüğü yaz aylarında ise, mutlak maksimum sıcaklıkların 42,4 °C'ye (ağustos) kadar çıktığı gözlenmiştir. Ayrıca kış aylarında bölgeye zaman zaman sokulan gezici siklonların etkisiyle, aşırı sıcaklık yükselmeleri de grlebilmektedir⁷.

⁷ TOKYAY, M., 2000, *a.g.t.*, s. 10.

Şekil 4. Eski Gediz'de Sıcaklık Değerlerinin Yıllık Gidişi (1996–2005).

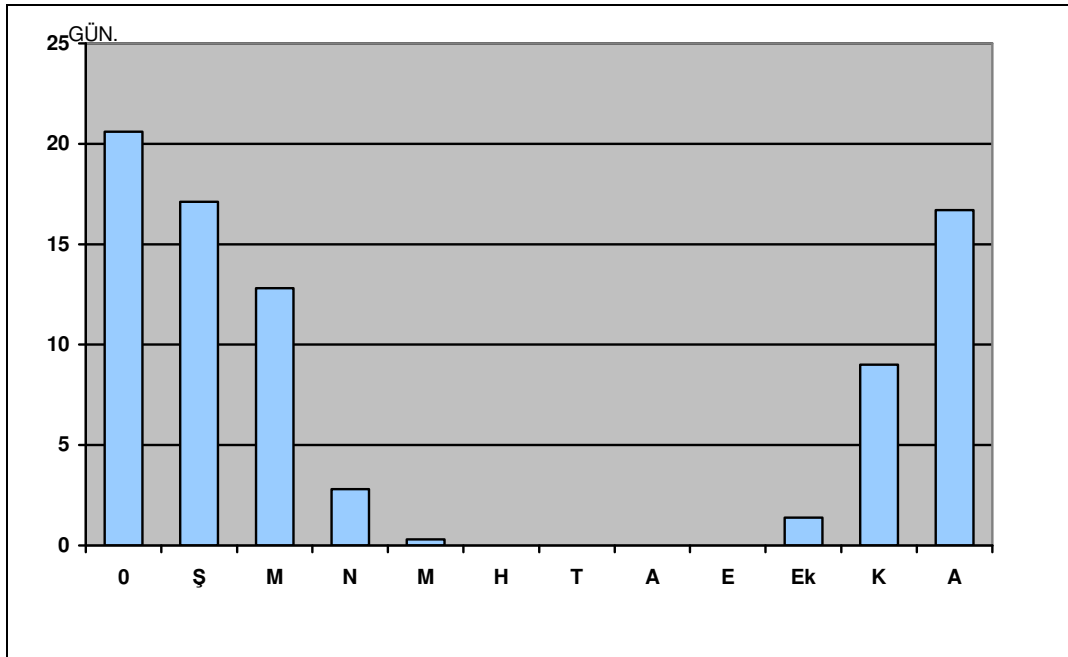
Araştırma sahasında don olayları genellikle, ekim ayından itibaren başlamaktadır. Daha sonraki aylarda giderek artmakta ve kış aylarında en yüksek değerine ulaşmaktadır (Tablo 2, Şekil 5).

Yörede ocak ayı 19,4 gün ile en fazla donlu günün görüldüğü aydır. Mart ayından itibaren azalmaya başlayan donlu günler, mayıs ayında 0,2 gün ile en düşük seviyeye inmektedir. Özellikle ilkbaharda geç, sonbahar mevsiminde ise zaman zaman erken don olayları meydana gelmektedir. Bu durumda da bölgedeki tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 2. Eski Gediz'de Ortalama Donlu Günlerin Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Donlu Gün Sayısı	19,4	16,1	12,3	2,6	0,2	-	-	-	-	1,2	8,7	15,3	75,8

Kaynak: Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden.

Şekil 5. Eski Gediz'de Ortalama Donlu Günler Sayısının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

B) Basınç ve Rüzgârlar

Hava içindeki sıcaklık, yoğunluk farkları ve onlardan doğan hava hareketlerinin sonucu olarak basınç, yeryüzünde düzenli olarak dağılmaz ve zamana bağlı olarak çok hızlı değişiklik gösterir. Ek olarak yüksekliğin etkisi ile bu dağılış çok daha karışık bir durum alır⁸. Çalışma sahasında da basınç değerlerinin dağılışında bazı farklılıklar dikkati çekmektedir. Nitekim yörede aylık ortalama aktüel basınç değerleri, temmuz ayında ölçülen 926,6 mb. ile kasım ayında ölçülen 932,8 mb. arasında değişmektedir. Bu ortalama değerler 1996–2005 yılları arasını kapsamaktadır. Söz konusu devrede belirlenen yıllık ortalama aktüel basınç değeri ise, 929,8 mb.'ı bulmaktadır (Tablo 3).

⁸ Oğuz EROL, *Genel Klimatoloji*, (Gazi Büro Kitabevi Yay., Ankara, 1993), s.102.

Tablo 3. Eski Gediz'de Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Basınç (mb.)	930,9	930,4	929,1	927,8	928,7	928,7	926,6	927,8	930,2	932,6	932,8	931,6	929,8
En Yük. Basınç (mb.)	943,2	942,9	943,9	940,4	937,8	936,4	934,0	934,6	938,1	940,4	944,6	942,9	944,0
En Düş. Basınç (mb.)	900,5	908,5	912,1	913,1	917,7	918,3	915,3	917,7	919,4	924,9	917,2	916,9	900,5
Genlik	42,7	34,4	31,8	27,3	20,1	18,1	18,7	16,9	18,7	15,5	27,4	26,0	43,5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Ekstrem basınç değerlerinin dağılışı incelendiğinde daha belirgin farklılıklar ortaya çıkmakta ve kış aylarında bu değerler arasındaki fark artmakta, yaz aylarında ise azalmaktadır. Kuşkusuz bu durum, bölgede etkili olan basınç koşulları ile yakından ilgilidir.

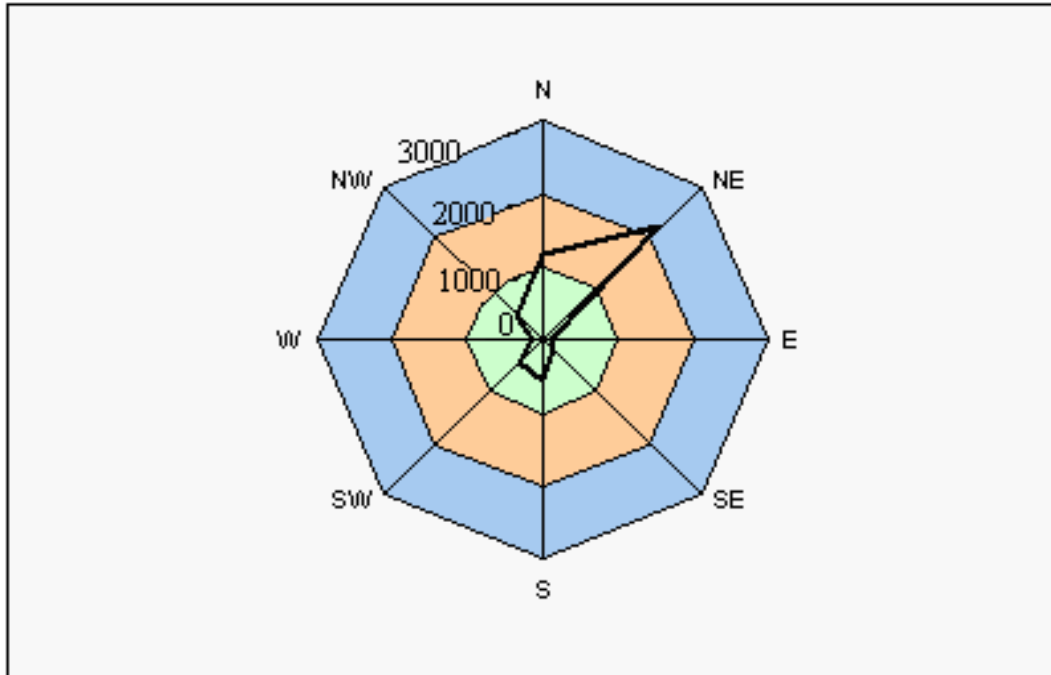
Araştırma sahasında etkili olan rüzgâr yönünü NE sektörü oluşturmaktadır. Nitekim yıl içerisinde esen rüzgârların % 73,3'ü kuzeydoğudan esmektedir. Batı ve doğudan esen rüzgârların frekanslarının ise oldukça düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4, Şekil 6).

Yörede rüzgârların daha çok bu yönlerden esmesinde, genel atmosfer koşullarının yanı sıra, sahanın yüzey şekillerinin de etkisi vardır. Eski Gediz beldesi NE-SW yönünde uzanan bir vadi içerisinde yer alması, söz konusu yönlerden esen rüzgârların daha fazla olmasını teşvik etmektedir.

Tablo 4. Eski Gediz'de Etkili Olan Rüzgârların Yönlerine Göre Dağılışı (1996–2005).

Esış Yönu	Esme Sayısı	Frekans %'si
N	1161	22,4
NE	2174	42,0
E	107	2,1
SE	171	3,3
S	541	10,4
SW	434	8,3
W	134	2,6
NW	463	8,9
Toplam	5185	100,0

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Şekil 6. Eski Gediz'in Rüzgâr Gülü Diyagramı (1996–2005).

C) Yağışlar

Araştırma sahasındaki ortalama yağış miktarı, 1996–2005 yılları arasındaki devrede 595,2 mm. olarak ölçülmüştür. Bu değer Kütahya'da 547,9 mm., Simav'da 824,3 mm., Uşak'ta ise 534,7 mm. kadardır. Söz konusu bu değerler, meteoroloji istasyonlarının bulunduğu konumlar için geçerlidir. Eski Gediz kasabasının

yükseltisinin, Gediz ilçe merkezine göre fazla olması yağış miktarını şüphesiz arttırmaktadır. Örneğin, 1940–1970 yılları arasında meteoroloji istasyonunun Eski Gediz’de olduğu dönemde ortalama yağış miktarının 656,8 olduğu görülmektedir⁹. Ayrıca Gediz ilçe merkezinin güneyinde yer alan Murat dağında Schreiber formülü¹⁰ ile yapılan hesaplamalara göre, 1700 m. yükseklikte 1100 mm. civarında yağış görülmektedir. Eski Gediz’in alçak bir vadinin içerisinde yer alması, yağış ortalamasının düşük olmasında oldukça etkili olmuştur.

Ortalama yağış miktarı, aylara göre farklı bir şekilde dağılmıştır (Tablo 5, Şekil 7). Yöredeki yağış miktarı 13,4 mm. ile 90,3 mm. arasında değişmektedir. En düşük değere haziran, en yüksek değere ise aralık ayında rastlanılmaktadır.

Tablo 5. Eski Gediz’de Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Yağış Miktarı (mm.)	76,5	73,1	65,7	61,2	46,0	13,4	16,8	15,4	22,9	44,5	69,4	90,3	595,2

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

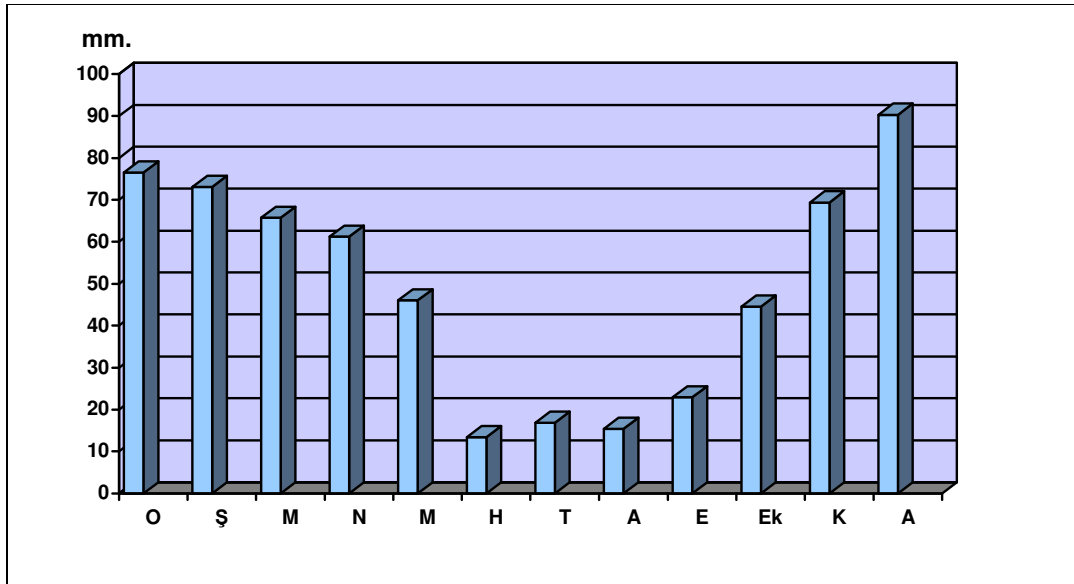
Sahada en fazla yağış aralık, ocak ve şubat aylarında görülmektedir. Nitekim yıllık ortalama yağışın % 40’ı bu üç ayda düşmektedir. Şubat ayından itibaren azalmaya başlayan yağışlar yaz aylarında en düşük düzeye inmektedir.

Yörenin yağış rejimi, sahip olduğu söz konusu özellikleri ile daha çok Akdeniz yağış rejimine benzemektedir. Bu yağış rejiminde, yağışlar genellikle soğuk mevsimde düşmekte yaz mevsimi ise kurak geçmektedir¹¹.

⁹ Tarım Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, *Kütahya İklimi*, (Ankara, 1970), s. 9.

¹⁰ Yusuf DÖNMEZ, *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, (İst. Üniv. Yay. No:2506, Coğ. Enst. Yay. No:102, İstanbul,1984), s.177–178.

¹¹ DÖNMEZ, Y., 1984, *a.g.e.*, s.177-178.

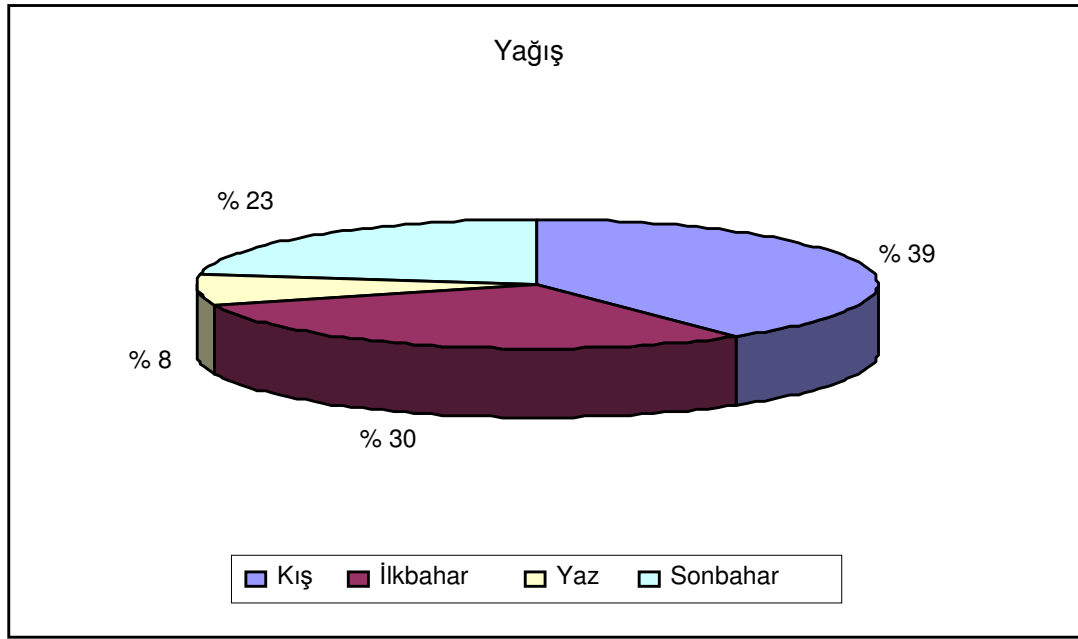
Şekil 7. Eski Gediz'de Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

Yağışın dağılışı mevsimlere göre de farklıdır. En çok yağış alan mevsim % 39 ile kıştır (Tablo 6, Şekil 8). Yağışın fazla olduğu ikinci mevsim ise, % 30 oranı ile ilkbahar mevsimidir. Her iki mevsimde yıllık yağışın % 69,5'i düşmektedir. En az yağış ise, % 8 oranı ile yaz mevsiminde meydana gelmektedir.

Tablo 6. Eski Gediz'de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (1996–2005).

Mevsimler	Yağış	%'si
Kış	239,9	39
İlkbahar	179,2	30
Yaz	45,6	8
Sonbahar	136,8	23
Toplam	595,2	100,0

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Şekil 8. Eski Gediz'de Ortalama Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1996–2005).

Gediz Meteoroloji İstasyonu verilerine göre 1996–2005 yılları arasındaki devrede, ortalama kar yağışlı gün sayısı 11,9 gün olarak tespit edilmiştir. Aynı devrede karla örtülü gün sayısı ise 12,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi, kar yağdıktan kısa bir süre sonra erimektedir. Araştırma sahamızın, Gediz ilçe merkezine göre rakımının yüksek olması karın yerde kalma süresini biraz uzatmıştır. Sıcaklık ortalamasının daha düşük olduğu ilçe merkezi çevresindeki Murat ve Şaphane dağlarında ise, bu süre tahmini olarak 70 güne kadar çıkmaktadır.

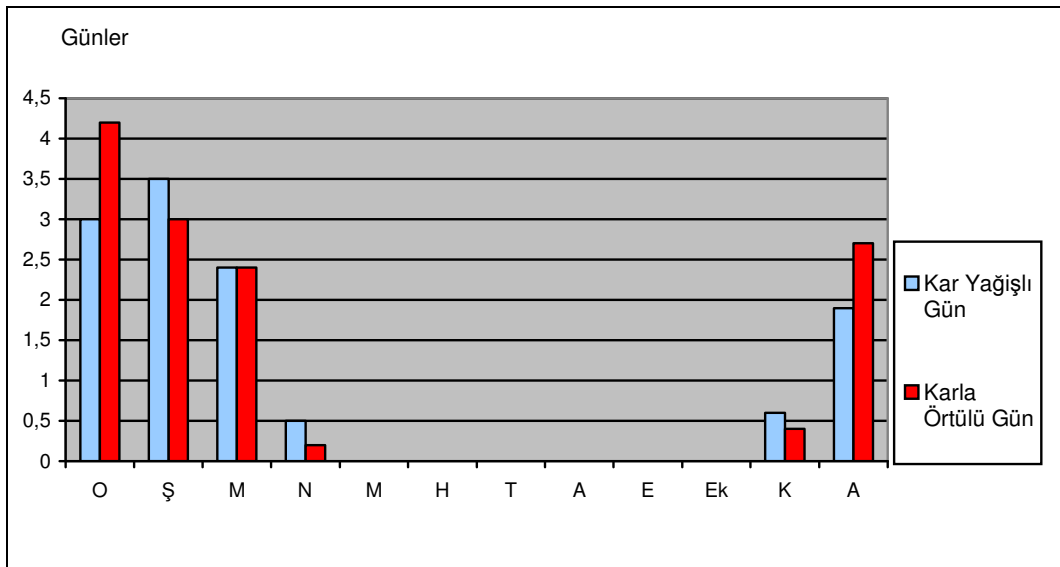
Yörede kar yağışları kasım ayı ortalarında başlamakta ve nisan ayına kadar devam etmektedir. Gerek kar yağışlı günlerin gerekse de, karla örtülü gün sayısının en fazla olduğu mevsim kıştır (Tablo 7, Şekil 9).

Kar, yörede çabuk erimektedir. Bu nedenle de kar örtüsü kalınlığı pek yüksek değildir. En yüksek kar örtüsü kalınlığı 34 cm. ile aralık ayında ölçülmüştür. Bu değer çevredeki yüksek dağlık kesimlerde ise tahminen 1 m.'ye kadar ulaşabilmektedir

Tablo 7. Eski Gediz'de Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısı ve En Yüksek Kar Örtüsünün Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Kar Yağışlı Günler	3,0	3,5	2,4	0,5	-	-	-	-	-	-	0,6	1,9	11,9
Karla Örtülü Günler	4,2	3,0	2,4	0,2	-	-	-	-	-	-	0,4	2,7	12,9
En Yüksek Kar Örtüsü (cm.)	24	27	18	4	-	-	-	-	-	-	2	34	34

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Şekil 9. Eski Gediz'de Ortalama Kar Yağışlı ve Karla Örtülü Gün Sayısının Aylara Göre Dağılışı (1996–2005).

D) Yağış Özellikleri

Akarsuların debi ve rejimleri, yeraltı ve yer üstü kaynaklarının verimlilikleri büyük oranda yağış özelliklerine bağlıdır. Yağış özelliklerini belirlemek için, daha çok yağış-sıcaklık ve yağış-buharlaştırma ilişkisine dayanan formüller ortaya konulmuştur. Yöredeki yağış etkinliğini tespit etmek için çeşitli formüllerden yararlanılmıştır.

Bu konuda yararlanılan formüllerden en önemlisi, Thornthwait su bilançosu diyagramıdır. Söz konusu diyagram, kurak devrenin ortaya konmasına yarayan

metotlardan biridir. Bu diyagrama göre, yörede kasım ayından itibaren su birikmeye başlamakta ve toprak suya doymuş hale gelmektedir. Nemli devre olarak kabul edilen bu dönem nisan ayına kadar devam eder. Mayıs ayından itibaren ise buharlaşmanın da etkisiyle toprakta biriken su tüketilmeye başlanmakta ve bu süreç, biriken suyun sifıra ulaştığı haziran ayına kadar devam etmektedir. Bu dönem yarı kurak devre olarak belirmektedir. Kurak devre olarak belirtebileceğimiz haziran-ekim ayları arasındaki dönemde ise, su noksanlığı görülmektedir¹² (Tablo 8, Şekil 10).

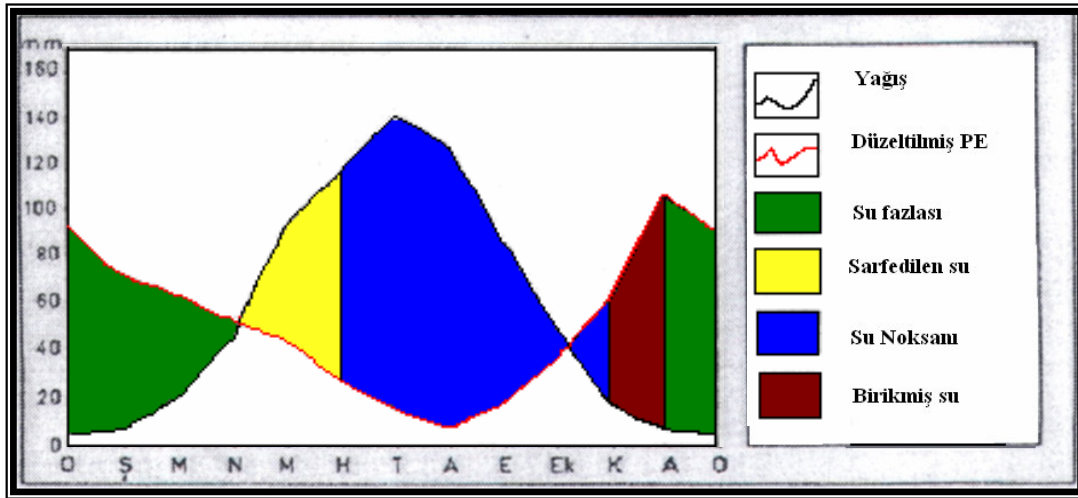
Araştırma sahasında yararlanılan Thornthwait metoduna göre; C₂ B'₂ S₂ b'₃ semboller ile gösterilen alan yarı nemli, ikinci dereceden mezotermal, su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli olan denizel şartlara yakın bir iklim tipi hüküm sürmektedir.

Tablo 8. Gediz'in Thornthwait Formülüne Göre Su Bilânçosu Tablosu.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Sıcaklık	2,9	3,5	6,3	10,6	16,7	21,3	25,2	24,1	18,6	13,2	7,9	4,3	12,9
Sıcaklık İndisi	0,31	0,63	1,49	3,30	5,55	8,16	10,2	10,0	7,49	4,25	1,74	0,66	53,8
Düzeltilmemiş PE	5,0	9,5	20,3	41,5	76,0	93,0	112	110	85,0	53,0	23,8	9,8	
Düzeltilmiş PE	4,2	7,9	20,9	46,0	93,4	115	141	129	88,4	50,8	19,9	8,0	724,5
Yağış	76,5	73,1	65,7	61,2	46,0	13,4	16,8	15,4	22,9	44,5	69,4	90,3	595,2
Birikmiş Suyun Aylık Değişmesi	0	0	0	0	48,1	51,9	0	0	0	0	42,1	57,9	
Birikmiş Su	100	100	100	100	51,9	0	0	0	0	0	42,1	100	
Gerçek E.transpirasyon	4,2	7,9	20,9	46	93,4	80,7	16	8,3	19,4	37,9	19,9	8	362,6
Su Noksanı	0	0	0	0	0	34,6	125	121	69	12,9	0	0	362,5
Su Fazlası	87,0	64,0	42,1	6,2	0	0	0	0	0	0	0	41,9	241,2
Akış	53,9	58,9	56,5	56,2	28,1	14,0	7,0	3,5	1,7	0,8	0,4	20,9	301,9
Nemlilik Oranı	20,7	8,1	2	0,1	-0,5	-0,7	-0,8	-0,9	-0,7	-0,2	2,1	12,4	

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

¹² Lütfi ÖZAV, *Gediz'in İklimi Hakkında*, Kocatepe Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı no:3, Afyon, Sonbahar (1999), s.22.

Şekil 10. Eski Gediz'in Thornthwait Formülüne Göre Su Bilançosu Diyagramı.

Yıllık yağış miktarının yıllık maksimum sıcaklığa bölünmesi esasına dayanan Erinc formülü, Gediz rasat verilerine uygulandığında, temmuz ve ağustos aylarının kurak, haziran, eylül ve ekim aylarının yarı kurak geçtiği; buna karşılık nisan ve mayıs aylarının yarı nemli, kasım, aralık, ocak, şubat ve mart aylarının ise çok nemli olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 9).

Nemli ve kurak ayların belirlenmesinde kullanılan indislerden biri de De Martonne tarafından kullanılan formüldür. Bu formül araştırma sahasına uygulandığında temmuz, ağustos ve eylül aylarının kurak, haziran ve ekim aylarının ise yarı kurak geçtiğini söyleyebiliriz (Tablo 10). Nisan ve mayıs ayları arasındaki 5 aylık dönem ise, çok nemli devreyi oluşturmaktadır.

Tablo 9. Gediz'de Erinc'e Göre Aylık Kuraklık İndis Değerleri.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık(°C)	2,9	3,5	6,3	10,6	16,7	21,3	25,2	24,1	18,6	13,2	7,9	4,3	12,9
Yağış (mm.)	76,5	73,1	65,7	61,2	46,0	13,4	16,8	15,4	22,9	44,5	69,4	90,3	595,2
Kuraklık İndisi	154,1	96,9	56,8	35,2	23,7	12,6	6,2	3,2	8,5	21,6	53,1	142,1	51,2
Yağış Etkinliği	ÇOK NEMLİ		YARI NEMLİ	YARIKURAK		KURAK	YARI NEMLİ		NEMLİ	ÇOK NEMLİ		YARI NEMLİ	

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Tablo 10. Gediz'de De Martonne'a Göre Aylık Kuraklık İndis Değerleri.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık(°C)	2,9	3,5	6,3	10,6	-	-	-	-	-	-	7,9	4,3	5,9
Yağış (mm.)	3,4	2,7	0,8	-	-	-	-	-	-	-	0,2	1,3	8,4
Kuraklık İndisi	18,0	18,0	10,0	4,0	-	-	-	-	-	-	5,0	12,0	18,0
Yağış Etkinliği	NEMLİ			YARI NEMLİ	YARI KURAK	KURAK	YARI KURAK	NEMLİ	YARI NEMLİ				

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden.

Yukarıdaki indis formüllerinden anlaşıldığı gibi, yörede kış aylarında düşük sıcaklıklara karşılık, yüksek yağış değerlerini içeren nemli bir devre; yaz aylarında ise, yüksek sıcaklık değerlerine karşılık, düşük yağış değerlerinin görüldüğü kurak bir devre etkili olmaktadır. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde ise, yöreye has geçiş şartlarını yansıtan özellikler görülmektedir.

III. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasındaki en önemli akarsuyu Balçayı deresi oluşturmaktadır. Çevredeki yükseltilerden kaynağını alan dere, Hacıbaşa köyü yakınlarında Gediz nehrine kavuşur.

Sahadaki akarsuların vadi ağlarına bakıldığında, büyük çoğunluğunun dandritik vadi ağına sahip oldukları gözlenir. Gediz çayı, Akkaya köyü civarından kaynağını almakta, Akyarmadenoğlu ve Dereoğlu derelerini de içine alarak Gediz ilçe merkezinin güneydoğusunda Murat çayı ile birleşmektedir. Söz konusu çayın ortalama debisi 82,5 m.³/sn.'dir¹³.

Balçayı deresinin akım değerinin en düşük olduğu devre sonbahar ve kış aylarıdır. Özellikle kış aylarında yağışların yüksek kesimlerde kar olarak düşmesi ve don olaylarının fazla olması nedeniyle akım oldukça düşüktür. Nisan ayından itibaren artmaya başlayan sıcaklıklar, kar örtüsünün erimesine neden olur. Bu nedenle de akım değeri hızla artar. Haziran ve temmuz aylarında ise, akımın hâlâ yüksek olmasının en önemli sebebi özellikle yüksek kesimlerdeki karların erimesidir. Bu dönemlerde bazı yıllarda sel felaketleri de olmaktadır.

¹³ TOKYAY, M., 2000, *a.g.t.*, s. 20

Gediz çayında ise, akım en fazla kış aylarında gerçekleşmektedir. Yazın çaydaki su seviyesi oldukça düşmekte, hatta kuruma aşamasına gelmektedir. Buna bağlı olarak da akım iyice düşmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, akarsuyun daha çok yağmur sularıyla beslenmesidir.

Araştırma sahasının yüzey şekilleri açısından, tepelik alanlarla çevrili bir vadi içerisinde olduğunu belirtmiştik. Bu özelliği nedeniyle sahada yamaç kaynaklarına daha çok rastlanmaktadır. Ayrıca vadi tabanındaki alüvyonlu dolgu sahaları da yeraltı suyu açısından oldukça zengindir. Bu kesimlerde açılan kuyularda 2–6 m. derinlikte suya rastlanılmaktadır. Bu sulardan içme, kullanma ve sulama suyu olarak yararlanılmaktadır.

Eski Gediz'in içme suyu ihtiyacının önemli bir kısmını sağlayan Akdağ'dan gelen kaynak suları, bir yamaç kaynağı özelliğindedir. Ayrıca Hacıbaba köyünden temin edilen içme suyu ise artezyen kaynağıdır.

Yöre sıcak su kaynakları açısından da oldukça zengindir. Eski Gediz kasabasına 20 km. uzaklıktaki Ilıca ile 37 km. uzaklıktaki Murat dağı mevkiinde kaplıca olarak yararlanılan çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklar, fay hatları yakınlarında veya fay hatları üzerinde yer almaktadır. 1970 depreminden sonra Ilıca kaplıcalarında sıcaklığı oldukça yüksek yeni kaynaklar da ortaya çıkmıştır. Jeolojik yapı nedeniyle ilçe merkezinde de bu tür kaynakların bulunabileceği düşüncesiyle, Gediz Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü işbirliği ile ilçe merkezinde de sondaj çalışmaları yapılmıştır¹⁴. Kuyu yerinin belirlenmesi amacıyla teknik çalışmalar yapılmış, sanayi sitesinin batısında lokasyon alanı tespit edilmiştir. MTA. tarafından verilen kuyu programına göre 725 m.'lik sondaj yapılmıştır. Ancak ısının 42 °C olmasına rağmen sıcak suya ulaşamaması nedeniyle tekrar etüt yapılmış, sıcak suyun 900–1100 m.ler arasında olabileceği kesinlik kazanmıştır. Mevcut makine donanımının bu derinliğe inmeye elverişli olmaması nedeniyle buradaki çalışmalara belli bir süre için ara verilmiştir¹⁵.

¹⁴ Gediz Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü, *Jeotermal Çalışma Raporu*, (Gediz, 1998), s.1.

¹⁵ Belediye Fen İşleri, 1998, *a. g. r.*, s.2.

IV. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Toprak oluşumunun ilk safhası, kayaların fiziksel parçalanma ve kimyasal ayrışması ile başlayıp ileri safhalarda içerisinde organik ve inorganik maddelerin birikimi ile meydana gelmektedir. İklim, anakaya ve bitki örtüsü faktörlerine bağlı olarak da, zamanla çeşitli tip ve özellikte topraklar meydana gelmektedir. Oldukça uzun bir sürede oluşan toprak örtüsü, erozyon nedeniyle kısa bir sürede yok olabilmektedir. İnsan, bitki ve hayvanların ortaklaşa yararlandıkları bu örtünün, doğal çevre şartları içerisinde önemli bir yeri vardır¹⁶.

Araştırma sahası dalgalı bir topografyaya sahiptir ve eğim derecesi yüksektir. Sahada yükselti fazlalığı ve bakı koşulları iklim şartlarını doğrudan etkileyerek, toprak oluşumunda etkilidir. Eğim değerlerinin yüksek oluşu aşınmanın ve taşınmanın fazla olmasına neden olmaktadır. Bu durum toprak oluşum sürecini yavaşlatmaktadır.

Toprak oluşumu üzerinde etkili olan bir diğer faktör anakaya olup, inceleme alanında pedojenez açısından önemlidir. Sahada eğimin fazla olması toprakta anakayanın etkilerini arttırmaktadır. Eski Gediz çevresinde yer alan granit, riolit ve tüfler üzerinde kumlu topraklar yer alırken killi şistlerin, killi kireçli neojen tortulların egemen olduğu sahalarda toprak, killi ve killi balçık bünyededir. Pedojenez süreci açısından yörede sıcaklık ve yağış durumunun yeterli olduğu ilkbahar ve sonbahar aylarında toprak oluşumunun gerçekleştiği; kışın düşük sıcaklıklar, yazın ise kuraklık nedeni ile pedojenezin kesintiye uğradığı söylenebilir.

Kireçsiz kahverengi topraklar yörede geniş alanlar kaplamaktadır. Özellikle Eski Gediz etrafındaki dağlık alanların az eğimli yamaçlarında yayılış göstermektedir. A horizonunun iyi geliştiği bu topraklar aynı zamanda gözenekli bir yapıya sahiptir. B horizonunun oluşumu daha zayıftır. Bu kat daha çok, kahverengi granüler veya yuvarlak köşeli blok yapıda olup, kil birikimi oldukça sınırlıdır¹⁷. C horizonu ise, andezit ve kuvarsitlerin çözülmesinden meydana gelmiş daha büyük kaya parçalarını içermektedir¹⁸.

¹⁶ TOKYAY, M., 2000, *a. g. t.*, s. 21

¹⁷ Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, *Kütahya İli Arazi Varlığı*, (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. İl Rapor No:43, Ankara, 1993), s.14–15.

¹⁸ İbrahim ATALAY, *Toprak Coğrafyası*, (Ege Üniv. Edb. Fak. Yay. No:8, İzmir, 1989), s.391.

Sahada yayılış gösteren diğ er bir toprak örtüsü, kahverengi renkli orman topraklarıdır. Söz konusu topraklara genellikle orman örtüsünün bulunduğu alanlarda rastlanılmaktadır. Toprağın  st kısmı bir kaç cm. kalınlığında humus tabakasıyla kaplanmıştır. A horizonu organik maddelerin etkisi ile çoğunlukla kahve veya koyu kahve rengine sahiptir. B horizonu kil ve demir birikimi açısından oldukça zengindir. Hatta demir birikiminin fazla olduğu alanlarda horizonun rengi kırmızımsı kahveye dönüşmektedir. C horizonunda çoğunlukla kireç yığılması göze arpmaktadır¹⁹.

Eski Gediz'de Balçayı deresinin geçtiği alanlarda alüvyonlu toprakların yaygın olduğu görülmektedir. Söz konusu akarsular tarafından getirilen alüvyal malzemelerin biriktirilmesi sonucu meydana gelen bu topraklar organik madde bakımından oldukça zengindir. Bu kesimler sahanın en verimli tarım alanlarını oluşturmaktadır (Foto 1). Toprağın derinliği, yaklaşık olarak 80 cm. arasında olup, bu değer vadi tabanındaki çukur kesimlerde daha fazladır. Ayrıca arazide dar alanlı geçirgen yapıya sahip kolüvyal topraklara da rastlanılmaktadır.

Foto 1. Kasabanın Güneybatısında Balçayı Deresinin Oluşturmuş Olduğu Alüvyal Topraklar.

¹⁹ ATALAY, İ., 1989, *a.g.e.*, s.387.

İnceleme alanının doğu kesiminde toprak bulunmayan parçalanmamış veya kısmen parçalanmış volkanik kayalardan oluşan alanlar yer alır. Bu alanlarda yer yer kayalar üzerindeki oyuklar ve çatlaklar içerisinde ince toprak oluşumundan bahsedilebilir.

Yöre genelindeki topraklar derinlik açısından incelendiğinde, profil oluşumunun genel olarak düzenli olduğu söylenebilir. Havzanın tabanındaki topraklarda A, B, C katları gelişmiş olup, derinlik ortalama birkaç metre arasında değişmektedir. Özellikle araştırma sahasının Gediz çayı vadisi boyunca A horizonu 150–200 cm.'ye kadar ulaşabilmektedir. Çevreye doğru yükseltinin artmasına bağlı olarak derinlik azaldığından toprak daha çok tarla tarımına uygunluk göstermektedir. Saha ve çevresinde yapılan analiz sonuçlarına göre toprağın ortalama PH oranı 7,8 olup hafif alkali nötr bir karakter taşıdığı görülmüştür²⁰.

V. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

İklim, toprak ve yer şekilleri gibi özellikler, bitkilerin yetişme şartlarını etkileyen belli başlı faktörlerdir. Bitki toplulukları, bu faktörler grubunun kendi isteğine uygunluğu oranında o yerde tutunur, gelişir ve hayatını devam ettirir²¹. İçbatı Anadolu bölümünde yer alan araştırma sahasında da sözü edilen faktörlerin elverişliliği oranında doğal bitki örtüsünün geliştiği gözlenmektedir. Yörenin alçak kesimlerinde daha çok otsu bitki türleri yayılış göstermektedir. Sahanın eğimli ve yüksek kesimlerinde ise, orman örtüsü geniş yer kaplamaktadır. Ayrıca, vadi tabanlarında ve orman alanlarının tahrip edildiği kesimlerde de yer yer antropojen bozkır formasyonlarına rastlanılmaktadır (Foto 2). Araştırma sahası, Akdeniz ile karasal iklimin birbiri içine geçtiği bir alan durumundadır. Bunun doğal bir sonucu olarak Eski Gediz ve çevresindeki bitki örtüsü de farklı iklimlerin özelliklerini yansıtmaktadır.

Sahada rastlanan en aygın bitki türünü palamut meşesi (*Quercus aegipolis*) oluşturmaktadır. Sıcaklığı seven, ışık isteği fazla olan bu ağaçlar, daha çok güneye bakan yamaçlarda yaygındır. Palamut meşesi araştırma sahasının güneyinde yer alan Murat dağında, 1300 m. yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Ayrıca Murat dağı Türkiye'de 3 farklı fitocoğrafi bölgenin karşılaştığı bir yerdir. Bu nedenle endemik türler bakımından

²⁰ Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, *Toprak Analizi Çalışma Raporu*, (Gediz, 1996), s.2.

²¹ Yusuf DÖNMEZ, *Bitki Coğrafyası*, (İst. Üniv. Yay. No:3319, Coğ. Enst. Yay. No:3213, İstanbul, 1985), s.3.

oldukça zengindir. Ayrıca yörede çınar, kızılçık, ardıç, ahlat, yabani gül, böğürtlen, ceviz, söğüt, kavak, iğde gibi bitki türleri yayılış göstermektedir.

Foto 2. Kasabanın Kuzeyinde Yer Alan Atropojen Bozkırlardan Bir Görünüm.

İnceleme alanındaki diğer önemli bir bitki örtüsü grubunu da ormanlar oluşturmaktadır. Yörenin önemli bir kesiminde kahverengi orman topraklarının varlığı göze çarpmaktadır. Toprak üzerindeki bitki örtüsünün fazlalığı toprağın besin yönünden zengin olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu toprakların yayılış gösterdiği alanlarda gür bir bitki formasyonu gelişmiştir. Kuzey sektörlü nemli rüzgârlar sokuldukları dağlık alanların kuzey yamaçlarında yarı nemli ormanları meydana getirmiştir. Bu orman formasyonu içerisinde daha çok *Pinus nigra* (karaçam) ormanları yayılış göstermektedir. Akdeniz ikliminin hissedildiği, çok yüksek olmayan güney yamaçlarda ise, kuraklığa uyum sağlamış bitkiler göze çarpmaktadır. Bu grubun içerisinde *Pinus brutia* (kızılçam) ağaçları bulunmaktadır²².

Sahanın büyük bölümünde hakim olan bu orman örtüsü İç Anadolu bölgesinin step sahası dışındaki kuru ormanları ile büyük benzerlik göstermektedir. Kuru ormanlar

²² Gediz-Murat dağı Orman İşletme Şefliği, *Orman Amenajman Plânı ve İzahnamesi*, (Kütahya, 1990), s.63.

1000 m. den daha yukarılarda görülmekte olup, söz konusu bu ormanlar antropojen faktörler nedeniyle yüzyıllar boyunca tahrip edilmişlerdir. Dolayısıyla belirli yerlerde step görünümünü almışlardır²³. Ormanların tahrip edilmesi sonucu elde edilen sahaların bir kısmı tarla haline getirilmiştir. Bu nedenle tahribata uğrayan kesimlerdeki orman alanları giderek küçük koruluklar haline dönüşmektedir. Ayrıca eğimli araziler şiddetli erozyona maruz kalmıştır (Foto 3).

Foto 3. Kasaba Çevresinde Erozyona Maruz Kalmış Eğimli Arazilerden Bir Görünüm.

Yörede bağ alanlarının çevresindeki mera alanlarında ise, otsu bitki türleri yayılış göstermektedir. En önemli türler defne yapraklı laden (*Cistus laurifolius*), geven (*Astragalus* sp.), sığır kuyruğu (*Verbascum* sp.), eğrelti otu (*Polypodium vulgare*) ve ateş dikenini (*Poterium spinosum*) gibi türler mevcuttur.

²³ TOKYAY, M., 2000, *a.g.t.* , s. 24

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS ve BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

I. NÜFUSUN GENEL ÖZELLİKLERİ

Coğrafya biliminin iki temel ögesinden birini oluşturan insanın, dolayısıyla nüfus topluluğunun, çevre ile olan ilişkilerinin açıklanabilmesi için nüfus miktarı, hareketleri ve nüfusun ekonomik özellikleri gibi birçok niteliklerin ortaya konulması gerekir²⁴.

Yörenin çok eski dönemlere ait nüfus özelliklerini açıklayıcı maddi kültür belgeleri ile istatistikî veriler pek fazla değildir. Nitekim bu dönemlere ait bilgiler genel kaynaklardan araştırılıp derlenmiştir. İlk çağlardan başlayarak, 1927 yılına kadar olan bilgiler salname ve genel kaynaklara dayanılarak verilmiştir. 1927 yılından sonraki nüfus özellikleri ise, düzenli olarak yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarına dayanılarak ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Araştırma sahasının tarihî oldukça eskilere dayanmaktadır. Yapılan araştırmalarda Gediz'in, Frigler tarafından M.Ö. 1000 ile 700 yılları arasında kurulduğuna ait kalıntılar bulunmaktadır. Yaşayanların da Makedonya'dan gönderilen göçmenler olduğu sanılmaktadır. Eski adı Kadi olan Gediz, Bizanslılar döneminde piskoposluk merkezi olmuştur. 1428 yılına kadar Germiyanogulları tarafından idare edilen şehir, bu tarihten sonra Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Gerek Germiyanogulları gerekse Osmanlılar döneminde Gediz'e, Anadolu ve Asya kıtasının içlerinden çok sayıda Türk boyları göç ettirilerek yerleştirilmiştir²⁵.

Eski Gediz'in kuruluşundan Osmanlı yönetimine kadar olan süre içinde, nüfusu ile ilgili bilgilere rastlanılmamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, bazı sayımlar yapılmıştır. Ancak bu sayımlar, daha çok vergilendirme ve askeri amaçlara yönelik olduklarından, bunlara dayanarak demografik sonuçları ortaya koymak pek mümkün değildir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde 1671 yılı Gediz'inde, 2000 hane, 13 mahalle ve 20 cami-mescit olduğu belirtiliyor. 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre, Gediz'in hane halkı büyüklüğü 3,86'dır. Bu ölçümü 1671'in Gediz'ine uygularsak, Gediz'in o yıllardaki nüfusu 7720 olarak buluruz. Anadolu'daki geleneksel büyük aile düzenini

²⁴ Ali TANOĞLU, *Nüfus ve Yerleşme*, (İst. Üniv. Yay. No:1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Yay. No:145, İstanbul, 1966), s. 27-78.

²⁵ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a.g.t.*, s. 26

hesaba katarsak Gediz'in o yıllardaki nüfusunun bu rakamında üstünde olduğunu rahatça söyleyebiliriz.²⁶

Belde nüfusu ile ilgili ilk bilgilere, Osmanlı imparatorluğu döneminde hazırlanan salnamelerde rastlanılmaktadır. 1831 Salnamesinde, Mevaliden Hüsam Efendinin gerçekleştirdiği sayıma göre, Gediz'in Müslüman erkek nüfusu 19.969'dur. Bu salname askeri amaçla yapıldığından, Gediz'in nüfusu hakkında tam bir bilgi vermemektedir. Hicrî 1310 (miladî 1893) tarihli Hüdavendigâr Vilâyet-i Salnamesi'ne göre, ilçeye bağlı 86 köy bulunuyordu. Yine aynı tarihli salnameye göre, toplam nüfus 29.510 kişi idi. Bu nüfusun, 14.753'ü erkek, 14.774'ü ise kadınlardan oluşuyordu. Kaza dâhilindeki hane sayısı ise 5445 kadardı²⁷. Söz konusu salnamede, Gediz ilçe merkezi nüfusu toplam 5926 kişi olarak belirtilmektedir. Bu nüfusun 3022'si erkek, 2904'ü ise kadınlardan meydana geliyordu. O tarihlerde ilçe merkezinde 6 mahalle bulunuyordu. Söz konusu mahallelerin hepsinde de sıbyan mektebi (ilkokul) mevcuttu. Daha sonra yapılan hicrî 1324 (milâdi 1906) tarihli salnamede ise, Gediz ve çevresinde toplam 38.491 kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Yine aynı tarihli salnameye göre, ilçede üç medrese, ahşap olarak inşa edilmiş bir hükümet konağı, bir telgrafhane ve bir kütüphane bulunuyordu²⁸.

Bu veriler gösteriyor ki, araştırma sahasının nüfusu 1893–1906 sayımları arasında geçen 13 yıl içerisinde yaklaşık % 30 dolayında artmış, bu süre içerisinde yıllık ortalama artış hızı % 2,3 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu nüfus artışı, doğal nüfus olmayıp, Gediz ilçesine bağlanan bucak ve köylerin nüfuslarından kaynaklanmaktadır.

Çalışma sahasının nüfusu hakkındaki ayrıntılı veriler, Cumhuriyet devri periyodik nüfus sayım sonuçlarına dayanmaktadır. Bu nüfus artış hızını incelerken, dikkat etmemiz gereken bir husus vardır. Bu husus 28 Mart 1970 tarihindeki deprem felaketidir. Buna göre nüfus artış hızını incelerken, 1927–1970 ve 1970–2000 yılları arası yapılan nüfus sayımlarını iki dönemde incelememiz yerinde olacaktır. Cumhuriyetin ilânından sonra yapılan ilk nüfus sayımında (1927), Gediz ilçe merkezi

²⁶ Mehmet PINAR, 2004, *Çağlar Boyunca Gediz*, Eski Gediz Belediyesi Kültür Yay.-1-, s. 161.

²⁷ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a.g.t.*, s. 27.

²⁸ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a.g.t.*, s. 27.

nüfusu 5772 kişi olarak tespit edilmiştir. 1970 nüfus sayımında ise nüfus 10.651 kişiye yükselmiştir. 1927 – 1970 sayımları arasında geçen 43 yıl içinde nüfus yaklaşık % 86 dolayında bir artış göstermiştir. 1970 yılında yapılan nüfus sayımında 10.651 olan nüfus, 1975 yılında yapılan nüfus sayımında 1452 ye gerilemiş ve nüfus yaklaşık olarak % 63 oranında azalmıştır. Bu azalmanın nedenini 1970 yılında meydana gelen deprem felaketi oluşturmaktadır. Çünkü depremde birçok insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca bu olaydan sonra Gediz ilçe merkezinin yeri değişmiş, çok sayıda kişi Yeni Gediz ilçe merkezine göç etmek zorunda kalmıştır. Eski Gediz, Yeni Gediz'e göç etmek istemeyen birkaç aileyle ve çevre köylerden göç eden nüfusla ayakta kalmaya çalışmıştır.

A) Nüfus Artışı

Araştırma sahasının nüfusunda 1927–1935, 1940–1945, 1970–1975 dönemleri dışında, genelde bir artış söz konusudur. Nüfus artışı ile ilgili özelliklerin daha iyi değerlendirilebilmesi için, periyodik olarak yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılarak nüfus artışı, dönemler halinde incelenmeye çalışılmıştır.

Nüfusta, 1927 ile 1935 yılları arasında az da olsa bir artış görülmektedir. Nitekim 1927'de 5772 kişi olan yerleşmenin nüfusu, 1935 yılında 5831 kişiye ulaşmıştır. Devrenin nüfus artış oranı % 1, yıllık nüfus artışı ise % 0,1 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 11, Şekil 11). Bu dönemdeki nüfus artışında, halkın savaştan çıkması, evlenmelerin çoğalması ve buna bağlı olarak doğal nüfus artışının yükselmesi etkili olmuştur.

Gediz'de 1935–1940 devresinde nüfusta 297 kişilik bir artış meydana gelmiştir. 5831 kişi olan ilçe merkezi nüfusu 6128 kişiye kadar çıkmıştır. Belirtilen dönemin nüfus artış oranı % 5, yıllık nüfus artışı da % 1'dir. Ayrıca bu devrede Türkiye genelindeki % 1,9 olan artış oranına da oldukça yaklaşmıştır. Söz konusu dönemdeki artış oranının yüksek olmasının temel nedeni doğal nüfus artışının fazlalığıdır.

Nüfus, 1940–1945 yılları arasında ise, 262 kişi azalarak 6128 kişiden 5866 kişiye gerilemiştir. Nüfustaki azalma oranı -% 4, yıllık nüfus artışı da -% 0,8 olmuştur. 2. Dünya Savaşı nedeniyle, tedbir olarak erkek nüfusun silâh altına alınması, evlenmelerin azalması doğumların gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca ekonomik durumun ve sağlık koşullarının kötülüğü nedeniyle ölümlerin yüksek olması da, nüfusun azalmasındaki diğer bir faktördür. 1945–1950 devresinde, ilçe merkezi nüfusuna sadece 8 kişi katılmış ve toplam nüfus 5874 kişiye çıkmıştır. Dönemin artış oranı % 0,1, yıllık artış oranı da % 0,02 olarak gerçekleşmiştir. Bu devredeki nüfus

artış oranı ile Türkiye genelindeki nüfus artış oranı arasında oldukça önemli bir farklılık bulunmaktadır. Söz konusu dönemde Türkiye'nin yıllık nüfus artış oranı % 2,3 olarak tespit edilmiştir. Nitekim 1945 yılından sonra 2. Dünya Savaşı'nın etkileri sona ermiş ve ülke genelinde asker olan nüfusun büyük bir bölümü terhis edilmiştir. 5 yıllık devrede doğal nüfus artışı yoluyla ülke nüfusuna 2,1 milyon insan katılmıştır²⁹. İlçe merkezindeki nüfus artışının bu kadar az olması daha çok doğal nüfus artışının azlığı ve geçim sıkıntısından ileri gelmiştir.

Şehir merkezi nüfusu, 1950–1955 yılları arasındaki devrede, 1429 kişi artarak 7303 kişiye ulaşmıştır. Devrenin nüfus artış oranı % 24,3, yıllık nüfus artışı da % 4,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde yörede sağlık ve ekonomik koşullarda iyileşmeler meydana gelmiştir. Dolayısıyla kırsal alanlardan ilçe merkezine yönelik göçler yoğunluk kazanmıştır. Ayrıca ülke genelinde uygulanan çok çocuklu ailelere vergi indirimi, ekonomik yardımlarla birlikte nüfusu artırıcı politikaların uygulanması nüfus artışında oldukça etkili olmuştur.

1955–1960 dönemleri arasında nüfusta sadece üç kişilik bir artış meydana gelmiş ve şehir nüfusu 7306'ya ulaşmıştır. Bu yıllar arasındaki nüfus artış oranı % 0,4, yıllık artış oranı da % 0,08'dir. Söz konusu dönemi Türkiye geneli ile oranladığımızda ilçenin düşük olan nüfus artışına karşılık, Türkiye'nin nüfus artış oranı, tüm sayım dönemleri arasında en yüksek değeri olan % 2,9'a ulaşmıştır. 1955–1960 yılları arasındaki dönemde ülkede her alanda olduğu gibi, özellikle tarım ve tarıma dayalı sanayi faaliyetlerinde büyük bir gelişme yaşanmıştır. O dönemdeki Eski Gediz'in topografik yapısının makineli tarıma pek uygun olmaması, halkın sadece küçük çaplı ekim-dikim faaliyetleri ile bağıcılıkla uğraşmasına neden olmuştur. Bu durum da tarım sektöründe istenilen gelişmenin sağlanmasını güçleştirmiştir. Ayrıca, çalışmak amacıyla yurtdışına yapılan göçler de, nüfus artış oranının düşük olmasında etkili olmuştur.

Şehir nüfusu 1960–1965 yılları arasında nüfusa 180 kişi katılmış ve 7486 kişiye çıkmıştır. Sözü edilen devrenin nüfus artış oranı % 2,4, yıllık artış ise % 0,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki nüfus artış oranı bir önceki döneme göre az da olsa bir miktar artış göstermiştir. Bu artışın nedeni, genel doğum oranındaki artış ile sağlık koşullarındaki iyileşmelere bağlı olarak ölümlerin azalmasıdır.

İlçe merkezi nüfusu, 1965–1970 döneminde 3165 kişi artarak toplam nüfus 10651 kişiye ulaşmıştır. Devrenin nüfus artış oranı % 42, yıllık artışı ise % 8,4'tür. Bu

²⁹ Hayati DOĞANAY,1994, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara, s. 149.

artış Türkiye genelindeki nüfus artış oranı olan %2,5'ten üç kat daha fazladır. Ülke genelinde, nüfusu artırıcı politikanın devam ettirilmesi, ekonomik alanda ve sağlık koşullarındaki iyileşmeler, doğal nüfus artışını yükseltmiştir.

Nüfus, 1970–1975 devresinde 9199 kişi azalmıştır. Yaklaşık olarak % 63 oranında nüfusta azalma meydana gelmiştir. Bunun en büyük sebebi 28 Mart 1970 tarihinde meydana gelen deprem felaketidir. Bu olayla birlikte birçok kişi hayatını kaybetmiş ve Gediz ilçe merkezinin yeri değişerek, nüfus göç etmek zorunda kalmıştır.

Gediz ilçe merkezine bağlı bir mahalle durumundayken, 1975- 1980 yılları arasında nüfusun 1533 kişi arttığı ve artış hızının % 105 olduğu görülmektedir. Yıllık artış hızı yaklaşık % 21'dir. Bu artış hızının en büyük sebebi Gediz ilçesine bağlı köylerden ve Emet ile Simav'ın köylerinden büyük oranda göç almasıdır.

Eski Gediz'in nüfusu, 1980–1985 yılları arasında 1266 kişi artışı gözlenmekte ve artış hızının % 42 olduğu görülmektedir. Bu devredeki nüfus artışının sebebi, Eski Gediz'in çevreden hâlâ göç alması ve doğal nüfus artışı içerisinde olmasıdır.

Belde merkezinde 1985–1990 devresinde nüfus ortalama %24 oranında artmış, yıllık nüfus artış hızı ise % 5 olarak gerçekleşmiştir. Bu artış hızının en büyük sebebi ise Yeni Gediz'e bağlı bir mahalle (Gazi) durumunda olan Eski Gediz'in 1988 yılında Belediyelik olması ve buna bağlı olarak göç almaya devam etmesidir.

Kasabada, 1990–1997 devresine bakıldığında nüfus % 32 oranında, 1712 kişi artmıştır. Bu artışın sebebi ise belediye olmanın avantajları ile çevreden göç almasıdır. Ayrıca belde çevresinde açılan fabrikalar Eski Gediz'i cazip hale getirmiştir.

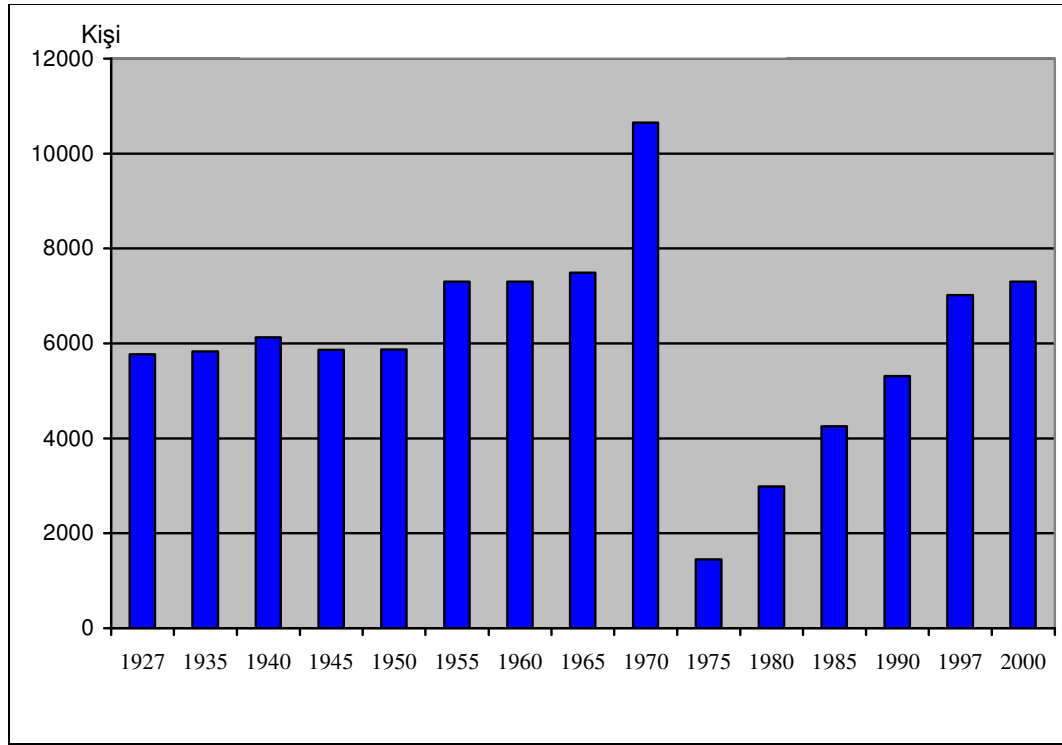
Araştırma sahasında 1997–2000 devresine kadar nüfus artış hızı yüksek olmuştur. Bu devrede nüfus 286 kişi artmış, nüfus artış hızı % 4 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık nüfus artış hızı ise yaklaşık % 1'dir. Bu artış hızı sadece doğal nüfus artışıdır. Artış hızının düşmesindeki temel sebep belde merkezine olan göçlerin durmasıdır.

Tablo 11. Eski Gediz Kasabasında Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı (1927–2000).

Sayım Yılı	Erkek Nüfus	Yıllık Artış % si	Kadın Nüfus	Yıllık Artış % si	Toplam Nüfus	Yıllık Artış % si
1927	-	-	-	-	5772	-
1935	2589	-	3242	-	5831	0,1
1940	2856	2,0	3272	0,2	6128	1,0
1945	2590	-1,9	3276	0,02	5866	-0,8
1950	-	-	-	-	5874	0,02
1955	3476	-	3827	-	7303	4,8
1960	3503	0,2	3803	-0,1	7306	-
1965	3621	0,7	3865	0,3	7486	0,5
1970	7230	20,0	3421	-2,3	10651	8,4
1975	784	-17,8	668	-16,0	1452	-12,6
1980	1679	22,8	1306	19,1	2985	21
1985	2187	6,0	2064	11,06	4251	8,4
1990	2775	5,3	2534	4,5	5309	4,8
1997	3721	4,8	3300	4,3	7021	4,5
2000	3930	1,8	3377	0,7	7307	1,3

Kaynak: Gediz İlçe Nüfus Müdürlüğü ve Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Görülüyor ki, 1927 den 1970'e kadar olan dönemde, nüfus artış içerisinde olmuş, 1970 depremiyle nüfus azalmış; 1975'ten sonra çevre köylerden almış olduğu göçlerle tekrar nüfus artışı meydana gelmiş ve Eski Gediz kozmopolitik bir nüfus yapısına kavuşmuştur.

Şekil 11. Eski Gediz Kasabasında Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı (1927–2000).

B) Nüfus Hareketleri

Dinamik bir süreç olan nüfus, doğumlar, ölümler ve göç olaylarına bağlı olarak sürekli bir değişim halindedir³⁰. Nüfus hareketlerine yol açan bu faktörler doğumlar, ölümler ve göçler olarak belirtilebilir.

1. Doğumlar ve Ölüm

Her nüfus kitlesinin başlıca değişkenlerinden biri de doğumlar ve ölümlerdir. Bir bölge veya yöre nüfusunda yıllık doğum ve ölüm oranları arasındaki fark, o bölge veya yörenin yıllık gerçek nüfus artış hızını ya da nüfusundaki gelişmeyi verir.³¹ Araştırma sahasında doğumlar ve ölümler hakkındaki istatistikî bilgiler, Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerine dayanmaktadır.

Çalışma sahasında 2006 yılında 57 bebek dünyaya gelmiş ve buna göre genel doğum oranı % 43 olup, Türkiye ortalamasından düşüktür. Bu durumda bize, nüfusun

³⁰ TANOĞLU, A., 1966, *a.g.e.*, s.29.

³¹ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s. 152.

hızlı bir şekilde artmadığını, ailelerin bakabilecekleri kadar çocuğa sahip olma isteklerini gösterir. Araştırma sahasında bebek ölümleri yok denecek kadar azdır (%o 12). Bundaki en büyük etken sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve ailelerin bilinçli olmasıdır (Tablo 12).

Tablo 12. Eski Gediz Kasabasında Meydana Gelen Doğumlar (2006).

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam	Doğum Oranı (Binde)
2006	32	25	57	43

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı kayıtlarından.

Araştırma sahasında 2006 yılında ölenlerin sayısı 13 kişi olup, genel ölüm oranı %o 2,6'dır. Dolayısıyla ölüm oranları düşüktür. Yerinde yapılan araştırmalarda ölüm oranının düşük olmasının sebebi sağlık koşullarının iyileştirilerek, ortalama insan ömrünün uzamasıdır (Tablo 13).

Tablo 13. Eski Gediz Kasabasında Meydana Gelen Ölümler (2006).

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam	Ölüm Oranı (Binde)
2006	9	4	13	2,6

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı kayıtlarından.

İnceleme sahasında toplu ölüm olaylarına rastlanılmaktadır. 1833 ve 1905 yıllarında iki defa kolera salgını olmuş ve bu salgınlar sonucu toplu ölümler meydana gelmiştir³². Cumhuriyetten sonra ise, bu tip salgın hastalıklara bağlı ölümlere pek rastlanmamıştır. Fakat 28 Mart 1970 tarihinde meydana gelen deprem felaketinde Gediz ilçe merkezinde 972 kişi hayatını kaybetmiştir.

2. Göçler

Nüfus hareketlerinden bir diğerini oluşturan göçler, nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketi olarak yorumlanır.³³ Göçlerin nedenleri çok değişik olmakla birlikte, çoğunun temelinde tarım toprağı yetersizliği ve

³² TOKYAY, M., Aralık 2000, *a.g. t.*, s. 32.

³³ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s. 165.

geçimini sağlamada daha iyi şartlara kavuşma amacı yatmaktadır. Araştırma sahasındaki göç olayının temelinde ise, bir doğal afet olan deprem felaketi yatmaktadır. Eski Gediz kasabasındaki göçleri iki kısımda incelemek mümkündür.

a) Dış Göçler

Türkiye, 1961 yılından beri dünyada meydana gelen sanayileşme hareketlerine bağlı olarak başta Avrupa olmak üzere yabancı ülkelere sistemli olarak işgücü göndermektedir³⁴ İşgücü sayısı gidilen ülkenin ekonomik durumu ve işgücü ihtiyacına göre, yıldan yıla değişmektedir. Yöreden 1970 yılına kadar küçük gruplar halinde devam eden göç hareketi, depremden sonra giderek hız kazanmaya başlamıştır. Yöre halkına deprem nedeniyle öncelik tanınması, yurt dışına göç eden işgücü sayısının artmasında etkili olmuştur. Gerçekten de halen yurt dışında bulunan nüfusun, % 80'ine yakın bölümü bu dönemde göç etmiştir. Göçler genelde Almanya'ya olmakla beraber, daha küçük gruplar halinde Hollanda, Belçika, Fransa, Avusturya gibi Avrupa ülkelerine de yapılmıştır. Yerinde yaptığımız gözlem sonuçlarına göre, yurtdışında bulunan aile sayısının yaklaşık olarak 32 kadar olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 14, Şekil 12).

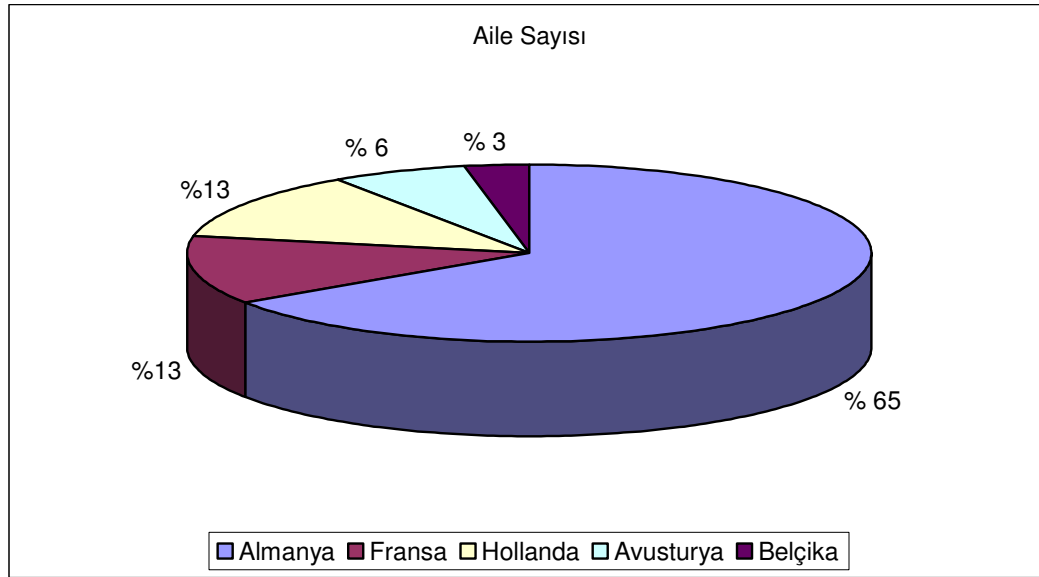
Çalışma sahasından, ülke dışına gerçekleşen göçlerde % 65,6 ile Almanya başı çekmektedir. Bu ülkeyi Fransa, Hollanda, Avusturya ve Belçika gibi ülkeler izlemektedir. Avrupa ülkelerinde çalışan insanlardan bir bölümü emekli olduktan sonra, bir kısmı da iş imkânlarının yetersizliği nedeniyle geriye dönmektedirler. Geriye dönenlerin büyük bir bölümünü yaşlılar oluşturmaktadır. İkinci kuşak nüfus ise buldukları ülkelerde kalmayı tercih etmektedir.

³⁴ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a. g. t.*, s. 36.

Tablo14. Eski Gediz Kasabasında Yurt dışında Çalışan İşçilerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006).

Çalışmaya Gidilen Ülkenin Adı	Aile Sayısı	% si
Almanya	21	65
Fransa	4	13
Hollanda	4	13
Avusturya	2	6
Belçika	1	3
Toplam	32	100,0

Kaynak: Yerinde Yapılan Anket ve Gözlem Sonuçlarından.

Şekil 12. Eski Gediz Kasabasında Yurt dışında Çalışan İşçilerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006).

b) İç Göçler

İç göçler, Eski Gediz'den ülke içine ve ülke içinden Eski Gediz'e olan göçler olmak üzere iki kısımda incelemek mümkündür. Araştırma sahasından dışarıya olan göç olayının başlıca nedeni, 28 Mart 1970 tarihinde meydana gelen deprem felaketidir. Bu deprem felaketinden sonra Gediz ilçe merkezinin yeri değişmiş, nüfus Yeni Gediz'e göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç olayı 1980 yılına kadar devam etmiştir. Ayrıca depremden sonra birkaç ailede başta Kütahya il merkezi olmak üzere, Manisa, Uşak, İzmir gibi çevre illere göç etmiştir. Yakın dönemde belde dışına yapılan göçlerin

temelinde ise geçim sikkıntısı, eğitim, kültür ve daha rahat yaşama koşullarına kavuşma arzusu yatmaktadır. Yerinde yapılan anketlerde ve gözlemlerde nüfusun yaşlı kesiminin Eski Gediz’de yaşamaktan memnun olduğu görülürken, ge kesimin ise memnun olmamalarına rağmen buldukları yeri terk etmek istemedikleri görülmektedir. Bundaki en büyük faktör ise g edecekleri yerlerde karşılaşacakları güçlükler ve içlerindeki sosyal korkuları olduğu görülmektedir.

Yakın dönemde 60 aile belde dışına, Yeni Gediz’e, Uşak’a, Kütahya’ya ve İzmire göç etmek durumunda kalmıştır. Yapılan gn temelinde, ekonomik kriz nedeniyle, GİMSAN’ın (Gediz İplik ve Mensucat Sanayi) retime ara vermesi yatmaktadır.

Dışarıdan belde merkezine yapılan glerin temelinde ise 28 Mart 1970 depremi yatmaktadır. Deprem felaketinden sonra Gediz ilçe merkezinin yeri değişmiştir. Bu değişimle birlikte, Gediz halkının terk etmek zorunda kaldığı Eski Gediz’e 1972 yılından itibaren Gediz ilçesinin, Akkaya, Cebrail, Akçaalan, Yaylaköy, Çukurören, Polatky, Işıklar, Yunuslar, Kıranköy ve Yenigney köylerinden birçok aile göç etmiştir. Ayrıca Simav ve Emet ilçelerinin köylerinden de Eski Gediz g almıştır. Glerin temelinde ise Eski Gediz’de ev fiyatlarının düşük olması ve kırsal kesimdeki nüfusun ekonomik sikkıntı içerisinde olması yatmaktadır. Çalışma sahasında yapılan incelemelerde aynı köyden göç eden nüfusun, aynı mahallelerde oturdukları görülmektedir.

Çalışma sahası 1980 ve 1990 yılları arasında yoğun bir şekilde güç olarak nüfusu artmış, Gediz ilçe merkezine bağlı bir mahalle durumundayken 7 Aralık 1988 tarihinde bir belde merkezi durumuna gelmiştir. 2000’li yıllara kadar g hareketi aralıklarla devam etmiştir. Günümüzde ise dışarıdan olan göçler tamamen durmuştur. Bunun sebebi ise araştırma sahamızda nüfusu çekecek sosyal ve ekonomik amaçlı yatırımların bulunmamasıdır. Bugün Eski Gediz maden emeklilerinin ikamet ettiği bir yerleşim merkezi durumundadır.

II. NÜFUSUN SOSYAL ve EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

A) Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Nüfusta analiz edilmesi gereken bir başka değişkende, toplam nüfus içindeki kadın- erkek sayısı ve yaş dilimlerindeki nüfus sayısının eşitsiz oluşudur.³⁵

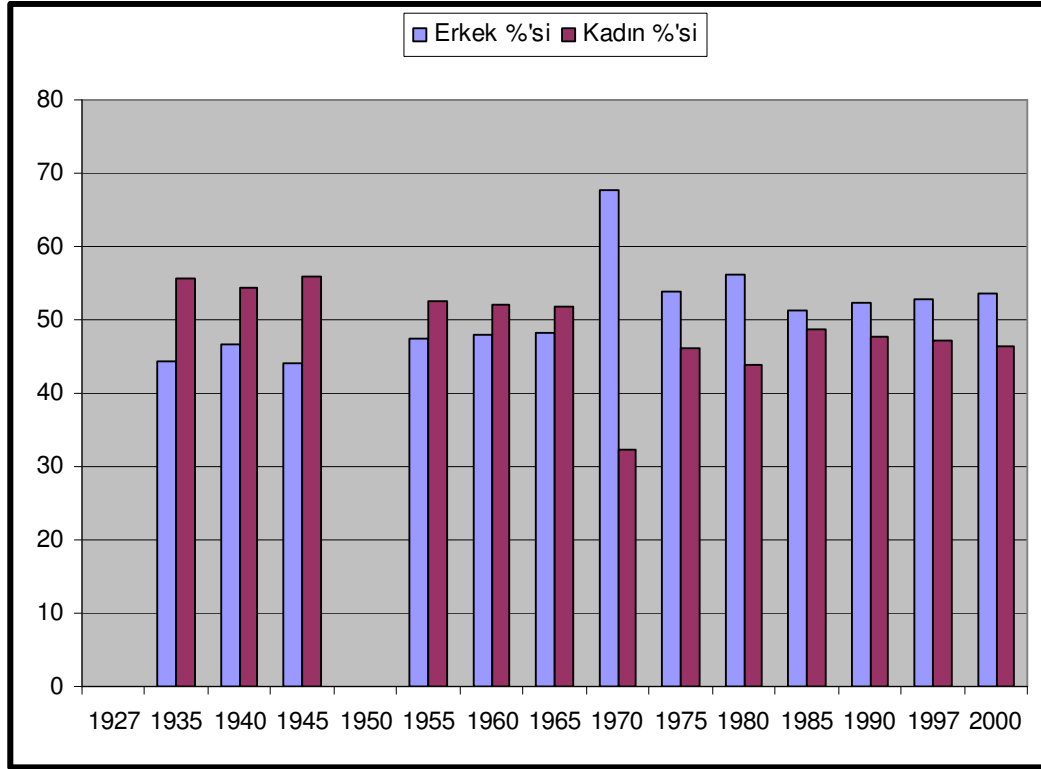
Araştırma sahasındaki nüfusun cinsiyet yapısı incelendiğinde, iki dönem dikkati çekmektedir. Birinci dönem, 1927–1970 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülür. Ülkenin, söz konusu devrenin başlarında yapmış olduğu Kurtuluş Savaşı'nda erkek nüfusun büyük bir bölümünün hayatını kaybetmesi ile daha sonraki yıllarda ekonomi ve sağlık alanında yaşanan zorluklar bu tip bir cinsiyet yapısının oluşmasında oldukça etkili olmuştur. İkinci dönemi ise, 1970–2000 arasındaki devre oluşturmaktadır. Bu yıllar arasında belde merkezine yönelik göçlere daha çok erkeklerin katılması, erkek nüfusun artmasına neden olmuştur. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında erkek sayısının % 53,7, kadın sayısının % 46,3 olduğu, 100 kadına düşen erkek sayısının ise % 116,3 olduğu görülmektedir (Tablo15, Şekil 13).

Tablo 15. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1927–2000).

Yıllar	Toplam Nüfus	Erkek %'si	Kadın %'si	100 Kadına Düşen Erkek Sayısı
1927	5772	-	-	-
1935	5831	44,4	55,6	79,8
1940	6128	46,6	54,4	87,2
1945	5866	44,1	55,9	79,0
1950	5874	-	-	-
1955	7303	47,5	52,5	90,8
1960	7306	47,9	52,1	92,1
1965	7486	48,3	51,7	93,6
1970	10651	67,8	32,2	211,3
1975	1452	53,9	46,1	117,3
1980	2985	56,2	43,8	128,5
1985	4251	51,4	48,6	105,9
1990	5309	52,2	47,8	109,5
1997	7021	52,9	47,1	112,7
2000	7307	53,7	46,3	116,3

Kaynak: Gediz İlçe Nüfus Müdürlüğü ve Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

³⁵ DOĞANAY, H., 1994, *a. g. e.*, s. 156.

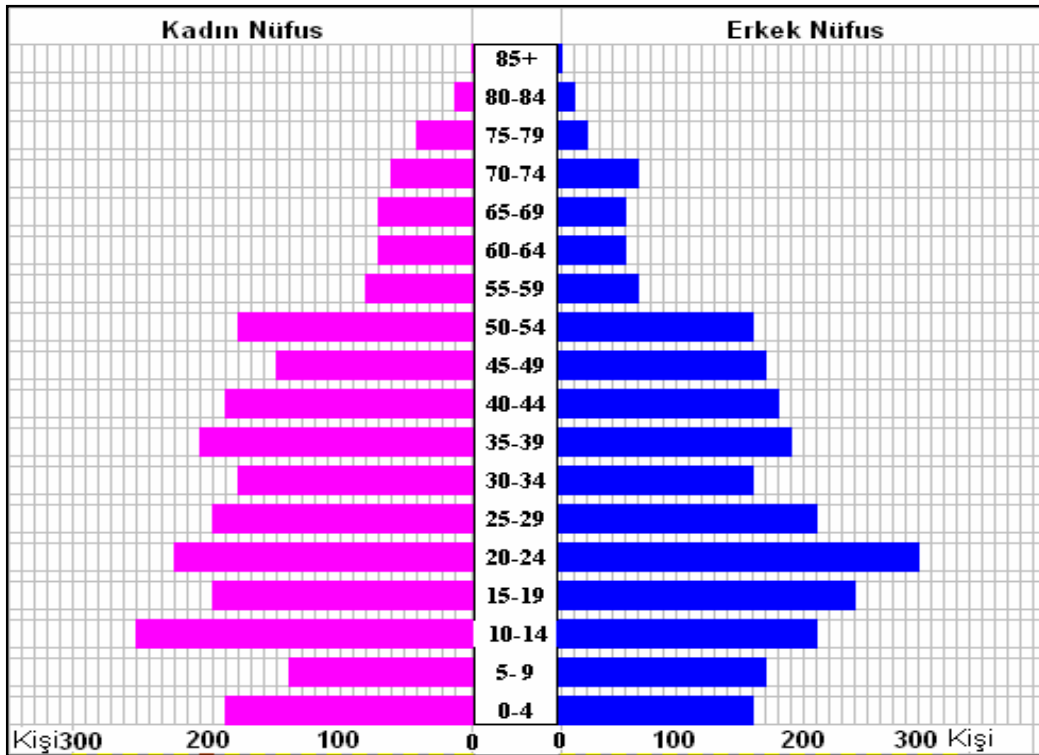
Şekil 13. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1927–2000).

Kasabada, nüfusun dar aralıklı yaş gruplarına göre dağılımını ve cinsiyet oranlarını incelediğimizde, 20–24 yaş grubu arasındaki nüfusun, diğer yaş gruplarına oranla fazla olduğu görülmektedir. Bu da bize genç nüfusun fazla olduğunu göstermektedir. Nüfus piramidinde en küçük bölümü ise, 65 ve daha yukarı yaş grubu oluşturmaktadır. Nitekim yaşlı nüfus olarak kabul edilen bu bölümde, üst yaş gruplarına doğru hızla bir azalma görülmektedir. Bu durum, demografik yapının özelliği ve ölümlerin büyük bir kısmının yaşlılığa bağlı olarak meydana gelmesi şeklinde yorumlanabilir. Kadın nüfusun 10–14 yaş grubunda bir artış içerisinde olduğu görülürken, erkek nüfusun 20–24 yaş grubu içerisinde bir artış içerisinde olduğu görülmektedir (Tablo 16, Şekil 14).

Tablo 16. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranları (2006).

Yaş Grubu	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'si	Toplam Nüfus	Toplam Nüfus %'si
0-4	164	6,6	182	7,5	346	7,1
5-9	170	6,9	153	6,3	323	6,6
10-14	208	8,4	248	10,3	456	9,4
15-19	254	10,3	190	7,9	444	9,1
20-24	289	11,7	227	9,4	516	10,6
25-29	211	8,6	194	8,1	405	8,3
30-34	157	6,4	185	7,7	342	7,05
35-39	196	7,9	201	8,3	397	8,1
40-44	184	7,5	194	8,1	378	7,8
45-49	163	6,6	133	5,5	296	6,1
50-54	157	6,4	173	7,2	330	6,8
55-59	70	2,8	77	3,2	147	3,03
60-64	58	2,3	60	2,5	118	2,4
65-69	61	2,4	68	2,8	129	2,6
70-74	66	2,6	62	2,5	128	2,6
75-79	29	1,2	40	1,6	69	1,4
80-84	15	0,6	7	0,3	22	0,4
85+	1	0,04	1	0,04	2	0,04
Toplam	2453	100,0	2395	100,0	4848	100,0

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Şekil 14. Eski Gediz Kasabasının Nüfus Piramidi (2006).

B) Nüfusta Bağımlılık Oranı

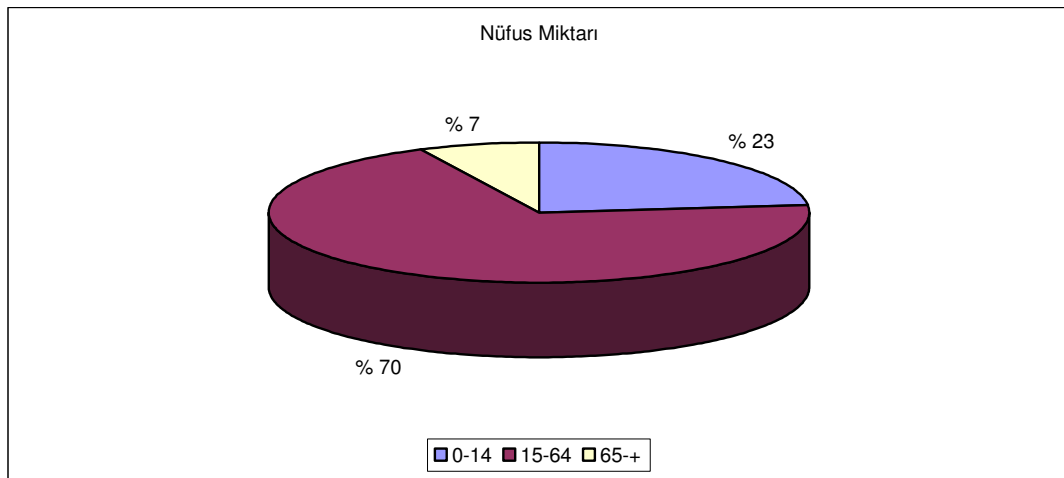
Araştırma sahasındaki nüfusun yapısını belirleyen en önemli faktörlerden biri de toplam nüfus içerisindeki aktif nüfusla, bağımlı nüfusun tespit edilmesidir. Çünkü bir nüfus büyüklüğü içerisindeki bağımlı nüfus oranı, o yörenin ekonomik gelişimi ile ilgili bazı bilgiler vermektedir. Bağımlılık oranının yüksekliği ekonomik açıdan gelişmemişliğin, oranın azlığı ise, gelişmişliğin bir göstergesidir.

Birleşmiş Milletler istatistiklerinde, 15–64 yaş grubu aktif nüfus olarak kabul edilirken, 0–14 yaş grubundaki çocuklar ve 65 yaşın üzerindeki yaşlılar bağımlı nüfus olarak kabul edilmektedir³⁶. Çalışma sahasında nüfusun geniş aralıklı gruplandırmasını incelediğimizde, nüfusun yaklaşık % 23'nü çocuklar, % 70'ni aktif nüfus veya yetişkinler, geriye kalan % 7'sini yaşlılar oluşturmaktadır. Bağımlı nüfus oranını çıkardığımızda yaklaşık olarak % 43,7'dir. Aktif nüfusun oranı ise % 56,3 civarındadır (Tablo 17, Şekil 15).

Tablo 17. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması (2006).

Yaş Grupları	Nüfus Miktarı	%' si
0–14	1125	23
15–64	3373	70
65-+	350	7
Toplam	4848	100,0

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Şekil 15. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması (2006).

³⁶ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.102.

C) Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu

Eski Gediz kasabasında, eğitim ve öğretimle ilgili ilk bilgilere, Hüdâvendigar vilâyet-i salnamesinde rastlanmaktadır. 1880 yılı salnamesinde, Gediz ilçe merkezinde 9 ilkokul ile toplam 50 öğrencinin okuduğu bir rüştiye mektebi (ortaokul) bulunuyordu. 1890 yılında ise, şehir merkezindeki 9 Türk mektebinde 515 öğrenci eğitim görüyordu³⁷. Söz konusu bu öğrencilerden 66'sı mevcut olan bir rüştiye mektebinde okuyordu. Rüştiyedeki öğrenci sayısı 1895–1896 yılları arasında 45'e ulaşmışken, bu sayı 1900–1901 öğretim yılında ise, 39'a düşmüştü.

Araştırma sahasında bazı medreselerin (fakülte) de bulunduğu kaydedilmektedir. Nitekim 1898–1903 yıllarını kapsayan maarif salnamesinde Kütahya iline bağlı toplam 74 medreseden 11 tanesinin Gediz'de bulunduğu belirtilmektedir. Söz konusu okullarda da 542 öğrenci eğitim görüyordu. Geri kalan medreseler ise, Simav ilçesinde bulunuyordu³⁸. Yine aynı yıllarda Gediz ilçesi kütüphane varlığı yönünden il merkezi ve Tavşanlı'dan sonra üçüncü sırada yer alıyordu. İlçede bulunan Hacı Mehmet Efendi kütüphanesinde toplam 36 adet kitap bulunuyordu³⁹. Cumhuriyetin ilân edildiği 1923 yılında ise, 67 sıbyan mektebine (ilk ve anaokulu) 1729, rüştiyelere (ortaokul) ise, 73 öğrenci devam ediyordu⁴⁰.

Özellikle 1955 yılından sonra, okullaşma oranının artması, halk eğitim merkezlerinin kurulması ve buralarda yoğun bir şekilde okuma ve yazma kurslarının açılmasıyla birlikte halkın eğitim seviyesi yükselmeye başlamıştır. Avrupa ülkelerine ve yurdumuzun diğer illerine göç eden nüfusun, gelir düzeyi ve eğitim seviyelerindeki gelişmeler yöre halkının dışa açılma çekingенliğini üzerinden atmasını sağlamıştır.

Eski Gediz kasabasında 2006–2007 eğitim-öğretim yılında Eski Gediz Lisesi, Umurbey İlköğretim Okulu, Gazi İlköğretim Okulu ve Fahrettin Altay İlköğretim Okulunda toplam 631 öğrenci öğrenim görmektedir. Öğrencilerin okullara dağılışı incelenecek olursa ilköğretim okulları içerisinde % 42 ile Umurbey İlköğretim Okulunun birinci sırada yer aldığı görülür. Söz konusu okulda öğrenci sayısının fazla olmasının sebebi çevre köylerden taşınmalı öğrencilerin gelmesidir. Diğer okulları ise,

³⁷ Osman YETKİN ve diğerleri, *Kütahya İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*, (Ekspres Matbaası, Kütahya, 1998), s.48.

³⁸ YETKİN ve diğerleri, 1998, *a.g.e.*, s.84.

³⁹ YETKİN ve diğerleri, 1998, *a.g.e.*, s.85.

⁴⁰ YETKİN ve diğerleri, 1998, *a.g.e.*, s.57.

% 35 ile Gazi İlköğretim ve % 23 ile Fahrettin Altay İlköğretim okulları oluşturmaktadır (Tablo 18).

Tablo 18. Eski Gediz Kasabasında İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı (2006–2007).

Okullar	Erkek	Kız	Toplam	%	Öğretmen Sayısı
Umurbey İlköğ. Okulu	139	104	243	42	15
Fahrettin Altay İlköğ. Okulu	62	71	133	23	9
Gazi İlköğ. Okulu	100	105	205	35	11
Toplam	301	280	581	100,0	35

Kaynak: Gediz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden.

Aynı dönemde ilköğretime devam eden toplam 581 öğrencinin %52'sini (301 öğrenci) erkek, geriye kalan %48'ini de (280 öğrenci) kız öğrenciler oluşturmaktadır. Aynı yıl bu okullarda toplam 25 kadrolu, 10 öğretmen ise ders ücreti karşılığında görev yapmaktadır. Ayrıca bazı öğretmenler her üç okulda da derse girmektedir.

Ortaöğretim kurumları açısından değerlendirdiğimizde kasabanın tek lisesi olan Eski Gediz Lisesinde toplam 50 öğrenci öğrenim görmektedir. Ortaöğretime devam eden 50 öğrenciden % 58'i (29 öğrenci) erkek, % 42'si de (21 öğrenci) kızlardan meydana gelmektedir. Toplam 6 kadrolu öğretmen eğitim-öğretim hizmeti vermektedir (Tablo 19).

Tablo 19. Eski Gediz Kasabasında Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı (2006–2007).

Okullar	Erkek	Kız	Toplam	%	Öğretmen Sayısı
Eski Gediz Lisesi	29	21	50	100,0	6

Kaynak: Gediz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinden.

Beldedeki ilköğretim kurumlarında kız ve erkek öğrenci sayısı arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni ilköğretimin zorunlu olmasıdır. İlköğretime devam eden kız ve erkek öğrenci arasında fark % 4 dolayında iken, bu oran ortaöğretimde ise, % 16'yı bulmaktadır. Farkın fazla olması, söz konusu okullara devam eden ve çevredeki kırsal yerleşmelerden gelen erkek öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Çünkü kırsal yerleşmelerden gelenlerin büyük bir bölümünü, erkek öğrenciler

oluşturmaktadır. Ortaöğretimde geçmiş yıllara göre öğrenci sayısı bir hayli azalmıştır. Bunun en büyük nedeni ise ulaşım şartlarının iyileşmesiyle birlikte, ailelerin çocuklarını daha iyi bir eğitim alması amacıyla, Gediz ilçe merkezindeki okullara göndermesidir. Bu durum bir kısım ilköğretim okulu çağındaki öğrenciler için de geçerlidir.

Okulların belli bir arada bulunmadıkları, mahallelere göre farklı dağıldıklarını görmekteyiz. Umurbey İlköğretim Okulu ve Eski Gediz Lisesi Sabırgazi mahallesinde, Gazi İlköğretim Okulu Kurtuluş mahallesinde, Fahrettin Altay İlköğretim Okulu ise Camikebir mahallesinde eğitim-öğretim hizmeti vermektedir. Okullarda geçmiş yıllarda derslik sıkıntısı yaşanırken, günümüzde yaşanmamaktadır. Bunun en önemli nedeni ise işsizlik sebebiyle son yıllarda kasaba dışına yapılan göç hareketidir.

Kasabada, ortaöğretimden sonra yüksekokula devam eden öğrenci sayısı pek fazla değildir. Eski Gediz Lisesinde 2005–2006 öğretim yılında üniversiteyi kazanan öğrenci yoktur. Bundaki en büyük etken bilinçli ve kaliteli öğrencilerin bulunmamasıdır. Bilinçli öğrenciler Gediz ilçe merkezindeki okullara gitmektedir.

Yörede, sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlamak ve kasaba ekonomisine katkı sağlamak amacıyla Dumlupınar Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin barınması için Eski Gediz Belediyesi tarafından yurt açılmıştır.

Eski Gediz sağlık ocağının, 2006 yılında yapmış olduğu çalışmalardan elde edilen verilere göre, kasabadaki okuma yazma oranı % 95'tir (Tablo 20, Şekil 16). Okuma ve yazma bilmeyenler % 5 kadardır. Toplam nüfusun % 19'unu henüz okuma-yazma çağında olmayanlar, % 6'sını da sadece okuma-yazma bilenler oluşturuyordu. Öğrenim düzeyi olarak en fazla oran % 51'le ilkokullara aittir.

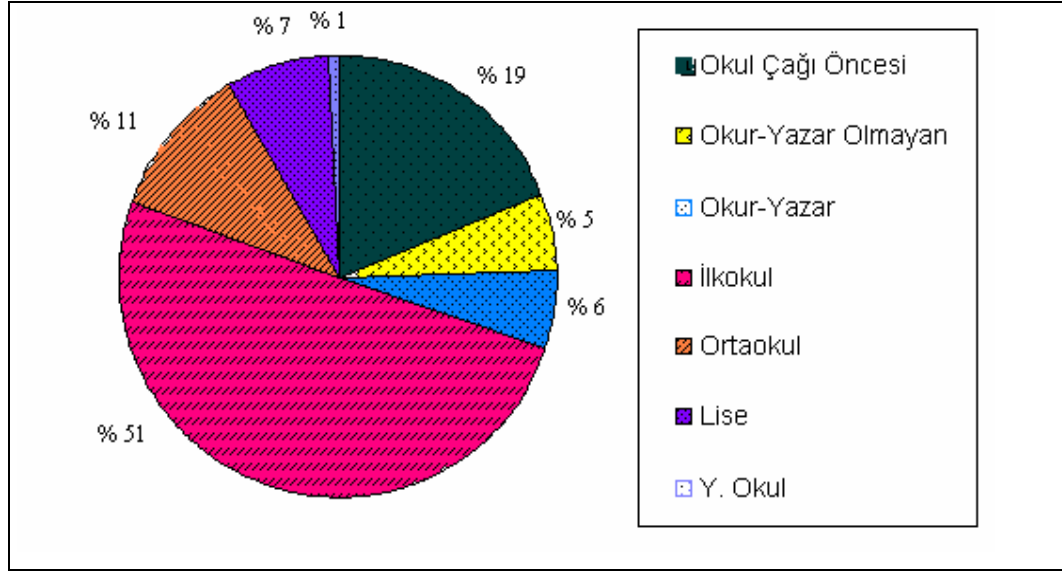
Tablo 20. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Eğitim Durumu (2006).

	Okul Öncesi	Okuma-Yazma Bilmeyen	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Y.Okul
Erkek	442	61	155	1081	378	297	37
Kadın	476	204	132	1360	156	60	9
Toplam	918	265	287	2441	534	357	46
%'si	19	5	6	51	11	7	1

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Lise mezunlarının oranı ise, % 7 kadardır. Yükseköğrenim yapan 46 kişi ise, sadece % 1 gibi küçük bir orana sahiptir. Söz konusu verilerden Eski Gediz nüfusunun eğitim seviyesinin pek yüksek olmadığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim lise ve yüksekokul mezunu nüfusun oranı, ilkokul ve ortaokul mezunlarına göre daha düşüktür. Bunun da

en büyük nedeni araştırma sahasının kırsal kesimden büyük oranda göç alması, ailelerin maddi imkânlarının yeterli düzeyde olmamasıdır. Ayrıca bazı ailelerde çocuklarını daha iyi eğitim görmesi amacıyla, Gediz ilçe merkezindeki okullara göndermektedirler.

Şekil 16. Eski Gediz Kasabası Nüfusunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (2006).

Eski Gediz Belediyesi sosyal ve kültürel etkinlikleri düzenlemek amacıyla bir kültür salonu inşa etmiştir. Söz konusu salonda bir yıl boyunca düğünler, okulların tiyatro geceleri ve konser gibi kültürel faaliyetler düzenlenmektedir.

Yörede geçmiş yıllarda vişne, üzüm ve gencer festivalleri ile ilkbahar mevsiminde Hıdrellez ve Kayacık gezmeleri düzenleniyordu. Eskiden önemli olan çanak, çömlek ve testi gibi el sanatları yapımı bugün için oldukça azalmıştır. Yörede yıllardan beri dışa açılma düşüncesi olmadığından, kültürel anlamda çok fazla bir gelişme meydana gelmemiştir.

Kasabada kadınların bir bölümü evlerinde oya ve dantel gibi el işleri ile uğraşmaktadır. El işleri ya çeyiz için kullanılmakta ya da satılarak ailelere ek gelir sağlanmaktadır. Yörenin en meşhur damak zevkini etten yapılan göveç ve çeşitli gözlemeler oluşturmaktadır.

Araştırma sahasının tarihi dokusu sinema yapımcılarının dikkatini çekmiş olup, 2006 yılının ekim ve kasım aylarında Şanjan (Deli) isimli bir sinema filmi çekilmiştir. Bu filmde yöre halkı da rol almıştır.

C) Aile Büyüklükleri

Araştırma sahasında, 2006 yılı itibariyle Eski Gediz sağlık ocağı kayıtlarına göre 1026 hane bulunuyordu. 2006 yılı sağlık ocağı verilerine göre yörede yaşayan insan sayısı da 4848 kişidir. Buna göre belde merkezindeki ortalama aile büyüklüğü 4,7 kişidir.

Ülkemizde sosyal ve ekonomik amaçlı yapılan araştırmalarda ülke ortalaması olan 5,5 kişilik aile büyüklüğü esas alınmaktadır⁴¹. Fakat bu değer tek başına pek fazla bir anlam ifade etmez. Çünkü ülkemizde çeşitli coğrafî bölgeler arasında aile büyüklükleri bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, batı illerimizde aile büyüklüğü sayısı az iken, doğu illerimizde bu rakamın daha fazla olduğu görülmektedir. Söz konusu bu farklılıklar, yörenin kendi sınırları içerisinde ve bulunduğu bölge arasında da mevcuttur. Nitekim 2006 yılında belde merkezinde 4,7 kişi olan aile büyüklüğü sayısı, Ege Bölgesi genelinde 4,7 olarak tespit edilmiştir⁴². Bu oran 2000 nüfus sayımına göre Gediz ilçe merkezinde ortalama 5,2' dir.

Nüfus yapısında, aile büyüklüklerinin az veya çok olması ailelerin sosyal ve ekonomik özellikleri ile yakından ilgilidir⁴³. Son yıllarda yörede ailelerin ekonomik durumlarının iyileşmesine bağlı olarak, çekirdek aile tipi giderek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca Eski Gediz'in çevre köylerden göç almasına bağlı olarak, geçmiş yıllarda anne, baba ve çocukların yanı sıra aynı meskende diğer yakın akrabalarla beraber oturulurken, günümüzde ise, yeni evlenen bireyler ayrı konutlara taşınarak aile büyüklüğü sayısının azalmasına neden olmaktadır.

Araştırma sahasında aile büyüklüklerinin sayısı mahalleler arasında farklılıklar göstermektedir (Tablo 21). Ortalama aile büyüklüğü sayısının en fazla olduğu mahalle 5,5 kişi ile Hisar'dır. Mahalledeki aile büyüklüğü sayısının fazlalığı, nüfus sayısının çok olmasına karşılık hane sayısının az olmasından kaynaklanmaktadır. Belirtilen alanda arazinin engebeli olması, arsa temini güçlüğünden yeni konut inşa etmek oldukça zordur. Diğer yandan aile bireylerinden, ev satın alma veya kiralama gücü olmayanlar mecburen baba evinde ikâmet etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla bu tip ailelerin nüfus büyüklüğü daha fazladır. Bu da mahalledeki aile büyüklüğünü artırmaktadır.

⁴¹ DOĞANAY, H., 1994, *a. g. e.*, s.162.

⁴² Devlet İstatistik Enstitüsü, *Türkiye İstatistik Yıllığı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri* (Ankara, 1998), s.70–71.

⁴³ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s.163.

İkinci sırayı 4,8 aile büyüklüğü ile Camikebir ve Park mahalleleri almaktadır. Kasabada, 2000 yılına kadar belli aralıklarda çevre köylerden göç olayı yaşanmış, aileler Gediz halkının terk ettikleri meskenleri bakım ve onarımdan geçirerek, bu meskenlerde ikamet etmeye başlamışlardır. Dikkati çeken bir husus da aynı köyden göç eden kişilerin aynı mahallede oturmaları, sosyal ilişkilerini devam ettirmeleridir.

Aile büyüklüğünün en az olduğu mahalleyi ise, 4,2 kişi ile Kurtuluş mahallesi oluşturmaktadır. Bu mahallede özellikle, nüfusa göre hane sayısının fazla olması, aile büyüklüğü sayısının azalmasında etkili olan diğer bir nedendir.

Tablo 21. Eski Gediz Kasabasında Mahallelere Göre Aile Büyüklükleri (2006).

Mahalleler	Hane Sayısı	Nüfusu	Aile Büyüklüğü
İsmetpaşa	230	1057	4,6
Camikebir	201	972	4,8
Park	199	960	4,8
Kurtuluş	195	831	4,2
Hisar	112	620	5,5
Sabırgazi	89	408	4,6
Toplam	1026	4848	4,7

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Günümüzde ise, kasabada ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı giderek azalmaktadır. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni eğitim seviyesinin yükselmesidir. Diğer yandan anne ve çocuk sağlığı konularındaki gelişmeler de aile büyüklüğü sayısının giderek düşmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca kasaba halkının büyük çoğunluğunun emekli olması da etkili olan bir diğer faktördür.

F) Nüfusun Beslenmesi ve Sağlık Durumu

Eski Gediz kasabası ekonomik bakımından halkının güçlü olduğu bir yerleşim birimi değildir. Bundaki en büyük sebep de ekonomik sıkıntı çekerek, köylerini terk eden, tamamen farklı yerlerden gelen kişilerin bir arada olmasıdır. 1970 Gediz depremi öncesinde bağ ve bahçeleriyle ün yapmış, tarımsal üretim ön plândaydı. Deprem sonrasında ise bağ ve bahçeler terkedilmiş virane duruma gelmiştir.

Günümüzde ise aileler ihtiyacı olan temel besin kaynaklarını, daha çok satın almak suretiyle karşılamaktadır. Bunun en büyük sebebi kasaba çevresindeki tarım

arazilerinin çok az bir kısmının Eski Gediz halkına ait olmasıdır. Özellikle sebze ve meyve gibi gıda ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü haftanın cuma günü kasabada, cumartesi günü ise Gediz ilçe merkezinde kurulan halk pazarlarından temin edilmektedir. Sebze ve meyveler Antalya, Salihli, Simav gibi uzak merkezlerden getirilmekle beraber, yörenin yakın çevresindeki tarımsal alanlardan elde edilen mevsimsel ürünler de bu pazarda satılmaktadır.

Eski Gediz kasabasının vadi içerisinde yer alması ve çevrede birçok vadi kaynaklarının yer alması, içme suyu açısından yeterlidir. Şehrin su ihtiyacı Akdağ yakınlarındaki kaynaklardan sağlanmaktadır. Ayrıca mecbur kalındığı zaman Hacıbaba köyündeki kuyu suları kullanılmaktadır. Yörenin litolojik yapısında kalker önemli bir yer tutmaktadır. Bu özelliğinden dolayı suyun sertlik derecesi yüksektir. Yerel yönetim, belde merkezine daha kaliteli içme suyu sağlamak amacıyla araştırmalar yapmaktadır. Araştırma sahasında atık su arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Mevcut kanalizasyon şebekesi eski dönemlerde yapılan örme kemertaş olup, direk bu atık sular arıtılmadan Gediz çayına bırakılmaktadır. Böylece çevre ve suların kirlenmesi de büyük ölçüde önlenememektedir. Bu kirlenmede kasaba halkının sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Foto 4).

Araştırma sahasındaki sağlık hizmetleri, Eski Gediz sağlık ocağı tarafından yürütülmektedir. Sağlık ocağında normal poliklinik hizmetlerinin yanı sıra, çocukların mikroplara karşı aşılama işleriyle mahalle ve köylerde oturan öğrencilerin genel sağlık taramaları yapılmaktadır. Sağlık ocağı bünyesinde kurulmuş olan anne ve çocuk sağlığı ile aile planlaması birimlerinde, konuyla ilgili çalışmalar yapılarak, ailelere aydınlatıcı bilgiler verilmektedir. Sağlık ocağında 2006 yılı itibariyle 1 doktor, 1 hemşire, 1 ebe, 2 sağlık memuru ve 1 şoför hizmet veriyordu⁴⁴. Kasabada halka hizmet veren bir adet eczane yer almaktadır.

⁴⁴ Eski Gediz Sağlık Ocağı *Brifing Raporu*, (Gediz, 2006), s.2.

Foto 4. Kirlenilen Gediz Çayı'ndan Bir Görünüm.

Eski Gediz'deki sağlık hizmetleri yeterli olmadığı için hastalar, Gediz ilçe merkezindeki devlet hastanesine sevk edilmekte ve gerekli tedaviyi burada görmektedir. İlçe merkezinde tedavisi yapılamayanlar ise öncelikle Uşak, Kütahya ve İzmir'deki hastanelere sevk edilmektedir.

İnceleme sahasında akraba evliliği yapan ailelerin çocuklarında gelişim bozukluklarına, yaşlı insanlarda ise, kalp, romatizma ve böbrek rahatsızlıklarına rastlanmaktadır. Belde halkının büyük çoğunluğunun madencilikten emekli olması da akciğer rahatsızlıklarının görülmesine neden olmaktadır. Kalp ve böbrek hastalıklarının fazla görülmesinin sebebi ise, yöredeki ailelerin et yemeğine olan düşkünlüğüdür. Ayrıca spor yapma alışkanlığının yaygın olmaması ve sularının kireçli olması da bu tür hastalıkların yaygınlaşmasında etkili olmaktadır.

F- Aktif Nüfusun Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Eski Gediz kasabasının aktif nüfusunu faaliyette bulunduğu fonksiyon alanları sanayi, hizmetler ve tarım sektörü olmak üzere üç ana grupta ele alınabilir. 2006 yılında 834 kişi olan aktif nüfusun % 46'sı hizmet (379 kişi), % 38'i sanayi (320 kişi) ve % 16'sı ise, (135 kişi) tarım sektöründe çalışıyordu. % 46 ile en fazla orana sahip olan hizmet sektörünü, % 15 ile (124 kişi) ticaret alanında çalışanlar oluşturmaktadır. % 13'ünü (114

kişi) kamu kurum ve kuruluşlarda, % 10'unu (80 kişi) inşaat sektöründe, % 4'ü (28 kişi) ulaşım ve haberleşmede çalışanlar oluştururken, geriye kalan % 4'ü de (33 kişi) iyi tanımlanamayan alanlarda çalışmaktadır (Tablo 22, Şekil 17).

Araştırma sahasında sanayi sektöründe çalışan kişi sayısı 320'dir. Bu sektör % 38 oranı ile ikinci sırada yer almaktadır. Eski Gediz'de tekstil ürünlerine dayalı imalat sanayisi başta gelmektedir. Ayrıca sahada yer alan mermer, lâstik ve madeni yağ fabrikalarında nüfus çalışmaktadır. Kasabanın ilçe merkezine yakın olması, aktif nüfusun bir kısmının şehirde çalışmasına imkân sağlamıştır.

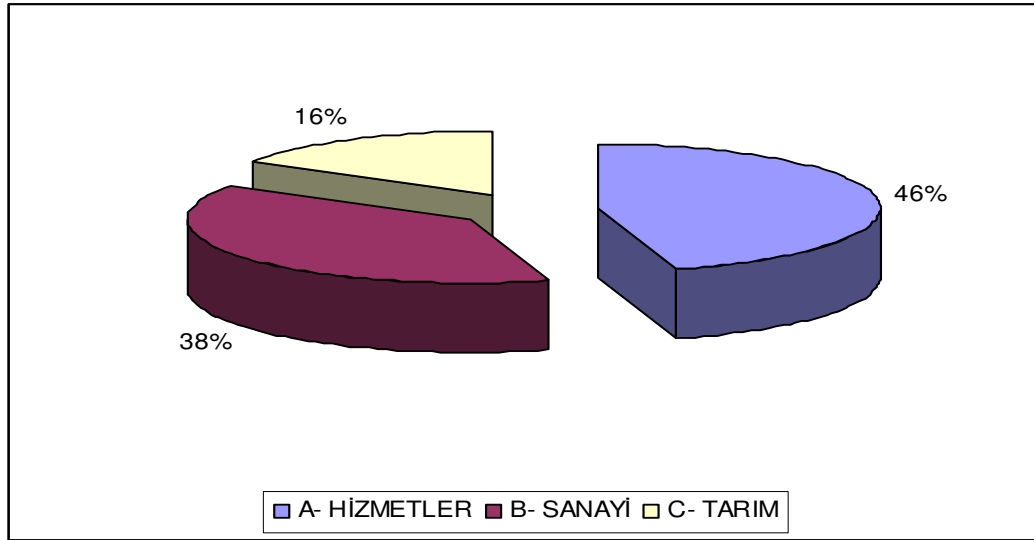
Tablo 22. Eski Gediz Kasabasında Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2006).

Ekonomik Faaliyet Alanı	Çalışan Nüfus	%'si
A- HİZMETLER	379	46
a) Ticaret	124	15
b) Ulaşım ve Haberleşme	28	4
c) Yönetim-Sosyal Hizmetler	114	13
d) İnşaat	80	10
e) Diğerleri	33	4
B- SANAYİ	320	38
C- TARIM	135	16
Toplam	834	100,0

Kaynak: Eski Gediz Belediyesi ve Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden.

Tarım sektörü % 16 oranıyla diğer sektörlerden daha düşük bir orana sahiptir. Tarımsal faaliyetlerin kısıtlı olmasının en büyük nedeni kasabanın dar bir vadi içerisinde yer alması ve topografyanın buna izin vermemesidir. Tarım yapılan araziler vadinin kuzey ve güneyinde çıkış noktalarında yer almaktadır. Belde sınırlarında tarım alanların azlığı nüfusun büyük bir bölümünün sanayi ve hizmet sektöründe çalışmasını teşvik etmektedir.

Bu verilerden de kolayca anlaşılacağı gibi kasabada aktif nüfus fazla bir yer tutmamaktadır. Bu durumun en büyük sebebi çalışma sahasında, emekli nüfusun ikamet etmesi ve böylece aktif nüfus içerisinde yer almamasıdır.

Şekil 17. Eski Gediz Kasabasında Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2006).

G- Nüfusun Yoğunluğu ve Dağılışı

Toprak ve nüfus arasındaki ilişki derecesini ortaya koyan göstergelerden birisi de nüfus yoğunluklarıdır⁴⁵. Hesaplanma çeşidi açısından nüfus yoğunlukları matematiksel, tarımsal ve fizyolojik olarak üç şekilde ele alınabilir. Eski Gediz kasabasında sadece matematiksel nüfus yoğunluğunu hesaplanmak mümkündür. Çünkü tarımsal ve fizyolojik nüfus yoğunlukları genellikle tarım ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetlerin ön plâna çıktığı yöreler için kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında, belde merkezinin yüzölçümü yaklaşık olarak 132 hektar kadardır. Belde merkezinde matematiksel nüfus yoğunluğu incelendiğinde, 2006 yılı Eski Gediz sağlık ocağı verilerine göre bir kilometre kareye yaklaşık olarak 4 kişinin, hektar başına ise 37 kişinin düştüğü gözlenmektedir. Bu durum bize, çalışma sahasında nüfus yoğunluğunun fazla olduğunu göstermektedir. Nüfus yoğunluğunun fazla olmasındaki temel sebep ise Eski Gediz beldesinin dar bir vadi içerisinde kurulması, çevreye doğru yatay yönde genişleme imkânı bulamamasından kaynaklanmaktadır (Tablo 23, Şekil 18).

Mahalleler bazında nüfus yoğunluğunu incelediğimizde, en fazla nüfus yoğunluğuna sahip mahalle, hektara 76 kişiyle Kurtuluş mahallesidir. Yoğunluğun sebebi de mahallenin kasabanın merkezinde yer alması ve nüfusu kendisine çekmesidir.

⁴⁵ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s.140.

Yerleşme alanının daha geniş olduğu Sabırgazi, İsmetpaşa ve Camikebir mahallelerin de ise nüfus yoğunluğu nispeten azalmaktadır. Nüfus yoğunluk değerinin en düşük olduğu Sabırgazi mahallesinde hektara düşen kişi sayısı 24'tür.

Tablo 23. Eski Gediz Kasabasında, Mahallelere Göre Matematiksel Nüfus Yoğunluğu (2006).

Mahallenin Adı	Toplam Nüfus	Yüzölçümü (Ha.)	Ha.'a Kişi Sayısı
İsmetpaşa	1057	36	29
Camikebir	972	33	29
Park	960	22	44
Kurtuluş	831	11	76
Hisar	620	13	48
Sabırgazi	408	17	24
Toplam	4848	132	37

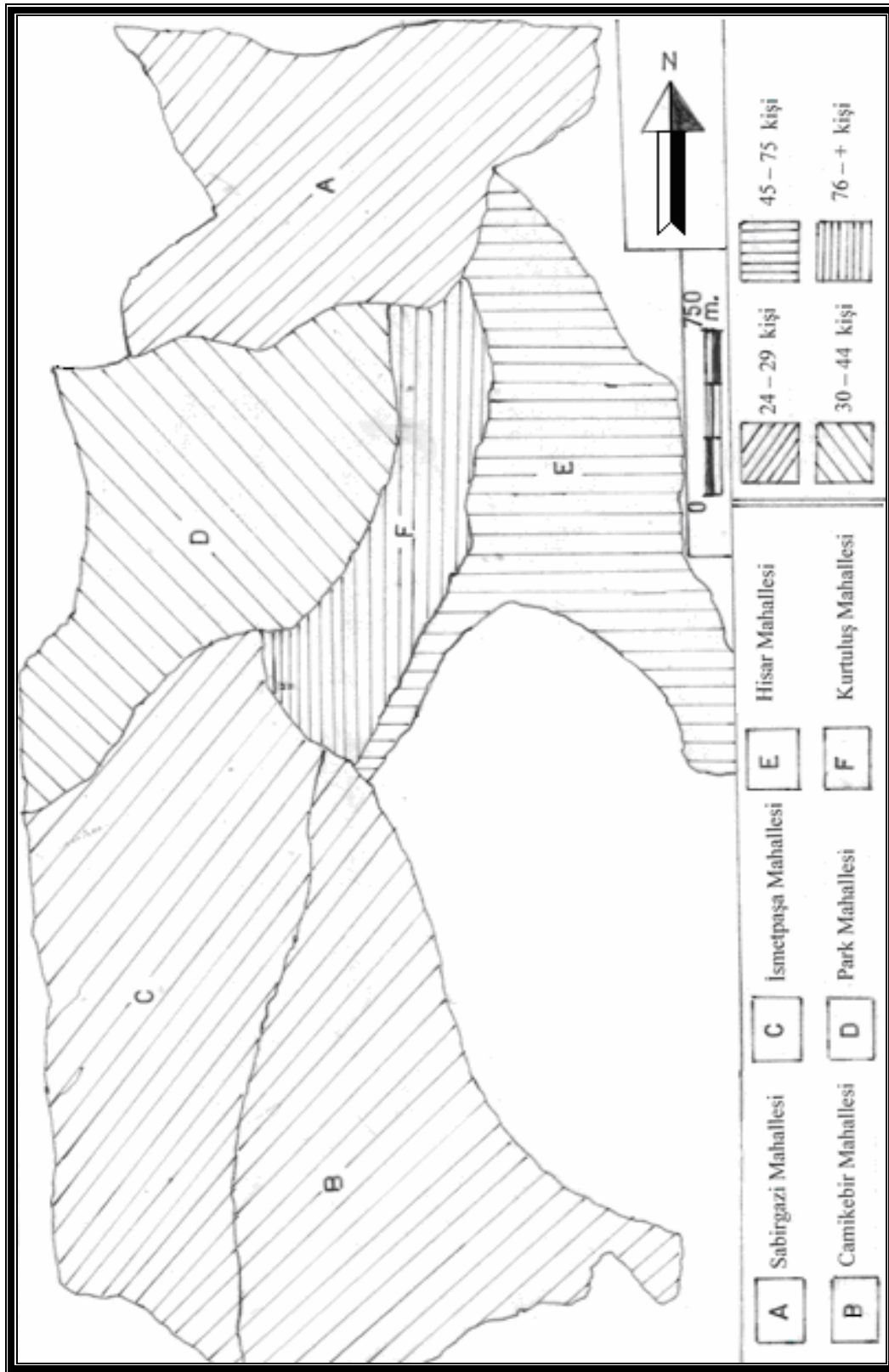
Kaynak: Eski Gediz Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü ve Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden (2006).

Nüfusun dağılışı, mahalle bazında incelendiğinde mahalleler arasında çok belirgin farklar yoktur. En fazla nüfusa sahip olan İsmetpaşa mahallesi, toplam nüfusun % 21,8'ini oluşturur. Toplam nüfus içerisinde 408 nüfusla Sabırgazi mahallesi en az nüfusa sahip olan mahalledir (Tablo 24, Şekil 19).

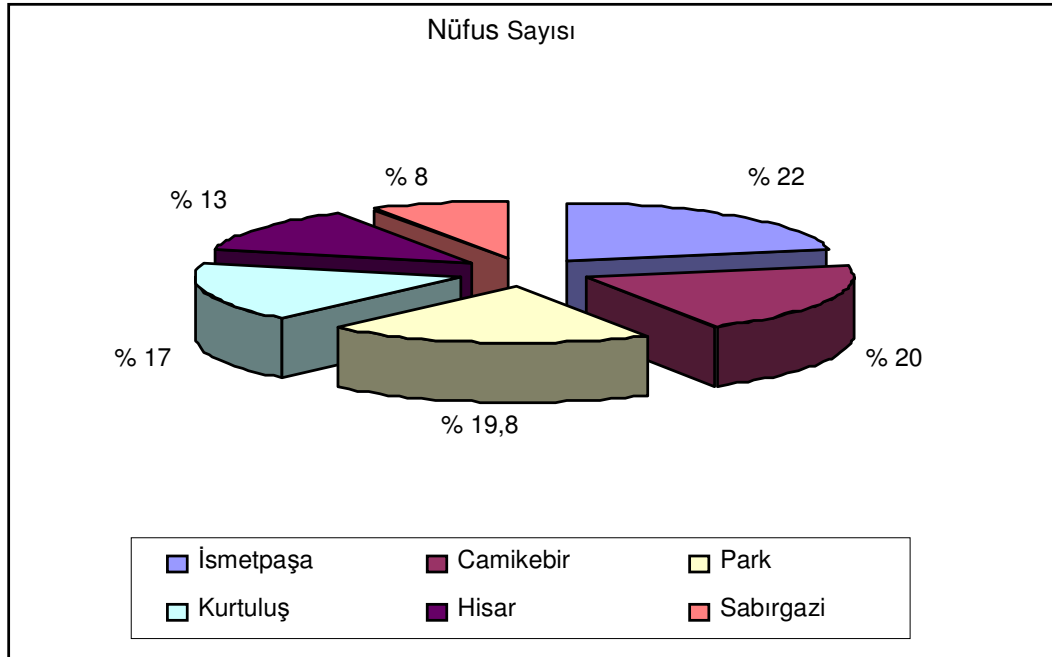
Tablo 24. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (2006).

Mahalle Adı	Nüfus Sayısı	%'si
İsmetpaşa	1057	21,8
Camikebir	972	20
Park	960	19,8
Kurtuluş	831	17,1
Hisar	620	12,7
Sabırgazi	408	8,6
Toplam	4848	100,0

Kaynak: Eski Gediz Sağlık Ocağı verilerinden

Şekil 18. Eski Gediz Kasabasında Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu.

Şekil 19. Eski Gediz Kasabasında Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (2006).

İsmetpaşa mahallesinde nüfusun daha fazla olmasının nedeni, hizmet binalarının burada bulunması ve ulaşım bakımından çevre karayoluna yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Camikebir mahallesinde de nüfusun diğer mahallelere fazla olmasındaki nedende, ticaret faaliyetine bağlı olarak konutların burada yer almasıdır. Sabırgazi mahallesinin en az nüfusa sahip olması, fizikî ve beşerî coğrafya şartlarıyla ilgilidir. Mahallenin bulunduğu arazinin engebeli bir yapıya sahip olması, ayrıca belde merkezine uzak bir yerde bulunması, dolayısıyla nüfus artış hızı yavaşlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

I. YERLEŞMENİN TARİHİ GELİŞİMİ

Yörenin ilk yerleşik sakinlerinin kimler olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte şehrin M.Ö. 1200 yıllarında Frikyalılar tarafından kurulduğu tespit edilmiştir. O dönemde Kadi olarak anılmıştır. Kadi ismi Frikyalı bir savaşçının ismidir. Frikyalı'nın Büyük ve Küçük Frikyalı diye ikiye ayrılması sonucu kadi Kütahya ilinin ilçeleri ile beraber küçük Frikyalı kısmında kalmıştır⁴⁶. Gediz şehri eski dönemlerde şehrin içinden geçen Gediz çayına hâkim siyah kayalardan ibaret volkanik yapılı bir dağın üstünde yer alıyordu⁴⁷.

Kadi'nin ilk yerleşim yeri Makedonya muhacirleri tarafından iskân edilmiş olan Bilat yöresidir. "Ermüş" olarak da belirtilen şehrin yakınında yapılışı oldukça eski dönemlere dayanan tarihî bir köprü vardır. Sivri kemer üzerine yapılmış bu eserin çıkıntı başları üzerinde başları kopuk biri erkek biri kadın, iki heykel bulunmaktadır⁴⁸.

Şehir, ilk olarak Salur mahallesinin doğusundaki Hisarardı mevkiinde kurulmuştur. Söz konusu bu yer daha sonra terk edilmiştir. Terk edilen bu yerde hâlen eski yapı kalıntıları ve tuğla kırıklarına rastlanılmaktadır. Bizans hükümdarlığı zamanında piskoposluk merkezi olan Kadiye daha sonraları "Gedüs" denmeye başlanmış ve bu isim bir süre sonra "Gediz" olarak değişmiştir.

Türklerin eline geçmeden önce voyvodalıkla idare edilen şehir, Germiyanoglu Yakup Bey zamanında (1300–1340) Bizanslılardan alınmıştır. Bir süre Germiyanogulları'nın egemenliğinde kalan saha, Germiyanoglu Süleyman Şah'ın kızının I. Murad'ın oğlu Bayezid'e gelin gitmesi sırasında Kütahya, Eğrigöz (Emet) ve Tavşanlı ile birlikte Osmanlılar'a çeyiz olarak verilmiştir. 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar Germiyanogulları egemenliğine geçen Gediz, 1429 yılında Süleyman Şah'ın oğlu II. Yakup Bey'in ölümünden sonra tekrar Osmanlılar'ın eline geçmiştir⁴⁹.

Şehrin Osmanlı egemenliğine geçmesinden sonra araştırma sahası ile ilgili daha gerçekçi bilgilere rastlanılmaktadır. Örneğin, II. Bayezid (1481–1512) döneminde hazırlanan tapu-tahrir defterlerinde Gediz'in Kütahya ilinin bir nahiyesi olduğu ve nahiyeye merkezinin Cami, Orta, Hacı Ali, Ahi Yahşi, Hacı Yahşi, Hoca Fakı ve Ömer

⁴⁶ İsmail ARAS, *Tarihte Gediz*, (Gediz, 1980), s.10.

⁴⁷ Şemsettin SAMİ, *Kâmusûl Âlâm*, (Cilt no:4, Mihran Matbaası, İstanbul, 1893), s.3831–3832.

⁴⁸ Osman ÖNDER, *Gediz'in Tarihi*, (Radyo Gazetesi Matbaası, İzmir, 1977), s.1.

⁴⁹ Çetin VARLIK, *Germiyanogulları Tarihi*, (Atatürk Ün. Yay. No:288, Edb. Fak. Yay. No:57, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974), s.60–61.

Bey olmak üzere 7 mahalleden oluştuğu belirtilmiştir. Söz konusu mahallelerde 152 hane mevcuttu. 1571 tarihli tapu-tahrir defterinde ise, nahiye merkezindeki hane sayısı 562 olarak belirtilmiştir⁵⁰. Evliya Çelebi seyahatnamesinde ise, şehrin 13 mahalleden oluştuğu ve 2000 kadar toprak örtülü evden meydana geldiği kaydedilmiştir⁵¹.

Araştırma sahası hakkında bilgi edinilen diğer bir kaynak Kâmusûl Âlâm'dır. Adı geçen kaynakta⁵² Gediz ilçe merkezinde XIX. yüzyılın sonlarında 5926 kişi yaşıyordu. O tarihlerde ilçeye bağlı 76 köyün toplam nüfusu, 40764 kadardı. Yine aynı kaynakta ilçe merkezinde, bir kale harabesi, dört camii, iki medrese, iki rüştiye (ortaokul) mektebi, bir imaret, iki hamam ve birkaç sıbyan (ilkokul) mektebinin bulunduğu belirtilmektedir. 1851 yılına kadar Kütahya'ya bağlı bir nahiye merkezi olan Gediz, 1851 tarihinde ilçe merkezi olmuştur. Şehre kaymakam olarak da ilk İzzet Bey tayin edilmiştir⁵³.

Bölge yakın tarihinde ise, oldukça hareketli günler geçirmiştir. İlçe merkezi 1911 yılında meydana gelen bir yangın (Koca yangın) sonucu tamamen yanmıştır. Bu olay sonucunda şehrin gelişmesi için yerinin değiştirilmesi düşünülmüş ise de, sağlam kalan kısımlarla, cami ve hamamın harap bir şekilde bırakılmasının doğru olmayacağı düşünüülerek şehir tekrar eski yerine inşa edilmiştir.

5 Ağustos 1920 tarihinde, Uşak yönünden gelen düşman kuvvetleri Gediz'i işgal etmiştir. Buna karşılık milis kuvvetleri, Kütahya yolu üzerindeki Efendi Köprüsü üzerinde mevzi almıştır. Aynı yolun karşısında mevzilenmiş olan düşman kuvvetleri burada tutunamayacağını anladığından iki ay sonra geriye çekilip Gediz'i de terk edip şehre 20 km. uzaklıktaki Kocahan mevkiine çekilmiştir.

Bunu takip eden kuvay-ı milliyeden milis süvari kuvvetleri Murat dağı eteklerinden hareketle düşmana Kütahya-Uşak şosesini takiben taarruza geçmiş, Kocahan (Abide) mevkiinde Kasım 1920 yılında çok büyük bir çatışma sonucu birçok

⁵⁰ Çetin VARLIK, *XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Erzurum, 1980), s.269.

⁵¹ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Türkçeleştiren: Zuhuri DANIŞMAN, (Kardeş Matbaası, İstanbul, 1970), s.59.

⁵² SAMİ, Ş., 1893, *a.g.e.*, s.3831-3832.

⁵³ ARAS, İ., 1980, *a.g.e.*, s.12.

askerimiz şehit olmuştur. Daha sonra burada, şehit olan askerlerimiz için bir anıt dikilmiştir.

Düşman kuvvetleri 21 Temmuz'da diğer vatan bölgelerinde olduğu gibi Gediz'i ikinci defa işgal etmiştir. Düşmanın bu işgali uzun sürmemiş 26 Ağustos 1922 tarihinde başlayan büyük taarruz'da düşman kuvvetleri Murat dağı'nın Gediz tarafındaki eteklerini takip ederek geri çekilmiştir. Daha sonra 1 Eylül 1922 tarihinde Fahrettin Altay komutasındaki Türk askeri Gediz'e girerek düşman işgaline son vermiştir⁵⁴.

İnceleme sahası, Cumhuriyet'in ilânından sonra da bir takım doğal felaketlere maruz kalmıştır. 1945 yılındaki büyük bir sel baskınında 88 kişi, 25 Haziran 1944 tarihinde meydana gelen depremde ise, 20 kişi hayatını kaybetmiştir. Tarihî devirler boyunca çeşitli devletlerin egemenliğinde kalan Eski Gediz için bir dönüm noktası olan olay, 28 Mart 1970 tarihinde richter ölçeğine göre 7,2 şiddetinde meydana gelen deprem felaketidir. Söz konusu deprem sonucu 972 kişi yaşamını yitirmiş, 1260 kişi de yaralanmıştır. Bu esnada 9452 bina ağır, 6527 bina orta, 5226 bina da hafif hasar görmüştür⁵⁵. Bu deprem felaketinden sonra, 5 Ağustos 1970 tarihli ve 7-1164 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Gediz ilçe merkezi, Eski Gediz'in 7 km. güneybatısındaki Karılar Pazarı mevkesine taşınmıştır. Türkiye'de deprem nedeniyle yer değiştiren birçok şehir bulunmaktadır. Erzincan, Erbaa, Elbistan bunlardan bazılarıdır. Söz konusu kentlerden Erzincan ve Erbaa'da eski yerleşim yerleri tamamen terk edilmiştir⁵⁶. Oysa Gediz'de eski yerleşim yeri tamamen terk edilmemiştir. Bununla birlikte Yeni Gediz'de bir konuta hak kazanan bazı kimseler zamanla Eski Gediz'deki konutlarını onararak bunları kiralama ya da satma yoluyla kazanç teminine yönelmiş ve böylece Eski Gediz'de hayat yeniden canlanmaya başlamıştır.

Eski Gediz kasabası, 1970 ve 1988 yılları arasında Yeni Gediz belediyesi sınırları içerisinde bir mahalle (Gazi) durumundayken, 7 Aralık 1988 tarihinde bir Belde merkezi durumuna gelmiştir. Bugün Eski Gediz'de, Yeni Gediz'e göç etmek istemeyen nüfus ile çevre köylerden gelip yerleşen kozmopolitik bir nüfus mevcuttur

⁵⁴ ARAS, İ., 1980, *a.g.e.*, s.14.

⁵⁵ Sırrı ERİNÇ ve diğerleri, *Gediz Depremi: Tatbikî Jeomorfolojik Etüt*, (İst. Üniv. Edb. Fak. Yay. No:1520, Coğ. Enst. Yay. No: 60, İstanbul, 1970), s. 34.

⁵⁶ Metin TUNCEL, *Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında Bir İlk Not*, İst. Üniv. Coğ. Enst. Dergisi, Sayı No: 21, İstanbul, (1977), s.124.

(Foto 5, Foto 6).

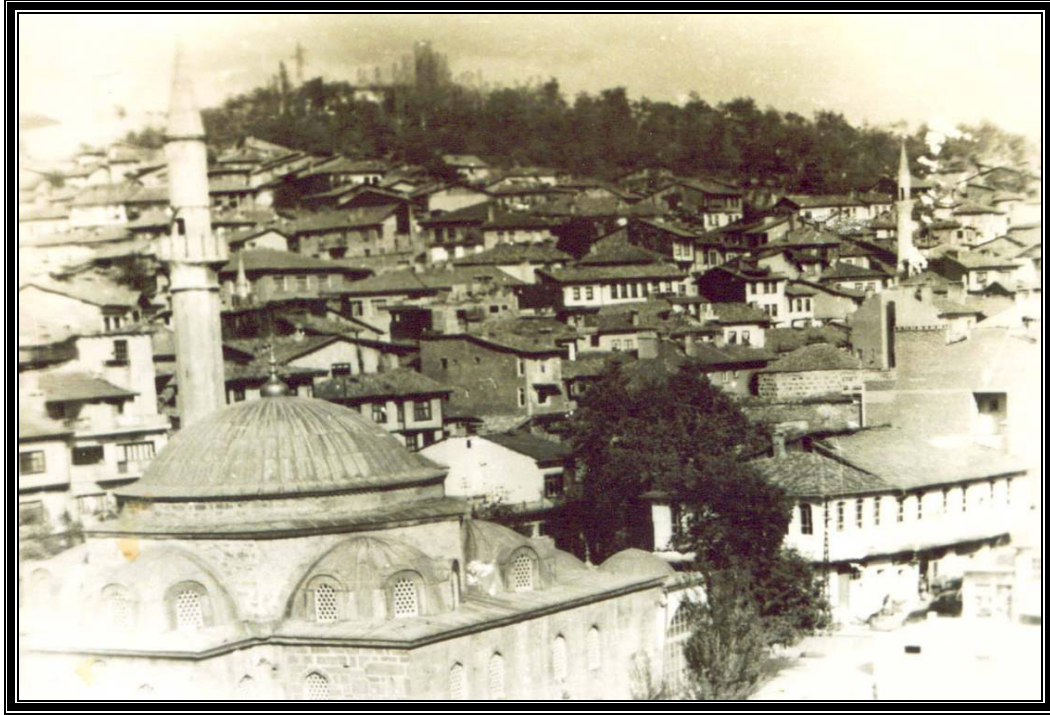

Foto 5. 1970 Depremi Öncesinde Eski Gediz Kasabası.

Foto 6. Günümüzde Eski Gediz Kasabası.

II. YERLEŞMENİN DOKUSU ve GELİŞİMİ

Araştırma sahası engebeli bir vadi içerisinde yer aldığından şehrin yatay büyümesinde sorunlar yaşanmaktadır. Topografyanın uygun olmaması da geçmiş dönemlerde sahada sel baskınlarının, toprak kaymalarının ve heyelanların görülmesine neden olmuştur. Arazinin yerleşmeye elverişli olmaması nedeniyle konutlar birbirine çok yakın, üst üste sıkışık bir durumda yer alır. 1970 depreminde bu plânsızlığın acısını çekmiş olup, insanlar depremden değil de deprem sonrasında çıkan yangın felaketiyle hayatlarını kaybetmişlerdir. Yeni Gediz’de ise, arazinin nispeten düz olması şehrin plânlı olarak gelişmesini teşvik etmiştir. Arazinin yerleşmeye elverişli olması nedeniyle konutların çoğunluğu bahçeli ev tarzında plânlanmıştır.

Sahada yer alan meskenlerin büyük çoğunluğu tarihi dokularını korumaktadır. Bu özelliği ile 2001 yılında Dünya Tarihî Kentler Birliği’ne üye olan kasabada, tarihî özelliği olan bu meskenlerin yıkılıp, yerine betonarme binaların yapılmasına izin verilmemektedir. Fakat kasaba halkı bu meskenleri restore edecek maddî imkânlarla tam olarak sahip değillerdir.

Beldenin günümüze yakın dönemlerde gelişmesinde fay hatları ve tarım alanlarının etkili olduğu görülür. Gerçekten de kasabanın çevresinde birçok fay hattı yer almaktadır. Bu nedenle sahanın yatay yönde genişlemesine, izin vermeyen topografya ve tektonik yapı yapılaşmaya izin vermemektedir (Foto 7).

Belde merkezinin güneyinde yapılaşmanın sınırlandırılmasının nedeni ise, tarım alanlarının varlığıdır. Bu alanda Gediz çayının kenarları boyunca verimli alüvyal topraklar yer almaktadır. Diğer yandan taban suyu seviyesinin de oldukça yüksek olduğu bu kesimde zemin konut yapmak için oldukça elverişsizdir. Söz konusu alanlarda daha çok sulamalı tarım yapılmaktadır. Bu nedenle sahanın yatay büyümesinde fizikî coğrafya koşullarından kaynaklanan bazı sorunlar bulunmaktadır.

Araştırma sahasında yapılaşma ve genişleme daha çok kuzey ve güney yönlerindeki Sabirgazi ve Camikebir mahallelerinde gelişme göstermektedir. Bunun başlıca nedeni vadinin kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda uzanmasıdır. Kasabanın doğusunda yer alan Hisar mahallesindeki en büyük sorun da toprak kaymasıdır (Foto 8).

Foto 7. Eski Gediz Kasabasının Uydudan Çekilen Fotoğrafi.

Foto 8. Hisar Mahallesinde Eğimli Arazilerde Görülen Toprak Kayması.

Fizyonomik bakımdan Eski Gediz beldesinde bina yoğunluğu ve arsa fiyatları, merkezden çevreye doğru artmaktadır. 1970–1980 yılları arasında kasabada arsa ve bina fiyatları çok düşük bir düzeydeyken, 1980’li yıllardan sonra beldeye yapılan göçlerle birlikte fiyatlar artmıştır. Günümüzde ise artışın devam ettiğini söyleyemeyiz. Nedeni sahaya yapılan göç hareketinin durması ve Eski Gediz’den dışarıya göç hareketinin yaşanmasıdır.

Eski Gediz kasabasındaki yerleşim sahasında sosyo-ekonomik açıdan, mahalleler arasında farklılıklar yoktur. Farklılığın olmamasının sebebi kırsal yerleşme özelliğinden tam olarak kurtulamaması ve ailelerin ekonomik açıdan güçlü olmamalarıdır. Sadece kasabanın kuzey ve güney kesimlerinde son yıllarda yurtdışında bulunan işçilerin modern konut yaptırmaları sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların artmasına neden olmaktadır.

Araştırma sahasında yer alan Sabirgazi mahallesi dışındaki Park, Kurtuluş, Hisar, İsmetpaşa ve Camikebir mahalleleri kendi içerisinde Osmanlı mimari tarzını yansıtan iki katlı ahşap karkas evler yönünden birbirine benzemektedir. Sabirgazi mahallesindeki meskenler ise betonarme yapıda olup, tek veya iki katlıdır.

Kasabanın engebeli bir arazi içerisinde yer alması, sokakların dar bir yapıda şekillenmesine ve yol yapım çalışmalarını engelleyerek, yolların asfalt değil de kilit parke taşla döşenmesine ve yapım masraflarının artmasına neden olmuştur. Belde merkezinde altyapı sorunu olmakla birlikte, yeni altyapı projesi hazır hale getirilmiş ve yapım için ihale aşamasındadır.

Günümüzde Eski Gediz hâlâ 28 Mart 1970 depreminin izlerini taşıyan ve ayakta kalmaya çalışan bir müze kent durumundadır. Depremden kalan enkazlar bulunduğu alandan kaldırılmayı, hasarlı binalar ise restore edilmeyi beklemektedir. Nitekim, Kültür Bakanlığı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, bu anlamda restore çalışmaları yapacaklardır.

III. KASABA İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Eski Gediz kasabasında yer alan konutların, fonksiyonlarına göre dağılımı incelendiğinde bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Söz konusu farklılıkların en belirginleri çarşı ve sanayi birimlerinin belirli alanlarda toplanmasıdır. Eski Gediz belediyesi imâr kullanım plânına göre mahalleler birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmamıştır. Mahalleler birbirine çok yakındır. Nitekim kasaba genelinde toplu bir yerleşme dokusu hâkimdir. Bunun en önemli nedeni arazinin dar bir vadi içerisinde

oluşu ve konutların çevreye yatay yönde genişleme imkânı bulamamasıdır. Aile konutları her mahallede en fazla oranı teşkil ederken, sanayi, ticaret ve yönetim amaçlı konutlar ise, belirli mahallelerde toplanmıştır (Şekil 20). Kasabadaki toplam konutların % 83'ünü aile konutları oluşturmaktadır (Tablo 25).

Tablo 25. Eski Gediz Kasabasında Konutların Fonksiyonlarına Göre Dağılımı (2006).

Kullanış Şekli	Konut Sayısı	%'si
Aile Konutu	1565	83
Ticarî Amaçlı	260	14,5
Sanayi Amaçlı	20	1
Sosyal Amaçlı	12	0,6
Yönetim Amaçlı	7	0,4
Diğerleri	10	0,5
Toplam	1874	100,0

Kaynak: Eski Gediz Belediyesi İmâr İşleri Müdürlüğü bina cetvellerinden.

A) Konut Alanları

Konut, insanların çeşitli ihtiyaçlarını gidermek amacıyla inşa etmiş oldukları yapılardır. Coğrafi açıdan köydeki en basit meskenden, şehirlerdeki en modern binalara kadar bütün yapılar mesken olarak ele alınmaktadır⁵⁷.

Araştırma sahasındaki konutların önemli bir bölümünü aile konutları oluşturmaktadır. Söz konusu konutların en fazla yoğunluk gösterdiği mahalleler Kurtuluş, Camikebir ve İsmetpaşa'dır. Bu kesimler kasabanın merkezinde yer alan ve konut ihtiyacının önemli bir bölümünün karşılandığı alanlardır. Mahallelerde 28 Mart 1970 depreminde zarar gören birçok konut yer almaktadır. Bu nedenle aile konutlarının % 30'unda oturulmamaktadır. İnceleme sahasının sit alanı olması bu binaların yıkılıp, yerine modern yapılar inşa edilmesine izin vermemektedir. Ayrıca yöre halkının bu meskenleri restore edecek imkânı da olmadığı için konutlar bakımsız bir şekilde kaderlerine terk edilmişlerdir (Foto 9).

⁵⁷ Bedriye DENKER (TOLUN), *Yerleşme Coğrafyası (Kır Yerleşmeleri)*, (İst. Üniv. Yay. No:2275, İstanbul, 1977), s.59-60.

Şekil 20. Eski Gediz Kasabasının (Koruma Amaçlı) İmâr Haritası.

Foto 9. Kurtuluş Mahallesinde Yer Alan Aile Konutlarından Bir Görünüm.

Kasabada modern yapıdaki konutlara daha çok vadinin giriş ve çıkışında yer alan, Sabirgazi ve Camikebir mahallelerinde rastlanılmaktadır. Diğer mahallelerde inşa edilen modern konutlar ise kasaba sit alanı içerisine alınmadan önce yapılmıştır. Sahanın deprem bölgesinde yer alması meskenlerde çok katlılığa izin vermemektedir. Nitekim yapılan konutlar en fazla iki katlıdır.

Topografik yapı izin vermediği için, kasaba genelinde modern bir şehir plânlaması yoktur. Evler birbirine çok yakın, caddeler arasındaki yollar dar olup, taşlarla döşenmiştir. Belde merkezinde konutların yaklaşık olarak % 83'ü aile konutudur. Geriye kalan % 17'lik bölümünü ise ticarî, idarî ve sosyal amaçlı konutlar oluşturmaktadır. Söz konusu bu meskenlerin bazıları aile konutlarıyla birlikte iç içe durumdadır.

B) Ticaret ve Sanayi Alanları

Kasabada ticarî faaliyetler, Cuma günleri halk pazarının da kurulduğu Kurtuluş mahallesinde yoğunlaşmıştır. İş yerlerinin geneli Cumhuriyet caddesi boyunca ve arka kesimlerinde yer almaktadır (Foto 10). Ticarî aktivitenin oldukça fazla olduğu bu alanlarda, işyeri sayısı oldukça fazladır. Nitekim söz konusu sahada toplam konut sayısının yarısından fazlasını (% 60) iş yerleri oluşturmaktadır.

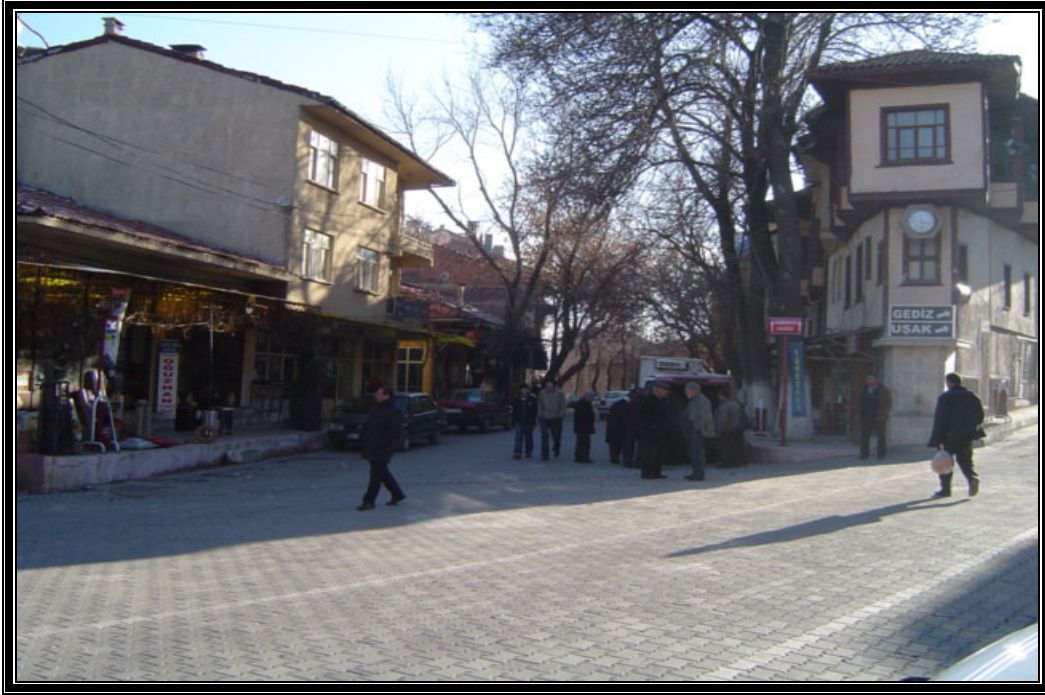

Foto 10. Kurtuluş Mahallesiinde Cumhuriyet Caddesinden Bir Görünüm.

Ticarî iş yerlerinin diğer mahallelerdeki dağılımı ise dengelidir. Bu kesimlerdeki ticarî konutlar, genellikle mahalle halkının günlük ihtiyacını sağladığı ana caddeler üzerinde kurulmuş olan küçük ölçekli bakkal ve kahvehane gibi esnaf dükkânlarından meydana gelmektedir.

Eski Gediz içerisinde önemli bir yeri olan, modern sanayi kuruluşları, İnter-t Çorap Fabrikası ve Görâl Lâstik Fabrikası Camikebir mahallesi sınırları içerisinde, mermer fabrikası, Park mahallesiinde yağ fabrikası ise Sabirgazi mahallesiinde yer almaktadır. Ayrıca Park ve İsmetpaşa mahalleleri sınırları içerisinde faaliyet gösteren atölye tipi sanayi kuruluşları da bulunmaktadır.

C) Yönetim Alanları

Araştırma sahasındaki yönetim alanlarının, belirli bir alanda yoğunlaşmadığını farklı alanlarda olduğunu görmekteyiz. Eski Gediz Belediyesi hizmet binası ve Jandarma Karakolu Sabirgazi mahallesiinde yer almaktadır (Foto 11). Sağlık ocağı İsmetpaşa mahallesiinde yer alırken, PTT, Kurtuluş mahallesiinde yer almaktadır.

Foto 11. Eski Gediz Belediye Binası.

Belde merkezindeki eğitim fonksiyon alanları da, toplu bir yerleşme göstermemekte ve mahallelere göre farklı dağıldıklarını görmekteyiz. Umurbey İlköğretim Okulu ve Eski Gediz Lisesi Sabırgazi mahallesinde, Gazi İlköğretim Okulu Kurtuluş mahallesinde, Fahrettin Altay İlköğretim Okulu ise Camikebir mahallesinde eğitim-öğretim hizmeti vermektedir. Dinî fonksiyon alanları sadece İsmetpaşa mahallesinde yer almaktadır.

Eski Gediz kasabasının günümüzdeki plânlama çalışmalarında, yeşil alan ve parklara oldukça önem verilmiştir. Bu nedenle bazı mahallelerde park ve yeşil alanlara rastlamak mümkündür (Foto 12).

Foto 12. Kurtuluş Mahallesinde Yer Alan Şelale Aile Çay Bahçesinden Bir Görünüm.

IV. KONUTLAR

A) Coğrafi Çevre Koşulları ve Konutlar

Konutlar, şekli, yapı malzemeleri ve yapılış tarzı ile içinde bulunduğu coğrafi koşulların etkilerini taşır ve bu koşulları en iyi şekilde sergiler. Bu bakımdan coğrafi çevreye uyum sağlayan ve bulunduğu çevrenin etkilerini en güzel yansıtan genellikle, köy ve kasaba konutlarıdır⁵⁸. Bu değerlendirmeler ışığında Eski Gediz kasabasında iki katlı ahşap konutları ve modern konut tiplerini görmek mümkündür. Ayrıca kasaba çevresindeki bağlık ve bahçelik alanlarda güme yerleşmelerine de rastlanılmaktadır.

Araştırma sahasının deprem bölgesi olması, konutların kat sayılarının düşük tutulmasında etkili olmuştur. Nitekim belde merkezindeki konutların geneli tek veya iki katlıdır. Çevrede yer alan güme yerleşmeleri ise genellikle tek katlıdır. Ahşap meskenler merkezdeki Kurtuluş mahallesinde yoğunluk gösterirken, modern yapılar Sabirgazi ve Camikebir mahallelerinde daha çok yer tutmaktadır.

Doğal çevrenin konutlara olan etkileri en iyi yapı malzemeleri üzerinde gözlenebilir. Kasabada yapı malzemesinin çeşitliliği, konut şekillerinin de farklı olmasına neden olmuştur. Bu çeşitlilik meskenlerde bariz olarak görülmektedir. Söz

⁵⁸ TANOĞLU, A., 1966, *a.g.e.*, s.216.

konusu meskenlerde yaşayan halkın gelir seviyesi pek yüksek değildir. Ayrıca sosyo-kültürel açıdan yeterince gelişmediği için henüz kırsallıktan yeterince kurtulamamıştır. Dolayısıyla konutların inşasında, doğal çevrede bulunması kolay olan taş, toprak ve ahşap malzemeler daha fazla yararlanılmıştır.

28 Mart 1970 depreminin izleri konutlarda belirgin olarak görülmektedir. Aile konutlarının % 30'u hasarlı olduğu için oturulmazken, % 20'sinde ise küçük çaplı onarımlar yapılmış ve oturulmaya devam edilmektedir. Normal şartlarda deprem sonrası Yeni Gediz'in kurulmasıyla Eski Gediz'in tümüyle terk edilmesi amaçlanmaktaydı. Oysa Yeni Gediz'de bir konuta hak kazanan bazı kimseler zamanla Eski Gediz'deki konutlarını onararak bunları kiralama ya da satma yoluyla kazanç teminine yönelmiş ve böylece Eski Gediz de yeniden canlanmaya başlamıştır.

Araştırma sahasında kış sıcaklıklarının nispeten düşük olması, bina duvarlarının kalınlığını da etkilemiştir. Kasabadaki konutların duvarları çok sıcak veya çok soğuk bölgelerdeki gibi pek fazla kalın değildir. Ayrıca, yörede kar yağışlarına pek fazla rastlanmadığından örtü malzemesi olarak Ege Bölgesi genelinde olduğu gibi sacın yerine kiremit tercih edilmektedir. Konutların çatıları ise, genellikle her iki yöne eğimlidir.

Yerleşme alanı kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu bir vadinin içerisinde kurulduğundan kuzey ve kuzeydoğu yönlü rüzgârlar daha etkindir. Bu sebeple çatıda bulunan bacaların yönleri rüzgârdan etkilenmeyecek şekilde inşa edilmiştir. Evlerin kapıları kuzey sektörlü rüzgârlardan korunmak amacıyla genelde doğu-batı yönlü olmakla beraber, meskenin kuruluş yerinin özelliğine göre farklı yönde de olabilmektedir.

Araştırma sahasında konut sıkıntısı bulunmamaktadır. Bunun başlıca nedeni kasaba nüfusunun yakın zamanda, çevre ilçe ve illere göç etmesidir. Bu durum da konutların boş olmasına neden olmaktadır. Yerleşme sahasının sit alanı içerisinde olması, belde merkezinde tarihî değeri olan konutların yıkılmasını engellemiştir. Az da olsa inşa edilen modern binalar vadinin giriş ve çıkışındaki araziler üzerinde yer almaktadır. Yeni yapılan bu konutlarda demir, çimento ve tuğla gibi yapı malzemeleri kullanılmıştır. Çevrede bol bulunan taş ve toprak ise, sadece temelde dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

B) Konut Tipleri, İnşa Şekli ve Fonksiyonları

Konutlar, sakinlerinin gelenek, görenek, ekonomik ve kültürel düzey gibi değişik sosyal özellikleri nedeniyle, bölgeden bölgeye ve hatta yöreden yöreye önemli farklılıklar gösterebilir. Söz konusu farklar, formal olabileceği gibi, yapı tarzı, kat sayısı, eklentiler, iç donatım, kullanılan yapı gereçleri, tezyin (iç ve dış süsleme) ve daha birçok yönlerden olabilmektedir⁵⁹. Konutlardaki bu farklılıklar Eski Gediz kasabasında açıkça görülmektedir. Araştırma sahasındaki meskenleri üç bölüm halinde incelemek mümkündür.

1. Ahşap (Karkas) Konutlar

Ağaç gövdelerinin tahta, direk, hartama, mertek, kalas gibi değişik şekillerde, fakat sınırlı bir ölçüde işlenerek, çok yüksek oranda kullanılmış olduğu, tamamen bu yapı gerecinden inşa edilmiş evlere, ahşap konut denir⁶⁰. Ahşap evlerin en yaygın olduğu bölgeler, kırsal kesimin orman bölgeleridir. Yörede orman örtüsünün bulunması, kasabadaki meskenlerde ahşap kullanılmasına imkân sağlamıştır. Ancak bu ahşap yapıların tamamı geçmiş yıllarda yapılan, tarihi değeri olan ve Osmanlı mimarisini en iyi şekilde yansıtan meskenlerdir (Foto 13).

Foto 13. Kurtuluş Mahallesinde Osmanlı Mimarisini Yansıtan Ahşap Bir Konut.

⁵⁹ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s. 327.

⁶⁰ DOĞANAY, H., 1994, *a.g.e.*, s.319.

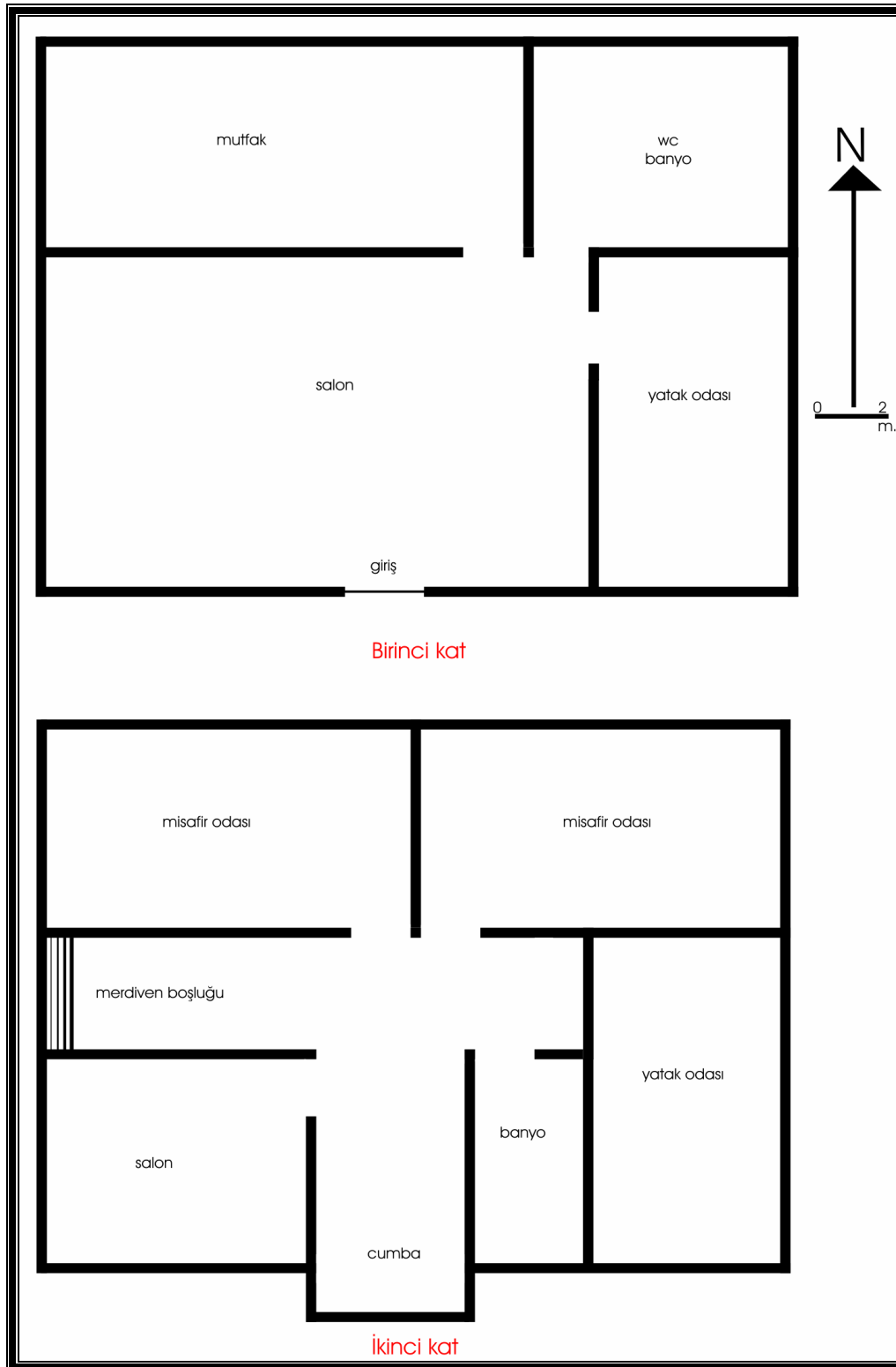
Kasabadaki ahşap konutlar, ağaç tomruklarının, fazla bir değişikliğe uğratılmadan, açılan çentiklerle birbirine girdirilmesi, ya da kalpaklı çivilerle çakılması suretiyle oluşturulurken, ahşap karkasın ara boşlukları, ya tahta perdelerle örülür, ya da dolgu yapılır.

Araştırma sahasının deprem bölgesinde yer alması ve geçmişte birçok doğal afete maruz kalması meskenleri büyük oranda etkilemiştir. En son 28 Mart 1970 depreminde ahşap konutlar deprem felaketinden daha çok, sobalardan çıkan yangından büyük zarar görmüştür. Yaşanan bu afetlerden sonra bazı meskenler, kasabaya göç eden aileler tarafından onarımdan geçirilmiş ve oturulmaya başlanmıştır. Günümüzde ise kasaba içerisinde terk edilmiş, bakımsız birçok ahşap konut yer almaktadır (Foto 14).

Foto 14. Yıkılmaya Yüz Tutmuş Bakımsız Bir Ahşap Konut.

İki katlı olan bu ahşap konutlarda, birinci katta girişte geniş bir salon, mutfak, bir oda, tuvalet ve banyo yer alırken; ikinci katta üç veya dört oda ve cumba kısmı yer almaktadır. Yağışlarının genelinin yağmur şeklinde gerçekleştiği kasabada, evlerin çatıları iki yana eğimli olup, çatı örtü malzemesi olarak kiremit tercih edilmektedir (Şekil 21).

Şekil 21. Eski Gediz Kasabasında İki Katlı Ahşap Konut Plânı.

2. Modern Tip Konutlar

Araştırma sahasında modern tip konutlar 1990 yılından sonra inşa edilmeye başlanmıştır. Kasaba içerisinde bu tip konutlara daha çok Sabirgazi ve Camikebir mahallelerinde rastlanılmaktadır. Merkezdeki mahallelerde modern meskenler az bir yer tutmaktadır. Bunun nedeni Tarihî Kentler Birliği'ne üye olan kasabanın, sit alanı içerisinde olması ve tarihî ahşap konutların yıkılmamasıdır. Bu mahallelerde az da olsa yer alan modern meskenler, kasaba sit alanı içerisine girmeden önce ahşap konutların yıkılmasıyla inşa edilmiştir.

Bu konutların en önemli özelliği, karkas evlere göre daha geniş, çok katlı ve yapı malzemesinin kısmen farklılık göstermesidir. Modern tip konutlarda oda sayıları kullanma ihtiyacına göre değişmektedir. Konutların geneli 100 ile 150 m² kullanım alanına sahiptir. Yörenin deprem sahası olmasından dolayı, halkın güvenlik ihtiyacına istinaden konutlarda daha titiz bir işçilik göze çarpmaktadır. Ayrıca ısı yalıtımını için delikli tuğla, pencerelerde ise PVC kaplama malzemeleri tercih edilmektedir. Evlerin çatıları iki yana eğimlidir. Çatıda örtü malzemesi olarak kiremit kullanılmaktadır (Foto 15).

Foto 15. Sabirgazi Mahallesiinde Yer Alan Modern Tip Bir Konut.

Konutların inşasında kullanılan malzemelerden tuğla, Salihli ve Turgutlu'dan; çimento, Afyon, Eskişehir ve Denizli'den; demir ise, civar illerden getirilmektedir. Kum, çakıl ve mermer gibi malzemeler de yakın çevreden temin edilmektedir.

Modern konutların büyük çoğunluğu müstakil olup, tek veya iki katlı olarak inşa edilmekte, oda sayısı kişinin isteğine göre değişmektedir. Çatılar iki veya dört yana eğimli olup çoğunda su ısıtmak amacıyla kurulmuş güneş enerjisi sistemi bulunmaktadır. Ayrıca meskenlerin bazılarında küçük çapta bahçeleri de yer almaktadır.

3. Güme Yerleşmeleri

Güme ülkemizde pek yaygın olmayan bir geçici yerleşme şeklidir. Avcı kulübesi, ahır, bağ ve bostana yapılan basit bekçi kulübesi gibi anlamlara gelen gümeler, oluşum ve fonksiyonları açısından ilginç bazı özelliklere sahiptir⁶¹. Güme yerleşmelerinde bağcılık ve hayvancılık faaliyeti yapılmaktadır. Ayrıca sayfiye ihtiyaçlarının giderilmesi açısından da önem taşımaktadır. Özellikle gümelere göç etmeyen bazı aileler, ilkbahar ve yaz mevsimlerinde dinlenmek ve güzel vakit geçirmek için zaman zaman günebirliğine gümelere gitmektedirler.

Kasaba çevresinde bağcılık ve meyvecilik faaliyetlerini daha iyi yürütebilmek amacıyla oluşturulan gümeler, genellikle bir ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Gümelerin oda sayısı ise, ailelerin kişi sayısına, bağ alanının büyüklüğüne ve gelir düzeyine göre değişmektedir. Eski Gediz kasabası çevresindeki gümeler genellikle tek katlı olarak yapılmıştır. Meskenlerin inşasında çeşitli oranlarda taş, toprak ve ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Genellikle temel yapımında dayanıklı olması nedeniyle taş malzemedan yararlanılmaktadır. Duvar ve konutun diğer kısımlarının inşasında ise, ahşap ve toprak malzeme kullanımı yaygındır. Duvar yapımında daha çok bağdadî yapı tarzı tercih edilmiş ve çatılar ise oluklu yerli kiremitle örtülmüştür⁶².

İki katlı gümelere daha çok geniş yüzölçümlü bağ alanlarında rastlamak mümkündür. Gelir düzeyi yüksek aileler tarafından inşa edilmiş olan bu tip gümeler, daha kullanışlı özelliğe sahiptir. Çoğunlukla taş ve toprak yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmiş alt katlar, hayvan ahır ve mutfak olarak kullanılmaktadır. Üst katları ise bağdadî yapı tarzında inşa edilmiştir. Bu katta yer alan odalardan biri yatma, diğeri de

⁶¹ ÖZAV, L., 1995, *a.g.e.*, s.178.

⁶² ÖZAV, L., 1995, *a.g.e.*, s.181-182.

oturmak amacıyla kullanılmaktadır. Odaların ön kısmında boydan boya uzanan, ahşap malzemeden yapılan, yazlık adı verilen balkon yer almaktadır (Foto16, Şekil 22).

Foto 16. Kasaba Çevresinde Yer Alan İki Katlı Güme Yerleşmesi.

1970 depreminden önce önemli bir yere sahip olan güme yerleşmeleri, depremden sonra önemini kaybetmiştir. Önemini kaybetme nedenleri ise Gediz ilçe merkezinin yerinin değişmesiyle birlikte halkın bağlarıyla ilgilenmemeleri ve birçoğunun bağlarını satma yoluna gitmesidir. Günümüzde kasaba çevresinde az da olsa güme yerleşmeleri yer almakta ve fonksiyonel özelliklerini kaybetmemeye çalışmaktadır. Kasaba sınırının az da olsa yatay yönde genişlemesiyle birlikte bazı gümeler mahalleler içerisinde devamlı yerleşilen konutlar halini almıştır (Foto 17).

Şekil 22. İki Katlı Güme Yerleşmesi Plânı.

Foto 17. Camikebir Mahallesiinde Yer Alan Sürekli Yerleşilen Güme Yerleşmesi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

I. GENEL ÖZELLİKLER

İnsanların yaşamlarını sürdürebilecek daha rahat bir ortama kavuşabilmeleri için yapmış oldukları etkinliklere ekonomik faaliyetler denilmektedir. İnsanın hayatını kazanma faaliyetleri olarak üretim, tüketim ve değişim gibi faaliyetler ekonomik coğrafyanın inceleme alanına girer⁶³. Her yerleşim merkezinin kendine özgü potansiyel kaynakları vardır. Önemli olan bu potansiyel kaynakların verimli bir biçimde değerlendirilmesidir. Söz konusu kaynakları değerlendirecek tesisler kurulmadığı sürece, yerleşme birimi, ekonomik açıdan dışa bağımlı olur. Ekonomik açıdan gelişemeyen bu yerlerden devamlı olarak dışarıya göçler meydana gelir⁶⁴. Eski Gediz kasabası bu anlamda ekonomik açıdan istenilen seviyede olmayıp, günümüzde göç veren, sadece emekli kesimin yaşamını devam ettirdiği bir belde merkezi durumundadır.

Araştırma sahasındaki başlıca geçim kaynaklarını sanayi ve hizmet sektörü oluşturmaktadır. Tarım ve hayvancılık ise oldukça önemsizdir. Kasaba çevresinde topografyanın engebeli olması, tarıma uygun alanların az olmasına yol açılmıştır. Ayrıca tarım alanlarının büyük çoğunluğunun depremden sonra göç eden ve Gediz ilçe merkezine yerleşen ailelere ait olması, kasabada yaşayan ailelerin tarım ve hayvancılıkla uğraşmasını engellemektedir. 1980 ve 1990'lı yıllarda çevrede çalışır durumda olan maden ocaklarının günümüze yakın dönemde kapanması, belde ekonomisini büyük oranda etkilemiştir.

Kütahya ilinin 2005 yılında teşvik kapsamına alınmasıyla birlikte, işgücünün yeterli düzeyde ve işçi ücretlerinin de ucuz olması, yatırımcıların ilgisini çekmiştir. Bu durum kısmende olsa kasaba ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Kasabada ulaşım sisteminde, günümüze yakın dönemlerde az da olsa iyileşme görülmüştür. Fakat henüz istenilen düzeyde değildir. Yöre, Uşak, Kütahya, İzmir gibi önemli ulaşım yollarına uzakta kalmaktadır. Bu nedenle ulaşımın, belde ekonomisinin gelişmesinde pek fazla bir katkısı olduğu söylenemez.

⁶³ Erol TÜMERTEKİN, *İktisadî Coğrafya*, (İst. Üniv. Edb. Fak. Yay. No:1703, İstanbul, 1972), s.23.

⁶⁴ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a. g. t.*, s. 79.

II. TARIMSAL FAALİYETLER

A) Tarım

Eski Gediz kasabasında arazinin engebeli olması tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilemiştir. Toplam tarım arazisi 4537 dekadır⁶⁵. Nitekim aktif nüfusun % 10'u gibi küçük bir bölüm geçimini tarımdan sağlamaktadır. Tarım faaliyetlerinin tamamı Kurtuluş ve Hisar mahalleleri dışındaki Sabirgazi, Park, İsmetpaşa ve Camikebir mahallerinde yapılmaktadır. Yapılan üretim genellikle kişilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. İhtiyaç fazlası küçük bir bölümünü de satmaktadırlar. Nitekim Cuma günleri kasabada, Cumartesi günleri de ilçede kurulan pazar yerinde ürünlerini pazarlamaktadırlar.

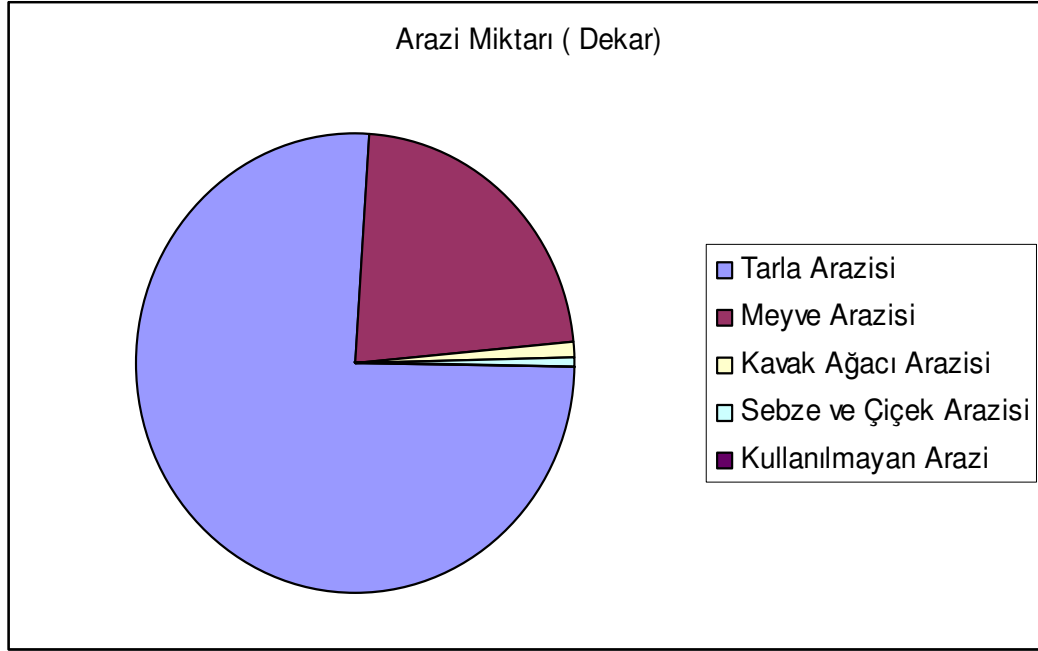
Araştırma sahası iklim açısından yarı kurak bir yöre özelliği göstermektedir. Bu nedenle tarımda karşılaşılan en önemli problemlerden biri sulama yetersizliğidir. Söz konusu problem daha çok yer altı suyu bakımından daha fakir olan havza tabanı çevresindeki alanlarda kendini hissettirmektedir. Dolayısıyla, yörede ekilen en önemli tarım ürünü buğdaydır. Söz konusu ürün genellikle sulu tarımın mümkün olmadığı alanlarda ekilmektedir. Elde edilen ürün yöre halkının kendi ihtiyacına yönelik olarak Gediz şehri sınırları içerisinde tüketilmektedir. Sahada tarla arazisi 3443 dekar olup, arazide buğday dışında arpa, nohut, fasulye gibi ürün çeşitleri de yetiştirilmektedir (Tablo 26, Şekil 23, Foto 18).

Tablo 26. Eski Gediz Kasabasında Tarım Arazilerinin Dağılışı (2006).

Arazi Çeşidi	Arazi Miktarı (Dekar)	%'si
Tarla Arazisi	3443	76
Meyve Arazisi	1015	22
Kavak Ağacı Arazisi	52	1,2
Sebze ve Çiçek Arazisi	22	0,6
Kullanılmayan Arazi	5	0,2
Toplam	4537	100,0

Kaynak: Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden.

⁶⁵ İlçe Tarım Müdürlüğü, *Faaliyet Raporu*, (Gediz 2006), s.2.

Şekil 23. Eski Gediz Kasabasında Tarım Arazilerinin Dağılışı (2006).

Foto 18. Kasaba Çevresinde Tahıl Tarımı Yapılan Tarım Arazilerinden Bir Görünüm.

Meyve bahçeleri toplam tarım arazisi içerisinde 1015 dekar yer tutmaktadır. Yetiştirilen başlıca meyveler üzüm, elma, armut, erik, kiraz ve vişnedir. Üzüm bağları 1970 depremi öncesinde önemli bir yere sahip iken günümüzde bu önemini kaybetmiştir. Bununla birlikte sebebi deprem sonrasında Yeni Gediz'e göç eden halkın bağlarıyla ilgilenmemeleridir.

Sulak veya sulamaya elverişli alanlarda ise başta sebze çeşitleri olmak üzere şeker pancarı, kenevir gibi ürünler de ekilmektedir⁶⁶. Sebzelerin içerisinde en fazla marul, domates, ıspanak, fasulye ve biber yer almaktadır. Ayrıca sulak arazilerde kavak ağacı da yetiştirilmekte olup, bu ağaçların kerestesinden yararlanılmaktadır.

Tarımda kaliteli tohumun kullanılmaması, gübrelemenin yetersizliği, ziraî mücadelenin zamanında yapılmaması ve çiftçilerin tarımsal faaliyetler konusunda yeterli bilince sahip olmamaları, tarımdan elde edilen verimi düşüren en önemli faktörlerdir⁶⁷. Belirtilen nedenlere bağlı olarak, çalışma sahasında tarımdan elde edilen verim de oldukça düşüktür.

Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, tarımda istenilen verimin elde edilebilmesi için yörede toprak analizi çalışmaları ile birlikte, üreticilere kaliteli tohum ve fidan dağıtımını yapmaktadır. Ayrıca, zaman zaman çiftçileri tarımsal faaliyetler konusunda bilinçlendirilme toplantıları da devam etmektedir. 1994 yılından itibaren başlanan kimyasal gübre desteklemesi de bu doğrultuda yapılan çalışmalardan birisidir⁶⁸.

B) Hayvancılık

Hayvancılık eskiden beri genellikle tarım faaliyetleri ile birlikte yapılmış ve ülke insanının hayatında yıllar boyu önemli bir yer tutmuştur. Nitekim Türkiye günümüzde hayvan varlığı bakımından Avrupa'da birinci, dünyada ise 7. sırada yer almaktadır⁶⁹. Türkiye genelinde oldukça önemli olan bu tarımsal etkinlik kolu, Eski Gediz kasabasında oldukça önemsizdir. Araştırma sahasının etrafındaki tarım yapılamayan eğimli araziler ile ormanlık alanların çevresi hayvancılık için oldukça elverişlidir.

⁶⁶ İlçe Tarım Müdürlüğü 2006, *a.g. r.*, s.8.

⁶⁷ İbrahim ATALAY, *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1995), s.14-20.

⁶⁸ İlçe Tarım Müdürlüğü, 2006, *a.g. r.*, s.10.

⁶⁹ Cemalettin ŞAHİN ve Hayati DOĞANAY, *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (Ders Kitapları Yay., İstanbul, 1998), s.151-152.

Ayrıca, hayvansal ürünlerin pazarlanabileceği bir nüfus kitlesi de mevcuttur. Fakat yöre halkının emekli, geçimini sanayi ve hizmet sektöründen sağlaması, hayvancılığın ön plâna çıkmasını engellemiştir. Dolayısıyla hayvancılık daha çok, kırsal kesimdeki insanların uğraşısı haline gelmiştir.

Eski Gediz'in doğal yapısı ve bitki örtüsünün zenginliği, hayvancılık için uygun olmasına karşılık, hayvancılık istenilen seviyede değildir. Özellikle küçükbaş hayvancılık, geleneksel yöntemlerle yapıldığından hayvanlardan alınan et ve süt miktarı, olması gerekenden azdır. Eski Gediz'de doğası gereği koyundan çok keçi üretimi yapılır. Eski Gediz'in dağlık coğrafyasında kekikle beslenen hayvanların lezzeti tüm çevrede ünlüdür. Küçükken kısırlaştırılan erkek keçi, oğlak ve çepişden yapılan sırım kebapları, Eski Gediz'in en ünlü ziyafet yemeğidir. Yine bu hayvanların etlerinden yapılan Gediz Güveci de çevrede haklı bir üne sahiptir. İyi bir plânlama ve etkili bir tanıtımla bu lezzetlerin Eski Gediz dışında da tadılması sağlanabilir (Foto 19).

Foto 19. Kasaba Çevresinde Otlatılan Keçi Sürüsünden Bir Görünüm.

Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü hayvancılık faaliyet raporuna göre Eski Gediz kasabasında 123 büyükbaş ve 580 küçükbaş hayvan beslenmektedir.⁷⁰ Yöredeki hayvancılık faaliyetleri, Sabirgazi ve Camikebir mahallelerinde yoğunlaşmıştır. Söz konusu mahalledeki hayvan yetiştiriciliği konutların eklentilerinde veya alt katlarındaki ahır (dam) denilen sağlıklı ortamlarda yapılmaktadır. Bu iki mahallede evlerin sonradan inşa edilmesi hayvan yetiştirilirciğine imkân vermişken, Diğer mahallelerde ise, konutların iç içe olması böyle bir imkânı vermemektedir. Kasaba halkı kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla evinin bahçesinde bir, iki inek veya beş, on koyun ve keçi beslemektedir. Hayvanlardan üretilen sütlerin bir kısmı araştırma sahasında yer alan mandıraya verilmekte, diğer kısım ise aileler kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanmaktadır.

Hayvancılığın tarım içindeki payı, hayvansal ürünlerin üretim ve tüketim düzeyi genelde o ülkenin gelişmişliğinin bir göstergesi sayılır. Eski Gediz'deki hayvancılığın genel karakterine bakıldığında oldukça geri kaldığı söylenebilir. İlçe tarım müdürlüğü, yörede hayvancılığın nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi amacıyla, hayvan başına düşen verimin artırılması, hayvan sağlığı ve hayvan bakımı konularında çiftçilere gerekli yardımı yapmaktadır⁷¹. Ayrıca ziraat bankası da, düşük faizli hayvancılık yatırım ve işletme kredisi vererek yöredeki hayvancılığı desteklemektedir.

III. SANAYİ FAALİYETLERİ

Günümüzde ülkenin veya şehirlerin gelişmesinde sanayi faaliyetlerinin oldukça önemli bir yeri vardır. Ekonomik açıdan kalkınmışlık veya geri kalmışlık bölgedeki sanayi sektörünün gelişmişlik derecesi ile ölçülür. Bu nedenle devletler veya yerel yönetimler buldukları alanlarda sanayinin geliştirilmesi amacıyla gerekli olan altyapıyı hazırlayıcı çalışmalar yapmaktadırlar.

Araştırma sahasında sanayi faaliyetleri oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim kasabada çalışan nüfusun % 38'i sanayi sektöründe çalışmaktadır. Söz konusu bu oran hizmet sektöründen sonraki ikinci büyük dilimini oluşturmaktadır. Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınmasıyla birlikte, Eski Gediz kasabasına ciddi anlamda

⁷⁰ İlçe Tarım Müdürlüğü, *Hayvancılık Faaliyet Raporu*, (Gediz, 2006) s.1.

⁷¹ İlçe Tarım Müdürlüğü, 2006, *a.g.r.*, s.3.

sanayi yatırımları olmuştur. Bu anlamda belde iki adet fabrika açılmıştır. Çalışma sahasındaki sanayi kuruluşları iki bölüm halinde incelenebilir.

A) Atölye Tipi Sanayi

Araştırma sahasındaki atölye tipi sanayi kuruluşları kasabanın batısındaki Park ve İsmetpaşa mahallelerinde, Gediz-Hisarcık karayolu üzerindeki sanayi sitesinde faaliyet göstermektedirler. Sitede, başta demir doğramacı, semerci, marangoz, plâstik doğramacı, oto koroser, makine-madencilik ve mobilya atölyeleri bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu alanın dışında Camikebir mahallesinde yer alan, hammaddesini kasabadan ve çevre köylerden temin eden mandıra tipi, orta ölçekli atölye tipi sanayi kuruluşu yer almaktadır. 2006 yılı itibariyle, 15 işyerinde toplam 44 kişi çalışıyordu (Tablo 27).

Tablo 27. Eski Gediz Kasabasında Atölye Tipi Sanayi Tesisleri (2006).

Faaliyet Türleri	İşyeri Sayısı	Çalışan İşgücü Sayısı
Demir Doğramacı	3	5
Semerci	1	1
Marangoz	2	4
Plâstik Doğramacı	1	3
Dondurma ve Unlu Mamuller İml.	1	2
Mandıra	1	12
Oto Koroser	1	2
Makine- Madencilik Atölyeleri	1	3
Mobilya Atölyeleri	4	12
Toplam	15	44

Kaynak: Eski Gediz Belediyesi Zabıta Müdürlüğünden.

Eski Gediz kasabasında atölye tipi sanayi içerisinde en fazla işgücü mobilya atölyelerinde ve Özgüner Süt Ürünleri imalâthesinde çalışmaktadır. Süt imalâthesinde 2006 yılı itibariyle 12 işçi çalışmakta, günlük 2 ton peynir üretimi yapılmaktadır. Üretilen peynirin % 95'i İstanbul'da, % 5'i ise Gediz ilçe merkezinde pazarlanmaktadır (Foto 20).

Foto 20. Camikebir Mahallesiinde Yer Alan Özgüner Süt Ürünleri Fabrikasından Bir Görünüm.

B) Modern Sanayi

Çalışma sahasında, atölye tipi sanayi sektöründen başka, modern sanayi kuruluşları da bulunmaktadır. Son yıllarda modern sanayi kuruluşlarında bir artış olmuştur. Bu fabrikaların kuruluş amacını incelediğimizde temel faktörün, Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınması ile birlikte, devlet tarafından sağlanan elektrik fiyatlarındaki indirimler, işçilerin sigorta ödemelerindeki indirimlere bağlı olarak, işgücünün bu bölgede ucuz olmasıdır. Yukarıda belirttiğimiz bu şartlar devlet tarafından sağlandığı sürece bölgede sanayi kuruluşlarının sayısında artış görülecektir.

Eski Gediz’de ilk sanayi faaliyeti 1958 yılında lâstik sanayi ile başlayan, 2000 yılından sonra sayıları daha da artan bu tesisler yöredeki sanayi faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Nitekim 2006 yılı itibariyle 246 kişi bu tesislerde çalışarak ailelerinin geçimini sağlıyordu (Tablo 28). Ayrıca söz konusu tesislerin ortaya çıkardığı ticarî aktivite hem Eski Gediz ve çevresini hem de ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir. Yerel yönetim tarafından bu tür modern sanayi kuruluşlarının sayısının artırılması için, yoğun bir çaba gösterilmektedir.

Tablo 28. Eski Gediz Kasabasında Modern Sanayi Tesisleri (2006).

Faaliyet Türleri	İşyeri Sayısı	Çalışan İşgücü Sayısı
Dokuma (Tekstil) Sanayi	1	140
Mermer Sanayi	1	85
Lâstik Sanayi	1	7
Madeni Yağ Sanayi	1	14
Toplam	4	246

Kaynak: Eski Gediz Belediyesi ve yerinde yapılan gözlemlerden.

5. Dokuma (Tekstil) Sanayi

İnter- T Çorap Fabrikası, Aytuğ çoraplarının patentini alarak 24 Ocak 2005 tarihinde kurulmuştur. Aytuğ çorap markası, 1945 yılında Ayetullağ Keser tarafından isim verilerek, kendisi tarafından ilk olarak İstanbul'da üretilmeye başlanmıştır.

Fabrikanın kuruluş amacını incelediğimizde temel faktörün, Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınması ile birlikte, devlet tarafından sağlanan elektrik fiyatlarındaki indirimler, işçilerin sigorta ödemelerindeki indirimlere bağlı olarak, işgücünün bu bölgede ucuz olmasıdır. Sanayi kuruluşu 13 Mart 2005 tarihinde tam olarak üretime geçmiş ve yöredeki işsizlik sorunun çözümüne az da olsa katkıda bulunmaktadır. Bölge ekonomisi için önemli bir yatırım hizmetidir. Eski Gediz beldesinde 28 Mart 1970 depreminden önce yapılan, deprem nedeniyle açılmayan, SSK.'nın hastane binasında kurulan sanayi kuruluşu Camikebir mahallesinde yer almaktadır.

Dokuma (tekstil) endüstrisi, eskiden beri en gelişmiş sanayi dalı durumundadır. Bunda esas rolü, yurdumuzun önemli bir pamuk yetiştirici ülke olması oynar.⁷² Bilindiği gibi çorap endüstrisinin temel hammaddesi ipliktir. İpliğin hammaddesi de pamuktur. Sanayi kuruluşu hammaddeyi iplik olarak almaktadır. Fabrika hammadde ihtiyacını, yurt içinden ve yurt dışından karşılamaktadır. Yurt içinden hammadde ihtiyacını karşıladığı iller Malatya, Uşak, Çorum, Denizli ve Adana'dır. Yurt dışından ise İtalya ve Türkmenistan'dan iplik ihtiyacını gidermektedir. Sanayi kuruluşunun yıllık hammadde tüketimini, ortalama 540 ton karışık ipliktir (Foto 21).

Fabrikada nitelikli işgücü sorunu vardır. İşçilerin büyük çoğunluğu bir tekstil kuruluşunda ilk defa çalışmaktadır. Bu sebeple işçiler şu an üç aylık deneme sürecine

⁷² Hayati DOĞANAY, *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, (Öz Eğitim Yay. İstanbul, 1995), s.421.

tâbi tutulmaktadır. Bölgede işsizlik, en başta gelen çalışma hayatı sorunlarından biridir. Bu nedenle fabrikaya yoğun bir iş talebi olmaktadır.

Çorap fabrikasında 2006 yılında Eski Gediz kasabası ve Gediz ilçe merkezinden olmak üzere 102 kadın 38 erkek, toplam 140 kişi çalışmaktadır. Bu işgücünden 10'u idari personel, 8'i depo personeli, 15'i lastikhane, 18' i makine dairesi, 30'u dikiş ve 59'u Formahane (ütü-paketleme) personeli olarak çalışmaktadır.

Foto 21. Inter – T Çorap Fabrikasında Makine Dairesi Bölümü.

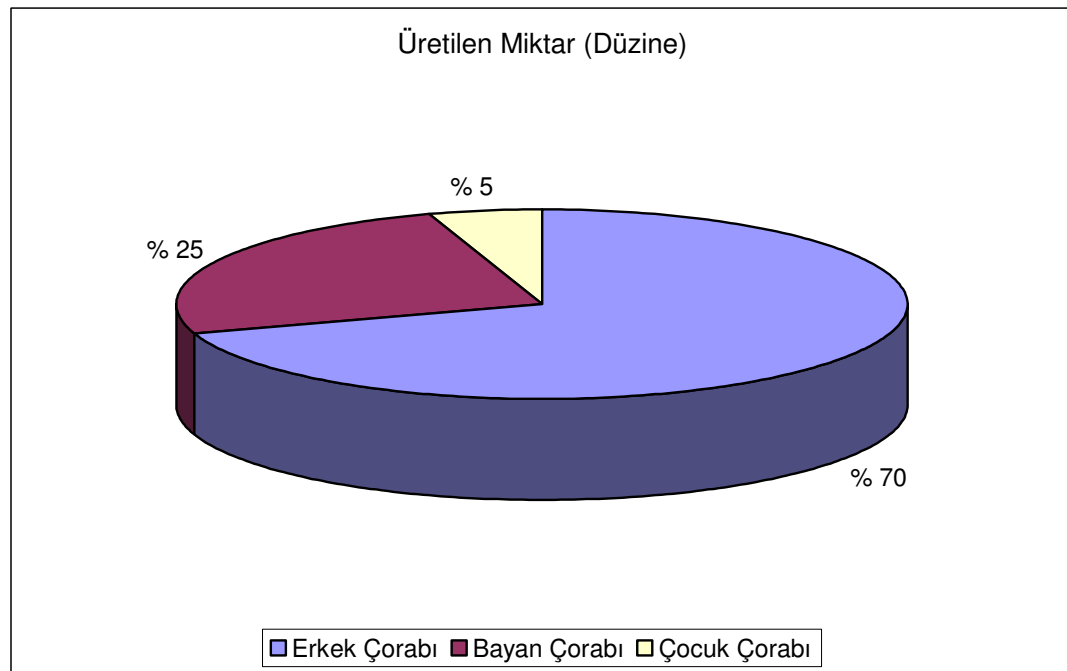
Fabrikadan alınan verilere göre aylık olarak 13000 düzine çorap üretilmektedir. Üretilen bu çoraplar mevsimlik olarak değişmektedir. Kış ve yaz mevsimlerinde kullanılan hammadde değişiklik göstermektedir. Aylık üretim içerisinde en fazla erkek çorabı üretilmektedir. Bu oran % 70'i bulmaktadır. Bayan çorabı % 25 ve çocuk çorabı % 5 civarındadır (Tablo 29, Şekil 24).

İnter- T çorap fabrikası Aytuğ çoraplarının markası adı altında birinci sınıf çorap imal etmektedir. Bu nedenle pazarlama sıkıntısı yoktur. Fabrikanın pazarlama şirketi İstanbul'da yer almaktadır. Üretilen çoraplar yurtiçinde ve yurtdışında pazarlanmaktadır. Dünyada şu an üretim kalitesi açısından Aytuğ çorapları ikinci sırada gelmektedir. Birinci sırayı ABD' de bir şirket almaktadır. Fabrikanın Gediz'de bir satış mağazası bulunmamakla birlikte şirket, açmayı düşünmemektedir.

Tablo 29. İnter- T Çorap Fabrikasında Aylık Üretilen Çorap Miktarı

Çorap Cinsi	Üretilen Miktar (Düzine)	%
Erkek Çorabı	9100	70
Bayan Çorabı	3250	25
Çocuk Çorabı	650	5
Toplam	13000	100,0

Kaynak: Inter- T Faaliyet Raporu (2006).

Şekil 24. Inter - T Çorap Fabrikasında Aylık Üretilen Çorap Miktarı.

6. Mermer Sanayi

Egamar Mermer fabrikası 4000 m². lik alanı ile Park mahallesinde yer almaktadır. 2001 yılında hizmete açılan fabrikada 2006 yılı itibariyle toplam 85 kişi çalışmaktadır (Foto 22).

Foto 22. Egemar Mermer Fabrikasından Bir Görünüm.

Mermer ve fayans, üretilen belli başlı yapı elamanlarıdır. Üretim kapasitesi 36000 m² plâka mermer ve fayanstır. Sanayi kuruluşu hammadde ihtiyacını Elazığ, Kayseri, Sivas ve Muğla illerinden karşılamaktadır. Üretilen malların kaliteli olması nedeniyle, tesisin pazarlama ile ilgili problemi yoktur. Fabrika ürettiği malları Almanya ve ABD. gibi gelişmiş ülkelere ihraç etmektedir. Ülke içerisinde pazarlama yoktur.

Tesiste 15'i kadın, 70'i erkek olmak üzere toplam 85 kişi istihdam edilmiştir. Çalışan işgücünün tamamı Eski Gediz kasabasında ikamet etmektedir. Bu durum da belde ekonomisine katkı sağlamaktadır (Foto 23).

Foto 23. Mermer Atölyesinde Dizgi Bölümünden Bir Görünüm.

7. Lâstik Sanayi

Gediz- Hisarcık karayolu üzerinde kasabanın güneyinde, Camikebir mahallesi sınırları içerisinde yer alan Göral Lâstik Fabrikası, 1958 yılında araştırma sahasında kurulan en eski sanayi kuruluşudur.

Sanayi tesisi prese lâstik ayakkabı üretmektedir. Fabrikada 7 işçi çalışmakta olup, talebin yoğun olduğu dönemlerde işçi sayısı arttırılmaktadır. Üretilen ayakkabının hammaddesi, kamyonların eski lâstiklerinin kauçuklarıdır. Hammadde ihtiyacını Eskişehir'den ve Bursa'nın İnegöl ilçesinden karşılamaktadır.

Fabrikada üretim talebe göre değişmekte olup, günlük ortalama 225 çift prese lâstik ayakkabı imal edilmektedir. Üretimin geçmiş yıllara göre çok azalmıştır. Bunun da sebebi ayakkabı sektöründeki gelişmeler ve halkın lâstik ayakkabıları tercih etmemesidir. İmal edilen ayakkabılar başta Afyon olmak üzere, Kütahya ve Aksaray'da toptan pazarlanmaktadır (Foto 24).

Foto 24. Lâstik Fabrikasında Ayakkabı İmalatından Bir Görünüm.

8. Madeni Yağ Sanayi

Bafexoil Madeni Yağ Fabrikası Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınmasıyla 2005 yılında kurulmuş olup, Eski Gediz beldesinin kuzeyinde Sabirgazi mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Foto 25).

Makinelerde kullanılmak üzere, madeni yağ üreten sanayi tesisinde toplam 14 işçi çalışmaktadır. İşçilerin tamamı kasabada ikamet etmektedir. Fabrika hammaddesi olan ham petrol ürünlerini, İzmit Tüpraş rafinerisinden ve yurt dışından karşılamaktadır.

Üretimin 2006 yılı itibariyle 13 bin ton oluşu fabrikada, motor yağları, makine ve yağlama, tekstil ve harman yağları ile cıvata ve gevşetme yağları üretilmektedir⁷³. İmalat Devlet iznine bağlı olarak yapılmakta ve buna göre bir kota verilmektedir. OHSAS 18001, İSO 9001 ve İSO 14001 belgelerine sahip olan tesis, ürettiği yağları yurt içinde pazarlamakta ve pazar sıkıntısı bulunmamaktadır.

⁷³ www.bafexoil.com.

Foto 25. Bafexoil Madeni Yağ Fabrikasından Genel Bir Görünüm.

IV. ULAŞIM ve HABERLEŞME

Ulaşım ekonomik coğrafyanın önemli bir kolu olup, genel anlamı ile insan ve eşyanın bir yerden diğer bir yere taşınması faaliyetidir⁷⁴. Ekonominin gelişmesinde önemli bir yeri olan ulaşımın Eski Gediz kasabası ve çevresinde yeterince geliştiği söylenemez. Araştırma sahasının kuzeydoğusunda topografik şartların elverişsizliği, Marmara ve İç Anadolu bölgelerini İzmir'e bağlayan yolların Kütahya ve Uşak üzerinden yapılmasına neden olmuştur. Ayrıca Gediz ilçesinin çevresiyle ticarî, ekonomik ve sosyal ilişkilerini sağlayan yolların uzun yıllar boyunca rehabilite edilmemesi şehir ve çevresinin ulaşım açısından gelişmesini engellemiştir⁷⁵. Nitekim önceki dönemlerde Gediz'e göre daha az gelişmiş olan Uşak, söz konusu yolların kavşak noktasında yer almasından dolayı, günümüzde ekonomik anlamda daha fazla bir gelişme göstermiştir.

Ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yer seçimlerine, ekonomik kaynakların işletilmesine birinci derecede etkili olan faktör ulaşım ağıdır. Yörede ulaşım

⁷⁴ Erol TÜMERTEKİN ve Nazmiye ÖZGÜÇ, *Ulaşım Coğrafyası*, (İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. No:2053, İstanbul, 1987), s.1.

⁷⁵ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a. g. t.*, s. 91.

bakımından ilk önemli gelişme kömür madeninin çıkarılması ile başlamıştır. Çıkarılan madenin çevre il ve ilçelere sevk edilmesinde yollar önem kazandığından, yol yapım çalışmalarına daha çok önem verilmiştir. Ayrıca sahayı Kütahya ve Uşak'a bağlayan karayollarının ıslâh çalışmaları da bu dönemde yapılmıştır.

Eski Gediz kasabası Gediz ilçe merkezine 7 km. mesafededir. Kasabayla ilçe merkezi arasında özelleştirilen belediye otobüsleri saat başlarında, minibüsler ise 15 dakika arayla sefer yapmaktadır. Seferler sabah saat 07.00'de başlamakta, gece saat 24.00'te sona ermektedir.

Araştırma sahası Kütahya il merkezine 91 km. uzaklıkta olup, yolu tamamen asfalttır. Söz konusu karayolu topografik engellerden dolayı oldukça virajlıdır. Günümüzde virajların azaltılması ve yolun iyileştirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Kışın yol üzerindeki ulaşımda karlanma ve buzlanma nedeniyle zaman zaman aksamalar meydana gelmektedir.

Uşak'a olan uzaklık ise, yaklaşık 63 km.'dir. 1980 yılına kadar stabilize olan yol bu tarihten sonra asfaltlanarak modern bir hale getirilmiştir. Uşak karayolu üzerindeki trafik yoğunluğu Kütahya karayoluna göre daha fazladır. Bunun başlıca nedeni, topoğrafik şartların elverişliliği ile araştırma sahasına olan yakınlığıdır. Nitekim söz konusu nedenlere bağlı olarak yöre halkı, idarî işleri dışında her türlü ticarî, sanayi ve sağlık gibi hizmetleri Uşak ilinden temin etmektedir.

Araştırma sahasının çevre köy ve kasabalarla ulaşım ağı mevcut olup, yolların büyük bir bölümü asfaltlanmıştır. İl merkezi ile olan ulaşım, günün belirli saatlerinde kasaba içersinden geçen Kütahyalılar otobüs firması tarafından sağlanmaktadır.

Yörede tek ulaşım sistemi eskiden olduğu gibi günümüzde de doğal güzergâhlara bağlı olarak uzanış gösteren karayollarıdır. Yöreye demiryolu ağının döşenmemesi karayollarının önemi artırmıştır. Nitekim sahada üretilen her türlü mal veya hizmetin satılması veya dışarıdan alınması tamamen karayolu ile yapılmaktadır.

Ulaşım faaliyetleri içerisinde değerlendirebileceğimiz haberleşme hizmetleri, Posta Telgraf İşletmeleri ile Türk Telekom tarafından yerine getirilmektedir. PTT.'nin hizmet binası Kurtuluş mahallesinde yer almakta, emekli maaşlarının verildiği dönemlerde çift, diğer zamanlarda ise tek personel halka hizmet vermektedir (Foto 26). Otomatik telefon hattı hemen hemen her evde, kitle iletişim araçlarından radyo ve televizyon ise bütün evlerde mevcuttur. TRT. ve diğer özel televizyon yayınları Eski Gediz Belediyesi'nin kurmuş olduğu televizyon verici istasyonu aracılığıyla kasabanın önemli bir bölümünde rahatlıkla seyredilebilmektedir. Gediz ilçe merkezinden 24 saat

yayın yapan iki adet yerel radyo istasyonu rahat bir şekilde dinlenmektedir. Yörede ayrıca özel cep telefonlarına hizmet veren baz istasyonları da yer almaktadır.

Foto 26. Kurtuluş Mahallesiindeki PTT Binasından Bir Görünüm.

V. TİCARÎ FAALİYETLER

Araştırma sahasının Gediz ilçe merkezine konum olarak yakın olması, ayrıca belde merkezinde yaşayan nüfus bulunduğu alanda istediği herhangi bir ürünü anında ve ekonomik olarak elde edemediğinden daha büyük merkezlere yönelmektedir. Dolayısıyla halkın günlük zarurî ihtiyaçları dışındaki ürünleri dışarıdan satın almaları kasabada ticarî aktivitenin gelişmesini engellemiştir.

Gediz ilçe merkezinde ise, tersi durum söz konusudur. Şehrin önemli ticarî merkezlere uzak olması ve bu nedenle yörede yaşayan insanların buldukları yerdeki hizmetlerden yararlanma yolunu seçmeleri ticarî faaliyetlerin ilçe merkezinde yoğunlaşmasını teşvik etmiştir. Ayrıca kasaba halkının ve kırsal yerleşmelerdeki nüfusun da alışverişlerini Gediz şehrinde yapmaları ticaretin gelişmesindeki diğer bir faktördür.

Araştırma sahasından dışarıya tarım, tekstil, madeni yağ, mermer ve fayans gibi ürünler satılırken, dışarıdan gıda, giyim, inşaat, eğitim sektörü ürünleri ise satın alınmaktadır. Kasabadaki ticarî faaliyetler eskiden olduğu gibi günümüzde de önemli

bir yer tutmamaktadır. Bu durumun en büyük sebebi 1980'li ve 1990'lı yıllarda kasabanın büyük bir göç alması ve nüfus içerisinde aktif nüfusun fazla olması iken, son yıllarda ise kasaba büyük oranda göç vermekte adeta bir emekli kasabası halini almıştır. Nitekim 2006 yılında çalışan nüfusun % 15'i, 71 işyerinde geçimini ticaretle sağlıyordu (Tablo 30).

1970 depremi öncesinde ticarî faaliyetler sadece üzüm, vişne gibi tarım ürünlerine dayanıyordu. Hatta bu dönemlerde mahalli ticaretin geliştirilmesi amacıyla üzüm ve vişne festivalleri ile değişik panayırklar düzenleniyordu. Ayrıca linyit madeninin çıkarılmasına bağlı olarak yöredeki ekonomik hayatın canlanması, ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Günümüzde ise linyit madenleri kapatılmış, üzüm bağları önemini kaybetmiş, bunun yerine buğday, arpa, fasulye gibi ürünlerin ticarî faaliyetleri gelişmiştir.

Tablo 30. Eski Gediz Kasabasında Ticarî İşyerlerinin Sayısı ve Faaliyet Türleri (2006).

Faaliyet türü	İşyeri Sayısı	Faaliyet Türü	İşyeri Sayısı
Bakkal-Tekel Bayi	18	Elek. Ev Alet. Tamircisi	1
Konfeksiyon-Tuhafiye	2	Şarküteri	1
Kahvehane	9	Eczacı	1
Ayakkabıcı	2	Mobilya Satıcısı	2
Lokanta	1	Fotoğrafçı	1
Hırdavatçı	2	Elektrik Tesisatçısı	1
Berber-Kuaför	6	Fast Food	1
Terzi	1	Fırın	2
Züccaciye	3	Saatçi	1
İnternet Cafe	3	Elektronik Eşya Tamiri	2
Kasap	1	Akaryakıt İstasyonu	1
Radyo-Tv Tamircisi	1	Diğerleri	8
Toplam			71

Kaynak: Eski Gediz Belediyesi ve yerinde yapılan gözlemlerden.

Ticarî aktivite haftanın cuma günü yoğunluk kazanmaktadır. Kurtuluş mahallesi, Cumhuriyet caddesinde kurulan yerel pazara çevre ilçelerden çok sayıda seyyar satıcının yanı sıra kasabadaki üreticiler de katılmaktadır (Foto 27). Ticarî işyerlerinin daha çok Kurtuluş mahallesinde yer alması, diğer mahallelere göre ticarî aktivitenin daha fazla olmasına sağlamıştır. Ayrıca kasabada yaşanan ekonomik sıkıntılar, birçok esnafın dükkânlarını kapatmalarına neden olmaktadır. Birçok caddede ticarî işyeri sayısı azalmıştır (Foto 28).

Foto 27. Eski Gediz’de Cuma Günleri Kurulan Halk Pazarından Bir Görünüm.

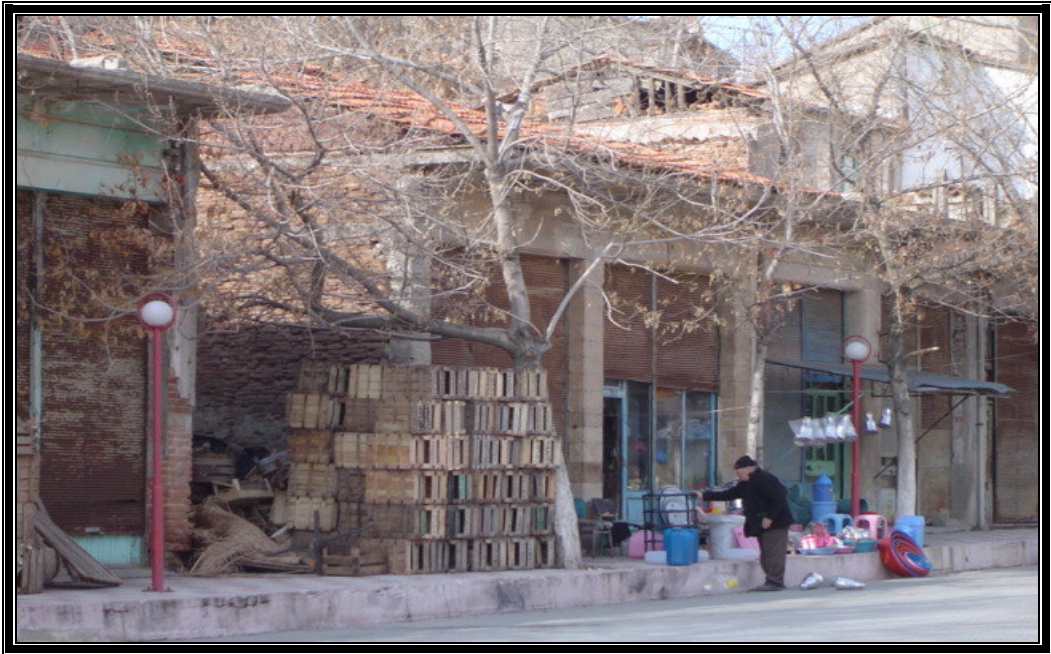

Foto 28. Kurtuluş Mahallesi Cumhuriyet Caddesinde Ayakta Kalmaya Çalışan Züccaciye Dükkânı.

VI. TURİZM

Turistik yörelerin oluşabilmesi için, turistik potansiyel yanında beşeri çevre faktörlerinin de bulunması gerekmektedir. Araştırma sahasında bulunması gerekli beşerî çevre faktörlerinin en önemlilerini tanıtım faaliyetleri, ulaşım araçları ve ulaştırma kuruluşlarıyla konaklama tesisleri oluşturmaktadır⁷⁶.

Ülkelerin gelişmeleri ile birlikte turizm faaliyetlerinde de birtakım değişme ve çeşitlenmeler meydana gelmiştir. Denizlere bağlı olarak gelişen turistik faaliyetlerin giderek önem kazanması ve belli bir düzeye ulaşması, diğer turistik kaynakların da harekete geçirilmesi fikrini doğurmuştur. Eski Gediz bu sıra dışı kimliği ile pek çok bilim adamının adeta bir uğrak yeri haline gelmiş, yapılan akademik çalışmalar sonunda da, kentsel, doğal ve arkeolojik sit alanı kapsamına alınmıştır.

Antik Kadoi kenti kalıntılarının bulunduğu Asarardı bölgesi, ikinci ve üçüncü derece arkeolojik alan olarak korunmaya alınmıştır. 111 adet yapı, kentsel sit ve mimarlık örneği olarak seçilmiştir. Bu konudaki çalışmalar halen sürmekte ve bu sayının en az iki katına çıkması beklenmektedir⁷⁷.

Bunun yanında araştırma sahasında 10 çeşme, 11 camii, 4 köprü, 3 çamaşırhane, 1 su yolu, 1 su kemeri, 1 su deposu ve askeri binalar da aynı kapsamda koruma altına alınmıştır (Foto 29, 30, 31, 32). Çalışmalar doğrultusunda bazı tarihî yapılar Kültür Bakanlığı tarafından restore edilecektir. Ayrıca, Hacıibaba köyündeki mezarlık ve içindeki türbe de dinsel ve kültürel değerler olarak koruma altına alınan, ata yadigârı yapılar arasındadır.

Bugün Eski Gediz, Gedizlilerin âdeta canlı fotoğraf albümü gibidir. Çünkü onların her sokakta her evde her çeşme ve camide yaşanmış ve belleklerine kazınıp silinmeyen bir anısı gizlidir. Gedizli olmayanlar içinse burası, adeta tarih ve hüznün kokan, bir açık hava müzesidir. Salur mahallesinde bir antik çağ ustasının elinden çıkan bir yapıtın, bin yıl sonra, bir Türk ustanın eliyle başka bir yapıya can verişini gözleyebilir, antik Kadoi kentine ait buluntuları görüp, dokunabilirsiniz. Topçu kayasından her şeye rağmen ayakta kalabilen bu bahtsız kenti ve kanyonun sıra dışı

⁷⁶ TOKYAY, M., Aralık 2000, *a. g. t.*, s. 95.

⁷⁷ www.eskigedizbelediyesi.com.

vahŖi güzelliğini kuŖ bakıŖı izleyebilir, kasabanın ve Gediz ayının sesini dinleyebilirsiniz⁷⁸ (Foto 33).

Foto 29. Eski Gediz'de Gazanfer Ağa Camii Duvarındaki Roma Frizi.

Foto 30. Antik ağda Kadoi'den Gle İnen Merdiven Basamakları.

⁷⁸ PINAR, M., 2004, *a.g.e.*, s. 163.

Foto 31. Kayalıklar Üzerinde Yer Alan Bir Meskenin Ön ve Yan Cepheden Görünümü.

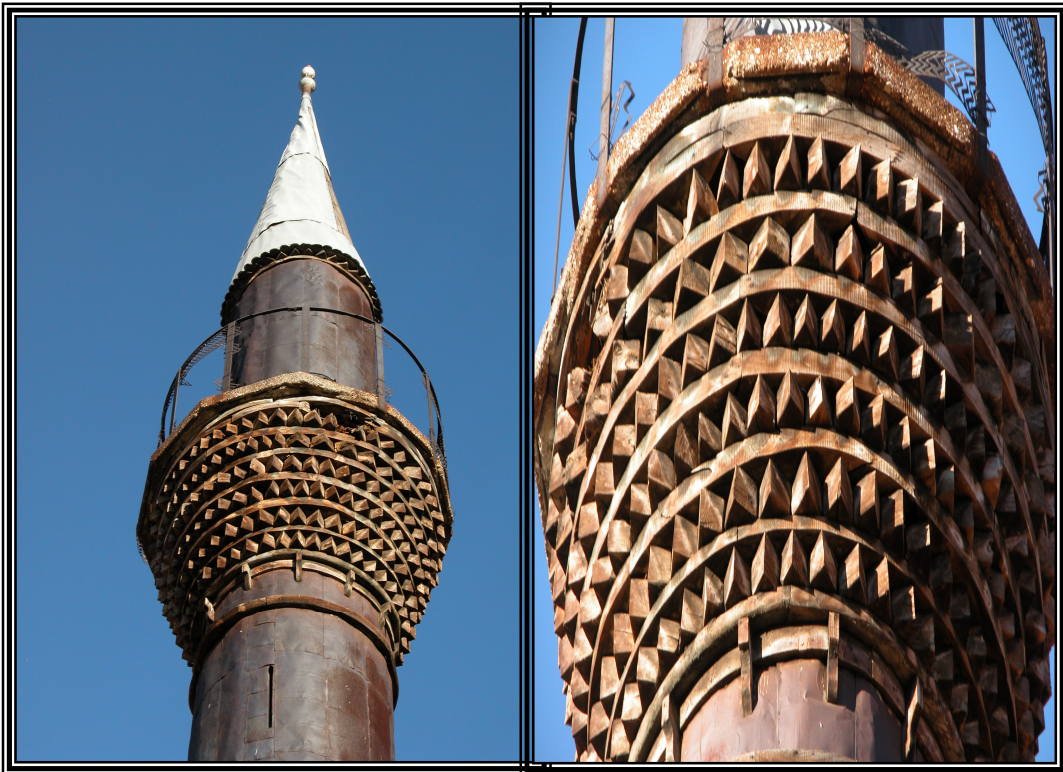

Foto 32. Gazanfer Ağa Camii Minaresinde Ahşap Üzerine İşlenmiş Figürler.

Foto 33. Gediz Çayı Üzerinde Yer alan Tarihî Su Kemerî.

Kütahya-Gediz karayolu üzerinde, Eski Gediz kasabasının kuzey doğusunda 7 km. uzaklıkta, çevreye hâkim bir tepe üzerinde bir anıtsal ağaç yer almaktadır. Ağacın bulunduğu mevkiye Çamlı Çeşme denilmektedir. Burası, özellikle yazın kavurucu sıcaklığında esen serin rüzgârları, doyumsuz manzarası ve çeşmesinin soğuk suyu ile ünlüdür. Bundan yarım yüzyıl öncesinin bayramlarında, otobüsler buraya Çamlı Çeşme seferi düzenlerdi. Çamlı Çeşme günümüzde de kendisine bir değişiklik yaratmak isteyenlerin uğrak yeri olmaya devam etmektedir⁷⁹ (Foto 34).

Kasabanın doğusunda yer alan kayalıklar üzerine, 1970 depreminde hayatını kaybedenler anısına bir anıt yapılmaktadır. 28 Mart 2005 tarihinde inşaatına başlanan deprem anıtı 2008 yılında tamamlanacaktır. Deprem anıtı içerisinde, depremde hayatını kaybedenlerin ad ve soyadlarının yazıldığı mermer bloklar ile müze halinde bir Gediz evi yer alacaktır (Foto 35, Foto 36).

⁷⁹ PINAR, M., 2004, *a.g.e.*, s. 255.

Foto 34. Eski Gediz Kasabasının Kuzeydoğusunda Yer Alan Çamlı Çeşme.

Foto 35. İnşaat Halindeki Deprem Anıt Alanından Bir Görünüm.

Foto 36. Kayalıklar Üzerinde Yer Alan Deprem Anıtından Bir Görünüm.

1313 yılında yerleşime açılan Eski Gediz, pek çok kez yangın, sel, deprem gibi afetlerin yıkımına uğrasa da bugün büyüleyici mistik havası ve tarih kokan mimari dokusu ile ülkemizin seçkin tarihî kentlerinden biri olarak ziyaretçilerini beklerken, ikinci bir Safranbolu kenti olmaya adaydır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Eski Gediz kasabası, dar bir vadi içerisinde, topografyanın engebeli olduğu bir alanda kurulmuştur. Tektonik bakımdan fay hatlarının etkin olduğu bir sahada yer almaktadır. Yöre ikinci derecede deprem kuşağı içerisinde bulunmaktadır. Nitekim yerleşim merkezinde değişik tarihlerde yıkıcı depremler yaşanmıştır. En son meydana gelen 28 Mart 1970 depreminde, önemli oranda can ve mal kaybı oluşmuş ve bunun sonucu olarak Gediz şehrinin yeri değiştirilmiştir. Araştırma sahası bu özelliği nedeniyle deprem riskinin fazla olduğu yerleşim merkezi durumundadır. Bu nedenle yörenin jeolojik etüdü ayrıntılı bir şekilde yapılmalı, deprem riski fazla olan özellikle fay hatlarının geçtiği yerler yerleşime açılmamalıdır. Ayrıca alüvyonlardan oluşan vadi tabanı düzlükleri, yapı temel zemini olarak sağlam olmadığı için, araştırma sahasının güney ve güneydoğu kesimlerinde yapılaşmaya izin verilmemelidir.

Konutlar inşa edilirken temel kazılarında, üstteki örtü tabakasının kaldırılarak yapı temellerinin en azından alttaki sağlam zemine oturtulması gerekmektedir. Kasaba ve çevresinde deprem olasılığı bulunduğundan, çok katlı bina yapımına izin verilmemeli ve meskenlerin inşaatı, deprem bölgelerinde uygulanan inşaat yönetmeliklerine uygun olmalıdır.

Kasaba ve çevresinde, yağış bakımından Akdeniz, sıcaklık açısından ise karasal iklime uyum gösteren bir geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Yükseltisinin Ege bölümünden fazla olması ve denizel etkilerden uzak oluşu, yörenin karasallık kazanmasında etkili olmuştur. Beldede hüküm süren iklim şartları denizel iklimler kadar olmasa da insan yaşamı ve tarım faaliyetleri için oldukça elverişlidir. Nitekim yörede bağ ve bahçe tarımı gelişmiştir. İklimle ilgili olarak görülen yaz kuraklığı önemli bir sorundur. Bu sorunun çözümlenebilmesi için bazı akarsuların önüne göletler yapılabilir.

Araştırma sahasındaki bitki örtüsü, yüksek kesimlerde orman, vadi yamaçlarında bodur ağaç toplulukları ile alçak sahalardaki bozkırlardan meydana gelmektedir. Dağlık kütlenin zirvelerine doğru yağışın artmasına bağlı olarak, tahrip edilmeyen alanlarda gür ormanlar yetişmiştir. Orman örtüsü içerisinde daha çok iğne yapraklı ağaçlara rastlanılmaktadır.

Yöredeki erozyonun en önemli nedeni bitki örtüsünün tahrip edilmesidir. Bu nedenle belde merkezi ve civarında mevcut bitki örtüsü korunmalı, yöre halkı bilinçlendirilmelidir. Orman alanlarına verilen zararlar önlenmeli ve ağaçlandırma çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

İnceleme sahasında, kahverengi renkli topraklar, kahverengi orman toprakları ile Balçayı deresi boyunca alüvyon topraklara rastlanmaktadır. Toprakların altlarında kilin bulunması, heyelânın oluşmasına neden olmaktadır. Nitekim de 1970 depreminde kasaba ve çevresinde heyelânlar yaşanmıştır. Bu tip olayların bundan sonra görülmemesi için, buralara koruyucu duvarlar yapılmalıdır.

Kasabanın su ihtiyacı, yamaç ve taban suyu kaynaklarından temin edilmektedir. Akdağ ve çevresinden gelen içme suyu az da olsa kireçlidir. İçme suyu yeterli olmasına rağmen yine de, alternatif su kaynaklarının aranması çalışmalarına hız verilmelidir.

1927 yılında 5772 kişi olan kasaba nüfusu, 1927'den 1970'e kadar olan dönemde, bir artış içerisinde olmuş, 1970 depremiyle Gediz halkının Yeni Gediz'e göç etmesiyle nüfus azalmış, 1975'ten sonra çevre köylerden almış olduğu göçlerle tekrar nüfus artışı meydana gelmiştir. Eski Gediz kasabası 1970 ile 1989 yılları arasında Yeni Gediz'e bağlı bir mahalle (Gazi) durumundayken, 1989 yılında belde merkezi olmuştur. Bugün kasabada yaşayanların büyük çoğunluğunu çevredeki maden ocaklarında çalışıp, emekli olan nüfus oluşturmaktadır.

Yörenin tektonik yapısı ve topografya yerleşme alanlarını sınırladığı için, kasabada yatay ve dikey yönde bir büyüme yoktur. Son yıllarda ekonomik nedenlerle kasaba dışına yapılan göçlerle, arsa ve konut fiyatları giderek düşmektedir. Belde merkezinde birçok mesken ve ticarî işyeri satılık veya kiralıktır. Bir an önce kasabada yeni ekonomik atılımlar yapılmalı ve göç engellenmelidir.

Araştırma sahasında, ilköğretime devam eden kız ve erkek öğrenci oranı birbirine oldukça yakındır. Nitekim bu oran kızlarda % 48, erkek öğrencilerde ise, % 52'dir. Ortaöğretimde bu oran % 16 ile kızların aleyhine değişmektedir. Ortaöğretimde kız öğrencilerin sayısının az olması, kırsal alanlarda oturan ailelerin ekonomik durumları ile kültürel düzeyleri ile ilgilidir. Bu oranı artırmak için öncelikle ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Son yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğrenci sayısında büyük bir azalma vardır. Bu durumun nedenleri, göç ve ailelerin çocuklarına daha iyi bir eğitim sağlamak amacıyla ilçe merkezindeki okullara göndermeleridir. Yöre halkının okumaya karşı ilgisi yüksektir. Nitekim okuma-yazma oranı % 95'tir. Kasaba merkezinde 3 ilköğretim okuluyla 1 tane orta öğretim okulu mevcut olup, genelde öğretmen sıkıntısı yoktur.

Kasabada yüksek öğrenime devam eden öğrencilerin oranı, oldukça düşüktür. Az da olsa devam eden öğrencilerde kasabadaki liseden değil, ilçe merkezindeki liselerden mezun olan öğrencilerdir. Kasabadaki orta öğretim kurumunda başarı

sağlanması için, kaliteli öğrencilerin okula kazandırılması, ailelerin bilinçlendirilmesi ve öncelikle öğrencilerin motive edilmesi gerekmektedir.

Yöredeki sağlık tesisi genelde yeterli olmakla beraber, böbrek rahatsızlığı olan hastalar için bir diyaliz merkezi oluşturulabilir. Ayrıca kurumdaki ambulans eski donanımına sahip olduğu için, acil vakalar için yeni bir ambulans temin edilmelidir.

İnceleme sahasında altyapı sistemi yeterince gelişmemiştir. Hâlâ eski dönemlerde yapılan kanalizasyon şebekesi kullanılmaktadır. Atık sular kasabanın içerisinden geçen Gediz çayına bırakılmaktadır. Bu durumda çevre kirliliğine yol açmakta ve insan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. İhalesi yapılan altyapı şebekesini düzenleyen yeni projeye bir an önce başlanmalı ve kasaba çağdaş bir görünüme kavuşturulmalıdır.

Eski Gediz'de ekonomi, sanayi ve hizmetler sektörüne dayanmaktadır. Son yıllarda Kütahya ilinin teşvik kapsamına alınmasıyla birlikte sanayi faaliyetleri artmış ve biraz da olsa yöredeki işsizliğin azalmasına neden olmuştur. Ancak açılan sanayi tesisleri tam anlamıyla yeterli değildir. Bu sorunun çözümü için atölye tipi sanayi tesisleri ile diğer fabrikaların sayısı artırılmalıdır. Ayrıca, ekonomik alanlardaki çeşitliliğin ve istihdamın artırılması için özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu konuda kasabanın tarihî zenginliğinden de yararlanılabilir.

Araştırma sahasında, yıllar boyunca hep aynı ürünün ekilmesinden dolayı toprak bazı mineraller yönünden fakirleşmiştir. Bu nedenle, ilçe tarım müdürlüğü tarafından toprak analizleri yapılarak, hangi ürünlerin daha iyi yetiştirilebileceği konusunda araştırmalar yapılmalıdır. Yapılan çalışmalar sonucunda kiraz ve vişnenin tahıl ürünlerine göre daha yüksek verim ve gelir sağladığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çiftçilere bu ürünlerin üretimi konusunda maddi ve manevî her türlü destek sağlanmalıdır. Ayrıca kasaba çevresindeki üzüm bağlarına gereken önem verilmeli ve bu bağlarda modern yöntemlerden yararlanılarak üretim yapılmalıdır.

Yörede hayvancılık sağlıklı koşullarda ve bilinçsiz olarak yapılmaktadır. Buna bağlı olarak hem tarım içindeki payı hem de elde edilen verim düşüktür. Oysa yapılan araştırmalarda, Kasaba ve çevresinde ahır hayvancılığı ve küçükbaş hayvancılığı yapılabilmesi için gerekli şartların elverişli olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, halkı ahır hayvancılığına teşvik etmelidir. Ayrıca yörede mandıra işletmeciliğinin yaygınlaştırılarak süt potansiyelinden rasyonel bir biçimde yararlanma imkânları araştırılmalıdır.

Kasabanın önemli ulaşım yollarına uzak kalması hem ulaşımı hem de ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, Kütahya-Gediz karayolunun iyileştirme çalışmaları derhal tamamlanmalı, Kütahya üzerinden İzmir'e uzanan transit karayolunun, Gediz ilçe merkezinden geçirilmesi için gerekli girişimler yapılmalıdır. Bu durumun yöredeki ticarî aktivitenin gelişmesinde önemli katkılar sağlayacağı düşünülmelidir.

Yöre ekonomisinin 1960 yılından itibaren gelişmesinde, kömür madeni oldukça önemli bir rol oynamıştır. 1989 yılından sonra kömürün kaliteli olmasından kaynaklanan yüksek kükürt oranı satış problemini ortaya çıkarmıştır. Buna bağlı olarak kömür satılmadığından işsizlik nedeniyle göçler meydana gelmiştir. Çevrede maden rezervlerinin tespit edilerek yatırım yapılabilirlik testlerinin hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca Gediz havzası kömürlerin filtrasyon sistemiyle ve usulüne uygun yakıldığında hava kirliliği yapmadığı anlatılmalı, bu yolla kömür pazarı tekrar canlandırılmalıdır.

Araştırma sahası özellikle tarihî dokusuyla dikkat çekmektedir. Âdeta yaşayan bir müze kent durumundadır. 2001 yılında Dünya Tarihî Kentler Birliği'ne üye olan kasabanın bu tarihî dokusu korunmalıdır. Bu amaçla öncelikle yıkılmaya yüz tutan tarihî evler restore edilmeli ve koruma altına alınmalıdır. Yalnız kasaba halkının bu meskenleri restore edecek maddi imkânları olmadığı için, yerel yönetimin devletle işbirliği yaparak, herhangi bir şekilde maddi kaynak bulması gerekmektedir. Daha sonraki dönemde bu konutlar, yöreyi en iyi şekilde tanıtan birer konaklama ünitesi olabilir. Eski Gediz kasabası bu özelliğiyle iyi bir şekilde tanıtılırsa, ikinci bir Safranbolu olmaya adaydır.

Coğrafi bir bakış açısı ile ele aldığımız Eski Gediz kasabası, doğal çevresi kadar sosyo-ekonomik özellikleri açısından da zengin bir yapıya sahip bir ortamda kurulmuştur. Ancak belirtilen özelliklerin yeterince fark edilmediği anlaşılmaktadır. Araştırmamız sonucu ortaya çıkan bu tezin, sahaya yapılacak olan yatırımların plânlanmasında dikkate alınacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

ARAS İsmail, *Tarihte Gediz*, Gediz, 1980.

ATALAY İbrahim, *Toprak Coğrafyası*, Ege Ün. Edb. Fak. Yay. No:8, İzmir, 1989.

-----, *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1995.

DARKOT Besim, TUNCEL Metin, *Ege Bölgesi Coğrafyası*, İst. Ün. Yay. No:2365, Coğ. Enst. Yay. No:99, İstanbul, 1988.

DENKER (TOLUN), Bedriye, *Yerleşme Coğrafyası, Kıır Yerleşmeleri*, İst. Ün. Yay. No:2275, İstanbul, 1977.

DOĞANAY Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara, 1994.

-----, *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Öz Eğitim Yay., İstanbul, 1995.

DÖNMEZ Yusuf, *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, İst. Ün. Yay. No:2506, Coğ. Enst. Yay. No:102, İstanbul, 1984.

-----, *Bitki Coğrafyası*, İst. Ün. Yay. No:3319, Coğ. Enst. Yay. No:3213, İstanbul, 1985.

ERİNÇ Sırrı, BİLGİN Turgut, BENER Mustafa, SUNGUR Kemal, *Gediz Depremi: Tatbikî Jeomorfolojik Etüd*, İst. Ün. Edb. Fak. Yay. No:1520, Coğ. Enst. Yay. No:60, İstanbul, 1970.

EROL Oğuz, *Genel Klimatoloji*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1993.

EVLİYA ÇELEBİ, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Türkçeleştiren: Zuhuri DANIŞMAN, Kardeş Matbaası, İstanbul, 1970.

KOÇMAN Asaf, *Ege Ovalarının İklimi*, Ege Ün. Edb. Fak. Yay. No:73, İzmir, 1993.

ÖNDER Osman, *Gediz'in Tarihçesi*, Radyo Gazetesi Matbaası, İzmir, 1977.

ÖZAV Lütfi, *Eski Gediz Kasabası Çevresinde Güme Yerleşmeleri*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı No: 30, İstanbul, (1995).

-----, *Gediz'in İklimi Hakkında*, Kocatepe Ün. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı No:3, Afyon, Sonbahar 1999.

PINAR Mehmet, *Çağlar Boyunca Gediz*, Eski Gediz Belediyesi Kültür Yay. -1-, 2004.

SAMİ Şemşettin, *Kâmusül Alâm*, Cilt no:4, Mihran Matbaası, İstanbul, 1983.

ŞAHİN Cemalettin ve DOĞANAY Hayati, *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Ders Kitapları Yay. İstanbul, 1998.

TANOĞLU Ali, *Nüfus ve Yerleşme*, İst. Üniv. Yay. No:1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Yay. No:145, İstanbul, 1966.

TUNCEL Metin, *Türkiye'de Yer Değiştiren Kentler Hakkında Bir İlk Not*, İst. Üniv. Coğ. Enst. Dergisi, Sayı no:21, İstanbul, 1977.

TÜMERTEKİN Erol ve ÖZGÜÇ Nazmiye, *Ulaşım Coğrafyası*, (İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. No:2053, İstanbul, 1987).

TOKYAY Mustafa, *Gediz Şehrinin Coğrafi Etüdü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniv., Sos. Bil. Enst., 2000.

VARLIK Çetin, *Germiyanoğulları Tarihi*, Atatürk Üniv. Yay. No:288, Edb. Fak. Yay. No:57, Ankara, 1974.

-----, *XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Erzurum, 1980.

YETKİN Osman, ABAŞ Kâmil, GÜVEN Mustafa, BERBEROĞLU Mehmet, *Kütahya İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*, Ekspres Matbaası, Kütahya, 1998.

İnternet ve Diğer Kaynaklar

www.bafexoil.com.

www.eskigedizbelediyesi.com.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Türkiye İstatistik Yıllığı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri*, Ankara, 1998.

Eski Gediz Sağlık Ocağı, *Brifing Raporu*, Gediz, 2006.

Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, *Toprak Analizi Çalışma Raporu*, Gediz, 1998.

Gediz, Murat dağı Orman İşletme Şefliği, *Orman Amenajman Plânı ve İzahnamesi*, Kütahya, 1990.

Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, *Hayvancılık Faaliyet Raporu*, Gediz, 2006.

Gediz İlçe Tarım Müdürlüğü, *Tarımsal Faaliyet Raporu*, Gediz, 2006.

Gediz Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü, *Jeotermal Çalışma Raporu*, Gediz, 1998.

Gediz Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü, *Gediz-Abide-Ilıca Jeotermal Çalışma Raporu*, Gediz, 1998.

İmâr ve İskân Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1980.

İmâr ve İskân Bakanlığı, Mesken Genel Müdürlüğü, Sosyal Araştırma Dairesi, Ankara, 1970.

Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, *Kütahya İli Arazi Varlığı*, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No:42, Ankara, 1993.

Tarım Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, *Kütahya İklimi*, Ankara, 1970.